

TERROR & ELHÁRÍTÁS

A Terrorelhárítási Központ Tudományos Tanácsának folyóirata

6. évfolyam 4. szám

2017/4. szám

Impresszum

Felelős kiadó:

Bodnár Zsolt r. dandártábornok, főigazgató-helyettes
Terrorelhárítási Központ (székhely: 1101 Budapest, Zách utca 4.)

Főszerkesztő:

Dr. Kasznár Attila nb. őrnagy, a TEK TT elnöke, tanszékvezető egyetemi adjunktus

Szerkesztőségi titkár:

Pethő Noémi

Szerkesztő-bizottság:

Dr. habil. Besenyő János ezredes, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely vezető,
az MTA közttestületi tagja

Eck Gábor r. ezredes, Terrorelhárítási Központ, igazgató

Dr. Fialka György PhD., c. egyetemi docens, a Személy- Vagyonvédelmi és
Magánnyomozói Szakmai Kamara elnöke

Prof. Dr. Gál István László, tanszékvezető egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem
Állam-és Jogtudományi Kar

Prof. Dr. Dr. h.c. mult. Gilbert Gornig, a Philipps-Universität Marburg professzora

Dr. habil. Hautzinger Zoltán egyetemi docens, Nemzeti Közszerződési Egyetem,
oktatási dékán-helyettes

Prof. Dr. habil. Herke Csongor DSc., egyetemi tanár, az MTA doktora, oktatási és
tudományos dékán-helyettes, Pécsi Tudományegyetem Állam- és
Jogtudományi Kar

Keszthelyi József r. ezredes, Terrorelhárítási Központ, főtanácsadó

Dr. Kovács Zoltán András nb. dandártábornok, az Alkotmányvédelmi Hivatal
főigazgató-helyettese

Dr. Maróth Miklós, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

Dr. Mohay Ágoston egyetemi adjunktus, Pécsi Tudományegyetem Állam- és
Jogtudományi Kar

Dr. Nógrádi György, egyetemi tanár, Budapesti Corvinus Egyetem

Dr. habil. Resperger István ezredes, Nemzeti Közszerződési Egyetem Nemzetbiztonsági
Intézet, igazgató

Dr. habil. Tarrósy István egyetemi docens, Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Olvasószerkesztő:

Dr. Lucza Katalin nb. alezredes

**A megjelenő írások nem a Terrorelhárítási Központ, hanem a szerzők saját,
tudományos szabadságon alapuló álláspontját képviselik.**

HU ISSN 2064-0374

SZÁMUNK SZERZŐI:

Boross Zsigmond Attila c. r. alezredes

Dr. Hankiss Ágnes

Dr. Kertész Gábor

Kovács Zoltán András

Szénási Endre alezredes

A beérkezett kéziratokat a szerkesztőség szakmai lektorálásnak veti alá, egyben fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, valamint a tipográfiai feladatok, illetve az esetleges korrigálások végrehajtására.

TARTALOM**ELEMZÉS****Dr. Hankiss Ágnes**

Terrorista hálózatok – A C-79-es dosszié

4-22**EXTRÉMIZMUS****Boross Zsigmond Attila r. alezredes**

A jobboldali extrémizmus összetett ideológiája – mint a terrorizmus potenciális hivatkozása

23-48**ISZLÁM ÁLLAM****Dr. Kertész Gábor**

Iszlám Állam – végleg vége?

49-79**KÜLPOLITIKA****Szénási Endre alezredes**

Flynn elnöki nemzetbiztonsági főtanácsadó lemondatása: Trump-ellenes politikai boszorkányüldözés az Egyesült Államokban?

81-110**RECENZÍÓ****Kovács Zoltán András nb. dandártábornok**

A biztonság és a nagyhatalom-evolúció új perspektívái

111-113

ELEMZÉS

Dr. Hankiss Ágnes¹

Terrorista hálózatok

A C-79-es dosszié

*“Just like they used our technology against us,
we can use their planning process against them.”*

Valdis Krebs²

Abstract

Ramirez Ilic Sanchez, alias Carlos, the leader of the extremist left terrorist organization named „World Revolution” entered Hungary twenty-nine times between 1979 and 1982. He held meetings with the members of his network in Budapest and enjoyed the hospitality of the régime for shorter and longer periods. As the dossier signed C-79 with plenty of rotating names, covernames and photos, compiled by the Hungarian counterintelligence department III/II states:

¹ címzetes egyetemi docens, a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet Terrorelhárítási Tanszékének oktatója

² „Pontosan úgy, ahogyan ők a mi technológiánkat használják ellenünk, mi az ő tervezési módszerüket használhatjuk ellenük.” KREBS, Valdis: Connecting the Dots. Tracking Two Identified Terrorists, <http://www.orgnet.com/prevent.html> (Letöltés időpontja: 2017. 11. 19.)

ELEMZÉS

„...Carlos and his group has established their basic operations in Budapest, because they believe our country would ensure the safest conditions for preparing and organising their actions and plans... They feel so safe that they are continually importing and accumulating technical instruments, arms, explosives needed for the perpetration of terrorist actions.” The article tries to find some similarities and differences in the structure of the network of Carlos and that of Islamist terrorist groups. It includes on the one hand the map of the terrorist cell of the 9/11 revealed after the attack, and on the other hand refers to the personal network behind the most brutal terrorist attacks in the last years in Europe the ISIS has been responsible for, analysed in detail by the author of this article in a paper previously published.

Amikor Carlos budapesti tartózkodásáról készülő írásomon dolgoztam elsősorban azoknak a dokumentumoknak az alapján, amelyeket az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában találtam³, tisztában voltam azzal, hogy számos irat, amelyeknek a létezéséről hallomásból tudtam, a levéltári gyűjteményből hiányzik. A Lengyel Nemzeti Emlékezet Intézetéhez fordultam: szerencsém volt. Megkaptam azt a 341 oldalas dossziét, amelyet C-79 fedőnéven a Belügyminisztérium III/II-es csoportfőnökségén állítottak össze „A „Carlos” fedőnevű terrorista által vezetett, „VILÁGFORRADALOM” elnevezésű nemzetközi terrorszervezet tagjainak, közvetlen és közvetett kapcsolatainak dokumentumgyűjteménye.” címen.

Akkoriban, amikor a C-79-es dosszié hozzám került, elsősorban Carlosék budapesti tevékenysége, mozgása érdekelt,

³ HANKISS Ágnes (2010): Terroristák Budapesten. Hamvas Intézet – ENP Képviselőcsoport. 2010.

ELEMZÉS

a hozzájuk kapcsolódó operatív tervek és jelentések, és ezért ez az anyag, amely kapcsolatrendszerük száraz adatait tartalmazza, nem hozott igazán lázba. Most azonban, az ISIS európai merényleteinek a háttérében álló hálózatok kutatása közben eszembe jutott, hogy nem csupán az Al-Kaida hálózati modellje, hanem a még korábbi előzmények is érdekesek lehetnek. Ebből a szempontból pedig a C-79-es dosszié igen gazdag forrásanyagnak bizonyult.

A terrorista hálózatok vizsgálata a New York-i 9/11-et követő években indult el és fontos megállapításokat hozott. Az utóbbi években azonban – mind szakmai fórumokon, mind a közbeszédben – a magányos elkövetés és általában a magányos radikalizáció jelenségköre került az érdeklődés homlokterébe. Noha az elmúlt évek súlyos európai terrortámadásai mögött megmutatható – nyílt adatbázisokon keresztül, azaz az OSINT eszközeivel is –, az a hálózati láncolat, amely bizonyítja, hogy az elkövetők nem voltak magányosak, mivel mindegyiküket csupán egyetlen személyes láncszem választotta el az Iszlám Állam Külső Műveleti Parancsnokságától és vezetőitől.⁴

A New York-i terrortámadást végrehajtó sejt kapcsolati hálójának a feltárása elsősorban Valdis Krebs nevéhez fűződik⁵. Elkülönítve a véletlenszerű és a szándékos kapcsolatokat Krebs azt vizsgálta meg, hogy az utóbbiak közül melyek tekinthetők a legerősebbnek, illetve, kik azok a személyek, akik a legtöbb és a legszerteágazóbb kapcsolatokkal rendelkeznek. Krebs

⁴ HANKISS Ágnes (2017): A magányos merénylő legendája, Magyar Idők, 2017. július 1.

⁵ KREBS, Valdis: i. m.

ELEMZÉS

modelljével másutt részletesebben is foglalkozom⁶. Itt csupán egy konkrét, ott nem említett eseten keresztül szeretném bemutatni a hálózatok felderítésének kiaknázható lehetőségét. A 2000-es évek elején a CIA tudomására jutott, hogy két, terrorizmussal gyanúsítható, az Al-Kaidához kapcsolható személyről, Nawaf Alhazmiról és Khalid Almidharról fénykép készült, amint két ismert terroristával találkoznak Malajziában. Malajzia egyébként az iszlamista terrorhálózatok egyik fontos földrajzi csomópontja, ahol "a térségben elkövetett terrorcselekmények száma az elmúlt tíz évben ugrásszerűen növekedett".⁷ A találkozó után mind a ketten visszatértek Los Angelesbe, ahol közösen tartottak fenn lakást. Felmerül a kérdés: miből tudhatjuk, hogy valami jelentős összefüggés nyomára bukkantunk? Legtöbbször nem tudhatjuk – válaszolja meg Krebs a kérdést. Valóban, fontosnak látszó, de valójában mellékes, valamint mellékesnek látszó, de a későbbi események tükrében perdöntő információk sűrűjében könnyű eltévedni. Lehet, hogy ez történt például az "Able Danger" ismert esetében ... és nem más vagy több. "Able Danger" volt a fedőneve egy különlegesen titkos, katonai hírszerző egységnek, amely egy évvel 9/11 előtt feladatul kapta az Al-Kaida rejtett sejtjeinek és kapcsolati térképének a felderítését. Amikor a 9/11-es tragédia után kiderült, hogy Mohammed Attának, a támadást végrehajtó sejt vezetőjének a neve már korábban feltűnt a térképükön, de az információt nem osztották meg senkivel, durva bűnbakképzés és politikai vádaskodás célkeresztjébe kerültek. Noha nem föltétlenül történt bűnös mulasztás vagy szándékos információ-visszatartás, inkább, ahogy mondani szokták, könnyű volt okosnak lenni: utólag.

⁶ HANKISS Ágnes: A „magányos farkas” legendája. Terrorista hálózatok. Hamvas Intézet, Arc és álarc, 2017/2. Megjelenés alatt.

⁷ KASZNÁR Attila (2017): A Távol-Kelet terrorszemponú biztonsági kockázatai. Hamvas Intézet. Arc és Álarc. 2017. 1. szám. 101-105. o.

ELEMZÉS

A Krebs által bemutatott fenti esetben azonban korántsem lehetett kizárni, hogy Alhazmi és Almidhar valami rosszban sántikál: a USS Cole elleni, 2000 októberében elkövetett robbantásos terrortámadás egyik fő gyanúsítottja, Khallad ugyanis szintén jelen volt a januári malaysiai találkozón. A feladat adott: összekötni az elsődleges szálakat, és azután kiszélesíteni a kört a kapcsolatok kapcsolataival és meghatározni a csomópontokat. Ha ez akkor megtörténik, egyrészt láthatóvá vált volna, hogy mind a 19 gépeltérítő két lépésnyi távolságra állt a 2000-ben felfedett két gyanúsítottól. Másrészt pedig a hálózati kapcsolatok vizsgálata már itt feltárta volna Mohammed Atta vezető szerepét. Nem állíthatjuk persze, hogy pusztán ezzel megelőzhető lett volna, ami bekövetkezett. De ha ebből a hálózati térképből kiindulva Mohammed Attát felteszik a radarra, és követik a kommunikációit és a pénzmozgásokat – főként ezek ismétlődő mintáit –, nem zárható ki, hogy az ő lekapcsolásával az egész műveleti sejt összeomlott volna. Egy másik példa: a 2006 júniusában letartóztatott kanadai terrorsejt felderítése is hálózati elemzéssel történt. A kanadai terrorelhárítás számára radikális website-ok kommentelői nyújtották a belépési pontot a hálózat külsőbb köreibe és vezettek el – a kapcsolati láncon keresztül – azokhoz a terroristákhoz, akik maguk nem használták ezeket a web-site-okat, hanem fedett sejtként tevékenykedtek. 2006 augusztusában pedig egy transzatlanti járat felrobbantásának a forgatókönyvét sikerült felderíteni azzal, hogy a brit terrorelhárítás egy pakisztáni információ nyomvonalát követve megtalálta a belépési pontot, és felrajzolta az érintett kapcsolatok koncentrikus köreit.

A Krebs és mások által kidolgozott hálózati modell tükrében próbáltam meg összerakni a Carlos-csoport kapcsolati térképét. Előrebocsájtva persze, hogy a C-79-es dosszié Carlos hálózatának nem az egészét, csupán azt a szeletét tartalmazza, amely – a budapesti tartózkodások és találkozók

ELEMZÉS

összefüggésében –, közvetlenül a magyar állambiztonsági szervek látóterébe került. De talán így is rávilágíthat a 70-80-as évek egyik legfontosabb extrémista baloldali terrorcsoportjának és az akkori iszlamista, elsősorban arab-palesztin szervezetek hálózatának, szövetségének néhány sajátosságára.

A „Világforradalom” elnevezésű terrorszervezet alapítója és vezetője Ramirez Ilich Sanchez, azaz Carlos, avagy Fawez, 1979 júliusa és 1982 februárja között huszonkilencszer lépett be Magyarországra dél-jemeni diplomataként Adil Fawaz Ahmedként, majd Mohamed Ali Aedaroosként, szír diplomataként Khouri Michel, majd Haddad Michel néven. Az arcképcsarnok a Magyarországra beutazó terroristák váltogatott nevekre szóló útleveleivel, cserélgethető fedőneveikkel, magyarországi beutazásaik dátumaival és szállodáik, szállásaik felsorolásával elég meghökkentő. Világossá válik belőle, hogy nem csupán maga Carlos és néhány társa élvezte ideig-óráig a Kádár-rendszer vendégszeretetét, hanem éveken keresztül terroristák sokasága számára volt valóságos karneváli átjáróház és sokszoros találkozási pont Magyarország. Amint maga az állambiztonsági jelentés összegzi: *„C-79 fn. ügyben végzett folyamatos operatív ellenőrzésünk bebizonyította, hogy Carlos és csoportja fő bázishelyét Budapesten alakította ki, mivel meggyőződésük szerint hazánk területén lehet a legbiztonságosabb körülmények között pihenniük, és felkészülniük a további elképzeléseik, terrorakcióik megszervezésére. Biztonságérzetük olyan mérvű, hogy a birtokukban lévő különböző diplomata útlevelek felhasználásával folyamatosan terrorcselekmények végrehajtásához szükséges technikai eszközöket, fegyvereket, robbanóanyagokat hoznak be és halmoznak fel budapesti bázislakásukon.”*

1979 augusztus végén a III/II. csoportfőnökség konspirált kutatás során találja meg a csoporttal kapcsolatban álló külföldi

ELEMZÉS

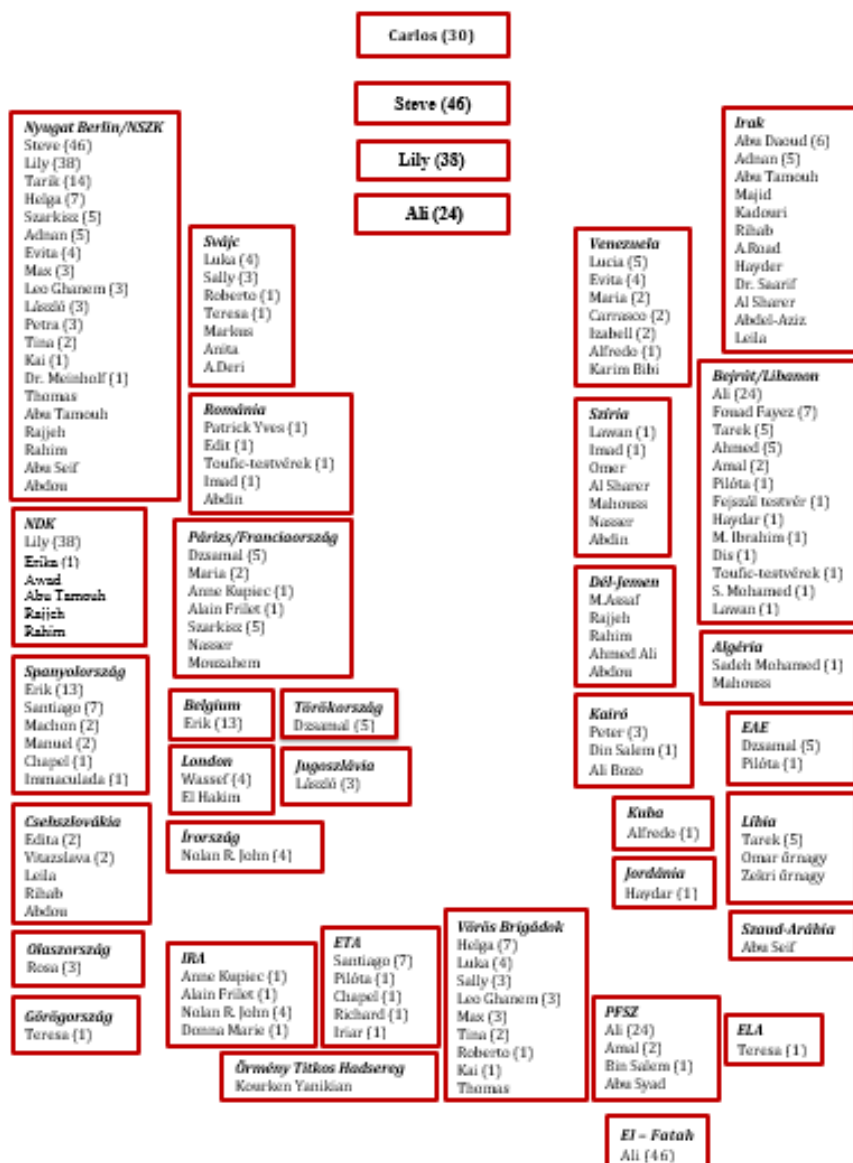
állampolgárok névsorát. Ennek a névsornak, a találkozókra vonatkozó feljegyzéseknek és más adatoknak az alapján állítják össze azt az, ahogy nevezik, „album”-ot, amelybe három kapcsolati típus kerül bele: 1. Szervezeti tagok, akik beutaztak Magyarországra 2. Szervezeti tagok vagy velük kapcsolatot tartó személyek, akikre vonatkozóan „baráti állambiztonsági szerv” adott információt és 3. A szervezethez kapcsolható, de csekély adattal felruházható személyek. A C-79-es dosszié azonban csak az 1979-82 közötti időszakot fogja át. Carlosék azonban még 1984-ben is jó néhányszor megfordultak Magyarországon.⁸ Az alábbi térkép azonban – egyelőre – csupán a személyes adatokkal igen alaposan körülbástyázott C-79-es gyűjtemény alapján összeállítható kapcsolatrendszert tükrözi. A nevek mellett álló számok a Magyarországra történő beutazások számát mutatják. Az egyes személyek a táblázatban, amint a forrásanyagban is, hol valódi nevükkel (itt annak rövidített változatával), hol valamelyik fedőnevükkel szerepelnek. A nevek és álnevek, fényképek, személyes adatok, útlevel-másolatok kaotikus tömegéből sokszor nehéz volt kiválogatni az összetartozó ismérveket, és biztonsággal azonosítani egyik-másik szereplőt. Carlos hálózata, legalább is ahogyan a budapesti metszetből nyomon követhető, legalább harminc olyan országra kiterjedt, ahol Carlosék így vagy úgy tevékenykedtek, összekötőkkel, kapcsolatokkal rendelkeztek, vagy egy-egy személy konkrét feladatot, megbízást teljesített a számukra. Nem számítva bele ebbe azokat az országokat, ahol valaki született, tanult vagy csupán rövidebb-hosszabb ideig lakott, noha ez önmagában véve is a szervezet számára kiaknázható merítést nyújthatott. Ki, honnan érkezett Budapestre, és közvetlenül hova utazott tovább? Ez a mátrix sem volna érdektelen. Ha jelen idejű

⁸ ABTL 4.1.A-2019.

ELEMZÉS

ügyről volna szó, elhárítási szempontból az útvonalak nyomon követésének akár kiemelt fontossága lehetne. De erre itt nem térhetek ki. Csupán egyetlen említésre méltó mozzanat: Carlos és társai nem egy esetben Moszkvába utaznak tovább Budapestről, vagy Carlos Moszkvából érkezik. Apró érdekesség: van valaki, aki évekkal megelőzte Carlost és társait Budapesten. Abdullah Ahmed, „Tarek” Nyugat-Berlinben élő dél-jemeni diplomata, líbiai állampolgár, elektronikai berendezések és fegyverek beszerzésével és csempészetével foglalkozik. Először 1975. július 21-én érkezik kocsival Magyarországra, és úti céljaként bizonyos Oláh Frigyes zuglói lakását jelöli meg. 1977-ben a Balatonra megy, 1978 nyarán pedig már iraki útlevéllel érkezik. Ezután még négy alkalommal utazik be Magyarországra Carloshoz.

ELEMZÉS

ELEMZÉS

Vertikális és horizontális tengely

A táblázatból jól látszik, kik voltak Carlos operatív értelemben legfontosabb kapcsolatai. Ők négyen alkotják a hálózat gerincét, vertikális tengelyét, fogják össze a szerteágazó kapcsolatrendszert. Ez a táblázat azonban nem igazi hálózati térkép, csak a földrajzi és szervezeti hálót mutatja. Az egyes személyek közötti sűrű kereszt-kapcsolatokat nem rajzoltam be, ezeket csak részleteikre bontva lehetne áttekinthetően ábrázolni. Négyük esetében beutazásaiknak a száma is mutatja központi szerepüket: ők tartják a kapcsolatot az összes többivel, akciók szervezőivel és végrehajtóival, helyi összekötőkkel, politikai szereplőkkel, állami támogatókkal. Strehl Fred-Jürgen, azaz „Steve”, Carlos teljes jogú helyettese, aki egy nyugatnémet terrorcsoportból „igazolt át” Carloshoz. A kezében minden szál összefut. Carlos fő hírszerzője és Európa-felelőse. Magdalena Kopp, „Lili”, Carlos élettársa (felesége?), nyugat-berlini összekötője és futára az NDK-ba is. Az algériai születésű, dél-jemeni állampolgár, szír diplomata, a szervezet egyik fegyver- és pénzszállítója, és egy bejrúti akciócsoport vezetője, Ahmed Ben-Hamid, „Ali” is sokfelé eljár Carlos képviselőjében. Korábban az El-Fatah palesztin szervezethez tartozott, ahonnan kivált, de továbbra is vállal számukra megbízásokat, a PFSZ hírszerző tisztjeként pedig biztosítja az összeköttetést a budapesti Szíriai Nagykövetség és Carlosék között.

Politikai vagy/és logisztikai értelemben fontos kapcsolatok azok a horizontálisan elhelyezkedő személyek is, akik egy-egy terrortámogató állam magas rangú tisztviselőiként, diplomatáiként távolból látták el a szervezetet információkkal, fegyverrel vagy pénzzel. Az ő szerepüket nem tükrözi a beutazások száma. A kulcsszereplőkön keresztül azonban egy-két lépésben el lehet jutni hozzájuk. Például „Salem” őrnagy, a líbiai titkosszolgálat egyik vezetője, akivel Carlos 1980 január elején tárgyal. Aboul-

ELEMZÉS

Hosn Refaat, a „Pilóta”, aki Libanonban üzleti vállalkozást vezet, és az Egyesült Arab Emírségek Véderő Minisztériumának megbízottjaként üzleti tárgyalásokat folytat egy spanyol repülőgépgyártó céggel, 1981 őszén keresi fel Carlost Budapesten. A sógorán keresztül pedig Refeat összeköti a Carlos-csoportot az ETA-val, a baszk szeparatista terrrorszervezettel is. Abu Daoud és Bin Salem, a Palesztin Felszabadítási Front két rivalizáló vezetőjének az ellentétét Carlos igyekszik a maga javára fordítani. Carlos kapcsolata Moshem Assaf, a dél-jemeni külügyminisztérium vezető munkatársa is, aki a dél-jemeni kiképzőtábor létrehozását szervezi. Vagy Rajjeh, dél-jemeni nagykövet Berlinben, aki a fegyverszállításokat intézi. Zekri őrnagyot, Kadhafi személyi titkárát is Assaf ismerteti össze Carlos-szal. Iraki baloldali vezetők, Road „elvtárs” vagy Haydar „elvtárs” is megtalálható Carlos magas rangú kapcsolatai között. El-Din, „Lawan”, Abu Daouddal érkezik Budapestre. „Lawan” libanoni állampolgár, a Kurd Demokrata Párt elnöke, és ő hozza tető alá Carlos és a szír titkosszolgálat közötti együttműködést. Carlos angliai megbízottja, a szír Daoud Wassef, a Skyserv LTD londoni igazgatója.

Carlos hálózata és a dzsihadista hálózatok között vannak hasonlóságok és különbségek is. Az iszlamista terroristák között – ellenséges közegben – mindig a legfontosabb kapcsolatok a legrejtettebbek, hiszen ezeket kell a leginkább védeni a dekonspirációtól. Bin Laden kidolgozott egy olyan modellt (halála után találták meg pakisztáni házában), amely a közeli és távoli kapcsolatok dinamikáját nagyon tudatosan használja és manipulálja. Mohammed Atta csapatának a tagjai, amikor beléptek az USA-ba és megkezdték a felkészülést a terrortámadásra, alámerültek, és azok, akik gyerekkoruk óta ismerték egymást, például egy iskolában tanultak Németországban, csak kivételes és feltétlenül szükséges okból

ELEMZÉS

találkozhattak, és nem kerülhettek ugyanarra a repülőgépre. Carloséknak azonban a Varsói Szerződés országaiban nem kellett lebukástól tartaniuk. Egy 1982. január 30-án készült jelentésében például igen sajtószerű módon érhető tetten a magyar állambiztonsági szervek ambivalens viszonya a terror szervezethez. Miközben célul tűzik ki a kizorításukat, amelyet azonban „kulturáltan kell megoldani”, ugyanakkor megállapítják: „Ügyelni kell arra, hogy CARLOS és fő segítőtársai ne kerüljenek az ellenséges speciális szervek kezei közé.”⁹

Az ISIS súlyos európai merényleteinek a hálózati hátterét vizsgálva jól látszik, hogyan különül el a vertikális és a horizontális tengely. A vertikális tengely kulcsszereplője Abdelhamid Abaaoud, aki összekötő láncszemet jelent az Iszlám Állam vezetése és az egyes merényletekben szerepet játszó terroristák között. Hasonló szerepet tölt be, mint Carlosnál „Steve”. Ugyanakkor az irányítás modelljét tekintve a „Világforradalom” vezetése egyszemélyes: Carlos a főnök, ő irányít, minden információ hozzá fut be. Carlos mindazokat, akik egyenrangúak, mivel a maguk államának, pártjának vagy szervezetének magasabb köreihez tartoznak, mindenképpen maga alá akarja gyűrti. Az Iszlám Állam működésében, úgy tűnik, nagyobb önállóság és döntési szabadság jutott a parancsnokságok, egységek, régiók közvetlen főnökeinek, de a többszörös lojalitás náluk aligha volna elképzelhető. A Nyugat-Berlinben működő Vörös Brigádokat, például egyik összekötőjüket, Helgát Carlos folyton gyözködi, hogy „csak alárendeltségben tudnak megfelelően tevékenykedni”. Alit, aki igen értékes kapcsolat, ámde kezdetben túl önállóan, egyenrangú félként tárgyal Carlos-szal, valamilyen Közel-Keleten

⁹ ÁBTL. 3.2.5. O-8-635/3.

ELEMZÉS

és Párizsban végrehajtott akcióval akarják kompromittálni és ezzel kizárólag magukhoz kötni. „Dzsamal”-t, aki a szervezet „likvidálója”, körülbelül ez idő tájt küldi Carlos konkrét feladattal Párizsba – de az összefüggésre nincs bizonyíték. Lehetséges, hogy „Dzsamal” egy másik likvidálási megbízatás miatt utazik: a dél-jemeni illetőségű „Szarkisz”-t, akit Carlos Párizsba telepített, de „fecsegő” magatartása miatt már nem bízik meg benne, megmérgezik, de életben marad. Berlinbe irányítják, ahol egyedül azzal az Abu Tamouh-val tarthatja a kapcsolatot, aki Irak berlini nagykövetségén diplomata, de közben „újságíróként” sokszor megfordul az NDK-ban is.

Vertikálisan tehát Carlos hálózata lineárisabb, mint akár az Al-Kaidáé, akár az Iszlám Államé. Az Al-Kaida bin Laden idején hasonlóan egyszemélyes vezetéssel működött, bár a diverzifikációs folyamat beindulásával már akkor is létrejöttek olyan terrorista csoportok, például a Száhel-övezetben, amelyek magukat az Al-Kaida hálózatának tekintették, de valójában nem tartoztak Bin Laden szervezetéhez. Bin Laden halála után pedig erősen megosztottá vált a szervezet irányítása: önjelölt és egymással versengő, viaskodó vezetőkkel, akik nem fogadják el sem Al-Zawahirit, sem egymást, mint vezetőt. A Iszlám Államnál nehezebb nyomon követni a vertikális vezetési láncolatot. Ma még nem lehet pontosan megmondani, hogy akár a maga idejében Al-Baghdadi, akár az őt követő Al-Adnani irányító szerepe milyen széles spektrumot fogott át, és az egyes akciókhoz kapcsolódó döntések milyen mértékig kötődtek az ő jóváhagyásukhoz. Valószínűsíthető, hogy a diverzifikációs folyamat az ő köreikben is elindult. Az elmúlt évek súlyos európai merényleteinek az elemzése is kettősséget mutat. Hisz egyfelől mindegyik elkövetőt egyetlen személyi láncszem, Abaaoud személye kapcsolta Al-Adnanihoz, de a konkrét parancsot és jóváhagyást Abaaoud mindig két tuniszi főnöktől kapta. Az isztambuli Reina Disco merénylete, Masharipov, egy rakkai emír

ELEMZÉS

parancsát követte. Arról azonban, hogy amaz egyeztetett-e az ISIS legfelső vezetésével, nem találtam adatot. Az ISIS irányítási modelljéről valószínűleg ma még nincs elég információnk. De talán a virulenciája abból is fakadhatott, hogy noha magát államnak nevezte, működésében viszonylag nagy döntési szabadságot biztosított alsóbb szintű parancsnokainak is. Sőt, a magányos farkasok megszólításával – még ha csupán propagandának, figyelemelterelésnek és lélektani nyomásgyakorlásnak szánta is –, a célpontok és módszerek kiválasztását látszólag a szervezeten kívülre delegálta. A valóságos gyakorlat és a látszatteremtés kettősségét jól mutatta például a würtzburgi vonat támadójának magányos radikálisként megnyilvánuló bemutatkozó videója, amelyről utóbb kiderült, hogy jóváhagyásra elküldte a ISIS titkosszolgálatának, az Amniyatnak Szíriába.

Horizontálisan azonban Carlos networkje tarkább és rétegzettebb, mint a dzsihadista hálózatok. A terrorszervezet tagjainak sokszoros földrajzi beágyazottsága az, ami Carlos szervezetében feltűnő és a dzsihadista szervezetekben – a látszat ellenére – alig tapasztalható. Noha Szíriában az oda érkező „idegen harcosok” között számos náció megtalálható volt, de abban az európai országban, ahonnan érkeztek, a többségük csupán a saját szűk, radikálisokból álló környezetével tartott fenn szorosabb kapcsolatot. Carlos embereinek az élettere sokkal szélesebb társadalmi és földrajzi köröket szőtt át: szülőhazájuk, az útleveleiket kiállító államok, korábbi tartózkodási helyeik és működési terepük ritkán esett egybe. Ez pedig azt jelenti, hogy a szervezet vezetőjének a „csápjai” egy-egy tagon vagy szövetségesen keresztül – a hálózat horizontális tengelyén – megsokszorozódnak. Ez a sokszoros földrajzi bekötöttség a hálózat tagjainak a többségére jellemző. Iraki állampolgár, Ghánában felvett vízummal érkezik Magyarországra például Aldin Adnan, aki közben az Alkhateeb vegyészeti gyár igazgatója

ELEMZÉS

Berlinben. Svájcban, Genfben él Theresa, aki Carlos összekötője a görög Népi Forradalmi Harc nevű terrorszervezet (ELA) felé, és kiérdemli Carlos elismerését a „Gabriel” fedőnevű akcióért, amelyben egy szovjet **RPG7 páncéltörő rakétavetőből öt rakétát lőttek ki** egy francia atomerőműre. Bár a dzsihadista terroristák is megfordulnak több országban, akár Szíriába menet, vagy amikor magukat menekültnek kiadva visszaindulnak Európába, de nyilvánvalóan nem rendelkeznek olyasfajta társadalmi kapcsolatokkal, mint amelyekre Carlosék mondjuk egy-egy európai ország szimpatizáns értelmiségéből számíthattak. Az iszlamista terroristák egy-egy európai sejtjének a működési terepe többnyire egy-egy régióhoz, országhoz vagy városhoz kötődött. Gondolhatunk akár a párizsi és brüsszeli merénylők francia kisvárosi vagy molenbeeki hátterére, vagy a manchesteri terrortámadás elkövetőjére, aki egy olyan líbiai eredetű, manchesteri közösségben radikalizálódott, amelynek a tagjai közül sokan éveken keresztül ingajáratban fordultak meg Manchester és Líbia, Manchester és az ISIS szabratái kiképzőtáborai között, de nem bukkantak fel mondjuk a párizsi vagy a brüsszeli radaron. Carlos hálózatának a tagjai viszont egyik országból utaznak a másikba, mindenütt vannak fedett kapcsolataik, ideológiai szövetségeseik, „társutasaik”, értelmiségiek, üzletemberek, sajtómunkások, diplomaták, befolyásos támogatók az adott ország vezető rétegéből.

A térképen központi szerepet betöltő, a hálózatot koordináló személyek közvetlenül is összefüggésbe hozhatók merényletek elkövetésével. Magán Carloson kívül „Steve”, „Ali” és „Tarek”, akik személyesen is köthetők a szilveszterkor elkövetett dél-franciaországi terrorcselekményekhez, a bejrúti

ELEMZÉS

francia külképviselet elleni támadáshoz vagy a madridi merényletekhez.¹⁰

A C-79-es dossziéból kibontható hálózat két irányba is bővíthető volna még. Egyrészt a Carlos dokumentumaiból és feljegyzéseiből származó, 59 névből álló jegyzékkel és azzal a más módon felderített, 121 névből álló névlistával, amelyet szintén csatoltak a C-79-es dossziéhez. Ezekből a listákból talán még érdemes volna kiegészíteni a fenti mátrixot, erre azonban itt nem vállalkozhattam. Vizsgálható volna másrészt a Magyarországon ezekben az években szintén megforduló vagy tevékenykedő más terrorcsoportok lehetséges együttműködése Carlos hálózatával. Ebben a vonatkozásban Orbán Balázs történész számos kitűnő tanulmánya és a témát átfogó munkássága¹¹ szolgálhat majd alapul.

¹⁰ Napi információs operatív jelentések, 1983 november 22., 1984. január 5., 1984. május 7. In: HANKISS Ágnes (2010): Terroristák Budapesten. Hamvas Intézet – ENP Képviselőcsoport. 2010.

¹¹ Lásd: ORBÁN Balázs (2007): Egy túszedráma háttere – magyar földmérők elrablása Irakban. Betekintő. 2007/3.

ORBÁN Balázs (2013): Egy magyar tengerjáró hajó titkos küldetése. Betekintő. 2013/2.

ORBÁN Balázs (2016): Szürkekék és farkasok a vörös árnyékában. Hamvas Intézet. 2016.

ORBÁN Balázs (2016): A magyar állambiztonság és a nemzetközi terrorizmus az 1980-as években. Kommentár. 2016/6.

ORBÁN Balázs (2017): Kadhafi esete a magyar hadiiparral. Hamvas Intézet. Arc és Álarc. 2017/1.

ORBÁN Balázs (2017): Merénylet a kolumbiai nagykövet ellen. Betekintő 2017/3.

ORBÁN Balázs (2017): Célkeresztben Adu Nidal. Hamvas Intézet. Arc és Álarc 2017/2. Megjelenés alatt

ELEMZÉS

Születési idejüket tekintve a Carlos hálózatában szereplő terroristák többsége, ha életben van, ma 60-75 évesnél nem idősebb. Utóéletük is tartogathat számunkra érdekességeket. Néhányuk további pályafutását Mező Gábor, a Hamvas Intézet munkatársa próbálta meg feltárni.¹² 1994 szeptemberében például Genfben terrorcselekmények vádjával letartóztattak négy svájci állampolgárt, köztük Berthe de Marcellust (az ábrán *Theresa*), Marina Berta-Kuhnert (az ábrán *Sally*) és Giorgio Bellinit (az ábrán *Roberto*). Végül bizonyítékok híján elengedték őket. Roberto részt vett a **Szabad Európa Rádió elleni támadásban**, míg Theresa a gyanú szerint egy **szaúdi diplomata ellen követett el sikertelen merényletet**. Antiglobalista mozgalmaknak és a G8-ak elleni tüntetéseknek sokáig voltak még aktív résztvevői. Berthe de Marcellus pedig jelenleg, Mező Gábor kutatása szerint – ha a név alapján valóban ő az –, pszichoterapeutaként praktizál Genfben, traumakezeléssel foglalkozik.

Alain Frilet, a Libération című baloldali francia napilap riportere volt, ma is elismert, megbecsült fényképész, feleségével, Anne Kupiec-cel az IRA összekötői Carlos hálózatában – Párizsból. Frilet 2011-es párizsi bírósági meghallgatásán beszélt a magyarországi látogatásról. Állítása szerint a magyar hatóságok emberei **szolgálati járművekkel kísérték el egy katonai bázisra, ahol maguk a katonaság emberei pakolták tele fegyverekkel a kocsijuk csomagtartóját, és biztosították, hogy katonai kísérettel mehessenek át a jugoszláv határon.**

¹² MEZŐ Gábor (2016): A hálózat www.pestisracok.hu 2016. 03.28., 2016. 04. 25.

ELEMZÉS

A Szovjetunió összeomlását megelőző évtizedek a szélsőséges baloldali terrorizmus és az iszlamista radikalizmus történeti kapcsolatának olyan korszakát mutatják, amelyben még a baloldali extrémisták, ha nem is diktáltak, de legalább is egyenrangú felekként működtek együtt az iszlamista mozgalmakkal és államokkal. A szélsőbalos terrorszervezetek azonban Moszkva teljes körű támogatása és védőernyője nélkül elveszítették az erejüket és életképességüket. Ideológiai vonzerejük pedig – számszerűleg és az utánpótlást tekintve – mindig is jóval kevesebb potenciális követőre számíthatott, mint a vallási fanatizmuson nyugó radikalizmus. A terrorizmus vészjósló arcát ma az iszlamisták rajzolják meg és festik át időről időre; a baloldali-anarchikus szélsőségesek legfőbb régi dicsőségük romjain, „hasznos idiotaként”¹³ egyengethetik az iszlamista térhódítás számára a terepet.

Irodalomjegyzék

- ORBÁN Balázs (2007): Egy túsdráma háttere – magyar földmérők elrablása Irakban. Betekintő. 2007/3.
- ABTL 4.1.A-2019.
- ÁBTL. 3.2.5. O-8-635/3.
- HANKISS Ágnes (2010): Terroristák Budapesten. Hamvas Intézet – ENP Képviselőcsoport. 2010.

¹³ Lásd: HANKISS Ágnes (2017): Nyílt tengeren – „Hasznos idioták” kora: az iszlamisták és a nyugati baloldal. Magyar Idők. 2017. október 1.

ELEMZÉS

- HANKISS Ágnes (2010): Terroristák Budapesten. Hamvas Intézet – ENP Képviselőcsoport. 2010.
- HANKISS Ágnes (2017): A magányos merénylő legendája, Magyar Idők, 2017. július 1.
- HANKISS Ágnes (2017): Nyílt tengeren – „Hasznos idioták” kora: az iszlamisták és a nyugati baloldal. Magyar Idők. 2017. október 1.
- HANKISS Ágnes: A „magányos farkas” legendája. Terrorista hálózatok. Hamvas Intézet, Arc és álarc, 2017/2. Megjelenés alatt.
- KASZNÁR Attila (2017): A Távols-Kelet terrorszempon-tú biztonsági kockázatai. Hamvas Intézet. Arc és Álarc. 2017. 1. szám. 101-105. o.
- KREBS, Valdis: Connecting the Dots. Tracking Two Identified Terrorists, <http://www.orgnet.com/prevent.html> (letöltés időpontja: 2017. 11. 19.)
- MEZŐ Gábor (2016): A hálózat www.pestisracok.hu 2016. 03.28., 2016. 04. 25.
- ORBÁN Balázs (2013): Egy magyar tengerjáró hajó titkos küldetése. Betekintő. 2013/2. ORBÁN Balázs (2016): A magyar állambiztonság és a nemzetközi terrorizmus az 1980-as években. Kommentár. 2016/6.
- ORBÁN Balázs (2016): Szürkék és farkasok a vörös árnyékában. Hamvas Intézet. 2016.
- ORBÁN Balázs (2017): Merénylet a kolumbiai nagykövet ellen. Betekintő 2017/3.
- ORBÁN Balázs (2017): Célkeresztben Adu Nidal. Hamvas Intézet. Arc és Álarc 2017/2. Megjelenés alatt
- ORBÁN Balázs (2017): Kadhafi esete a magyar hadiiparral. Hamvas Intézet. Arc és Álarc. 2017/1.

EXTRÉMIZMUS

Boross Zsigmond Attila r. alezredes¹

A jobboldali extrémizmus összetett ideológiája

– mint a terrorizmus potenciális hivatkozása –

Abstract

As a reference point of hate crimes, offences against the state and acts of terrorism the ideology of right wing extremism still exist in nowadays Hungary. Effective law enforcement actions need - essentially national security - measures. Understanding of ideological principles are indispensable important for experts involved in. But this is only the first step in the integral structure of counter-intelligence.

Bevezetés

A társadalmi szintű együttélés sajátossága, hogy nem mindenki fogadja el a közösségi normákat. Az együttélési szabályok elutasítása akár agresszív formát is ölthet.

A közösséggel szembehelyezkedő egyének és csoportok tevékenysége a köznyugalom, közrend megbontására is

¹ az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság munkatársa

EXTRÉMIZMUS

irányulhat. A jogellenes cselekmények célpontjai származás, vallás vagy egyéb sajátos élethelyzet alapján kijelölhető egyének, esetleg szervezetek vagy az államintézmények lehetnek. Mindez a jelenség az extrémizmus kockázatának a megnyilvánulását jelenti. Az extrémizmus alapja, hogy valamilyen ideológiai (politikai, vallási) forrástól indul ki az aktivitás. Ennek büntetőjogi aspektusú megvalósulását elsődlegesen a gyűlölet-bűncselekmények körében találjuk meg, azonban végső megnyilvánulásának az államellenes vagy terrorcselekmények számítanak.

A rendvédelmi (nemzetbiztonsági és rendőri) szervek eltérő hatáskörrel és illetékességgel – szerencsés esetben – egymás tevékenységét kiegészítve veszik fel a küzdelmet a nemzetbiztonsági súlyú kockázatot képviselő jelenséggel szemben. Fontos, hogy a bűnügyi szemléletet meghaladja a kockázatértékelés érzékenysége és szemlélete, ugyanis a fanatizálható labilis és a fanatizáló domináns személyek tevékenysége hosszú ideig még büntetőjogilag nem értelmezhető.

Ahhoz, hogy ez a tevékenység hatékony legyen, már a cél kitűzésénél is megfelelő szakszerűség kell, hogy érvényesüljön a szervek fellépésében. Ne egy esetleges sorozatgyilkosság összefüggéseinek kései felismerését követően ébredjen rá a rendvédelem, hogy valójában egy terrorcselekménnyel áll szemben, miként az a romagyilkosságok esetében történt. Példák bizonyítják, hogy már előkészületi szakban képesek feltárni és felszámolni a hazai biztonsági szervek az extrémizmusból kialakuló terrorkockázatot.

A látványos realizálások mögött, illetve szerencsés esetben azok helyett, már a felszín alatt érvényesül a megalapozott elhárító munka. Számos társadalomtudomány (szociológia, pedagógia,

EXTRÉMIZMUS

politológia) eredményeinek felhasználásával az illetékes szervek már időben azonosíthatják azon személyeket, akik tevékenysége társadalmi súlyú kockázatot hordoz². Jelen elemzés a politológia eredményeinek hatékony felhasználási lehetőségeire világít rá, ugyanakkor a pszichológia, nyelvészet meghívott szakértőinek bevonásával ezzel párhuzamosan elkezdődött a viselkedésalapú kockázatszűrés hazai kutatásának megalapozása is.

Vizsgálat a politológia aspektusából

A rendszerváltást követően a Nemzetbiztonsági Hivatal számára feladatot jelentett, hogy az extrémizmus és a szélsőjobboldal fogalmát értelmezze, ezáltal helyesen határozza meg az elhárítandó objektumok csoportját, valamint megfelelő szervezeteket és célszemélyeket vonjon – cselekményeik alapján – ellenőrzés alá. Kihívást jelentett, hogy a jobboldaltól megkülönböztesse a szélsőjobbot, tisztázza a két irányzat közötti különbséget.

Amennyiben a demokráciát nem a bukácsoló weimari Németország képével azonosítjuk, törekednünk kell egy önmagát a szélsőség hatalomra jutásától megvédeni képes demokratikus állam kialakítására, működtetésére. A történelmi előzmények arra a felismerésre ösztönöznek, hogy a rendvédelmi (és főként a nemzetbiztonsági) szervek felelőssége – többek között – abban rejlik, hogy a felszín alatti folyamatokat is értelmezi, és a látencia veszélyeit láttatja. A radikális társadalmi folyamatok tudományos igényű vizsgálata helyett a rendvédelem is átveszi a médiaszintű

² Mindez megerősíti Kasznár Attila azon vélekedését, hogy a biztonságpolitika interdiszciplináris tudománnyá vált. in.: KASZNÁR Attila (2017): A Távol-Kelet terrorszemponú biztonsági kockázatai. Arc és Állarc. 2017. 1. szám. 101. o.

EXTRÉMIZMUS

bélyegek (pl. nacionalista, fasiszta stb.) használatát. Helyes értékítélet nélkül azonban mindez „farkas-kiáltás”, és inkább árt, mint használ a tényleges antidemokratikus kockázatok azonosításában.

Bár az utóbbi években több társadalomtudományi tanulmány is megpróbálta értelmezni a szélsőséget, mégsem sikerült egyértelmű választ adni arra, hogy mi a szélsőség, mi az extrémizmus és mi a radikalizmus. A tudományos igényű megállapítások – a mostani vizsgálatban is megjelenített áttekintése – és a szakmai tapasztalatok integrálása azonban a jelenség (és kockázat) magasabb szintű értelmezését biztosíthatja.

Radikalizmus – extrémizmus

A radikalizmust gyakran tévesen az extrémizmus szinonimájaként használják. A tapasztalatok alapján azonban olyan társadalmi-politikai deficitre kíván választ adni, amely elmaradása válthatja ki a tényleges szélsőséges akcióformákat. A radikalizmus meghatározása során – a fellépése kapcsán – a konszenzusos elveket elutasító, a jogszabályi kereteken viszont belül maradó magatartást vizsgálták, amely főként a jobboldali populista politikai területen volt tetten érhető. Bár a Magyar Igazság és Élet Pártja retorikájának báziserősítő, identitásképző antiszemitizmusához nem kapcsolódott az aktivisták tevéleges erőszak-tevékenysége, mégis sokak számára már a szélsőséget képviselték. Az önmagukat nemzeti radikálisként definiáló Budaházy György és követői köre jelenleg viszont terrorcselekményhez kapcsolódóan érintett már büntetőeljárásban. A másik meghatározó mozgalmi vezető, Toroczkai László szintén több büntetőeljárás terheltje volt, meghatározó szerepe az MTV székházának 2006-os ostroma és

EXTRÉMIZMUS

felgyűjtása kapcsán is megfogalmazható. Így válhatnak a radikalizmus elvei és követői az extrémizmus központi elemeivé.

A szélsőség (valójában az extrém jobboldal) áttekintése során részletes elemzést igényel a különböző ideológiai elemek érvényesülésének szervezetenként eltérő aránya. A téma hazai kutatói számára gyakorlati analízisre kínál az antiszemitizmus, a fajvédelem, az extrém nacionalizmus, a rasszizmus, a sovinizmus különböző szintű jelenléte olyan szervezetekben, mint például a Magyar Nemzeti Arcvonal, a Világnemzeti Népuralmi Párt, a Magyar Jövő Csoport, a Nemzeti Ifjak Egyesülete vagy a Blood and Honour Hungária³.

Hazai politológiai tapasztalatok

De hát, mi is a magyarországi szélsőség? Az ideológiai alapelemek elengedhetetlen vizsgálata mellett a történelmi szintű megjelenés, a diktatúra alapú érvényesüléshez fűződő viszony elemzése is kutatási irány lehet a hazai folyamatok áttekintése során. A fasizmus, a nácizmus, a falangizmus és a hungarizmus a nemzetiszocializmus eltérő nemzeti karakterű – kulturális és történelmi sajátosságokból fakadó – megvalósulása. A fogalmak egyébként magas szintű definiálása, valamint a rendszerszintézisek során azonban rendszeresen elmarad a jelenlegi viszonyok értelmezése, mintha csak a múltban találkozhattunk volna ezekkel az ideológiákkal.

³ A Blood and Honour Hungária nem azonos a Vér és Becsület Kulturális Egyesülettel.

EXTRÉMIZMUS

Láthattuk, hogy már a rendszerváltást követően feladatot jelentett az extrémizmussal foglalkozók számára, hogy a jobboldaltól elhatárolják a szélsőjobbot tisztázva a két irányzat közötti különbséget. Érdekes helyzet volt tapasztalható néhány konkrét kérdéshez való viszonyulás értelmezése kapcsán, amely legmarkánsabb a jobboldal/baloldal relációban vizsgált szélsőség vonatkozásában vetett fel további kérdéseket. Az euro-atlanti integráció, illetve a semlegesség kérdésének megítélése két nagy csoportba osztotta a politikai erőket. Noha a választóvonal érzékelhető volt közöttük, mégis lehetetlen kísérletnek számított a hagyományos kategóriák alapján értékelni a helyzetet. A meghatározó ugyanis nem a kihangsúlyozott ideológia, hanem a plurális demokrácia értékelése volt. Az 1990-es években valamennyi parlamenti párt,⁴ legyen az baloldali, liberális, konzervatív vagy önmeghatározása alapján bármilyen, ösztönözte hazánk közeledését, csatlakozását az intézményi szinten is egyesülő Európához. A parlamenten kívüli pártok, köztük az elvileg élesen szembenálló, Thürmer Gyula által vezetett Munkáspárt vagy a Szabó Albert-féle Magyar Népjóléti Szövetség (MNSZ) a csatlakozásban a magyarság elárulását, hazánk kiárusítását látta, ezért ellenezte e folyamatokat. Aktuálisan a gazdasági válságra adott válaszaiban a – mai nevén – Magyar Kommunista Munkáspárt és a Magyar Nemzeti Arcvonal fogalmaz meg hasonló válaszokat, amelyek nemegyszer a kilakoltatásokkal szembeni demonstrációkon egymást erősítik.⁵

Generálisan kijelenthető, hogy a parlamenti jobboldal a politikum képződménye, amely ellenfeleivel kizárólag politikai küzdelmet

⁴ Kivételt képezett a MIÉP 1998-tól

⁵ www.hidfo.net/2013/05/14/magyar-munkaspart

EXTRÉMIZMUS

folytat. Feladatának tekinti a hagyományokra épülő értékrend és az ellenbaloldali törekvések érvényre juttatását.⁶ Mindezekből jelentősen különböznek az ultrajobboldali és a nemzetiszocialista ideológiák.

Az „ismeretlen” szélsőjobboldal⁷

A tényleges szélsőjobboldal, a magát ultrajobboldaliként meghatározó irányzat a tradíciók mindenek felettiségét hirdeti. Érdekei érvényesítéséhez még a meglévő intézményrendszerek (pl. a demokrácia államhatalmi szervei) felszámolásától sem riadna vissza, azonban tevékenysége elméleti síkon ragad meg, de néhány kultusz (pl. erőszak, terror) heroizálása miatt figyelmet érdemel, mivel az elméleti okfejtések későbbi politikai terrorizmus ideológiai bázisát nyújthatják. Az ultrajobboldaliság megteremtői között Julius Evolát, Adriano Rimualdit, Alain de Benoist-t, hazai követői között dr. László Andrást, dr. Gazdag Istvánt, dr. Baranyi Tibor Imrét és Józsa Péter Pált nevezhetjük meg. Az ultrajobboldal elitszemléletű, értelmiségi beállítottsága miatt különbözteti meg magát a szerintük pusztán ellenbaloldaliságot megjelenítő jobboldaltól és a közvélemény által kategorizált szélsőjobboldaltól, ezért alkalmazza az új terminológiát.

Feladatában is intellektüel célkitűzések szerepelnek, pl. az ókori (antik/barbár) civilizációs értékekhez való visszatérés és a kultúr-rasszizmus, amelyben kijelöli az európai népek közösségétől

⁶ GYURGYÁK János [szerk.] (1996): Mi a politika? Budapest. Osiris Kiadó.

⁷ A jobboldali extrémizmus ideológiájának ismertetése – a változó idegenellenesség szemléltetése keretében – szerepet kapott a „Modernkori népvándorlás, avagy a migráció komplex megközelítése” címmel 2016 november 9-10 én rendezett nemzetközi tudományos-szakmai konferencián is.

EXTRÉMIZMUS

idegen elemeket (pl. kereszténység), amelyeket elutasít. Az ultrajobboldaliság zártsága, konfliktusos hangneme, felsőbbrendűségi tudata és magas intellektusa következtében jelentős társadalmi támogatottságot nem élvez Magyarországon sem. Veszélyessége az erőszakkultuszt elismerő, – időről időre feltűnő egy-két – alacsonyabb intellektusú és morálisú, megfélemlési kényszerrel küzdő aktivistában rejlik.⁸

A nemzetiszocializmus

A közvélemény számára sokkal inkább ismertek a történelmi „szélsőjobboldali” ideológiák. A nemzetiszocializmus, annak magyar gyakorlata a hungarizmus azonban egyes kérdésekben baloldali válaszokat fogalmaz meg. Az ő gondolkodásuk inkonzisztens, az ideológiai jobboldal (a vallás, a tekintély, a nacionalizmus elfogadása) mellé gazdasági téren más felé keres eszmeiséget. A nagyobb állami részvétel, a gazdasági élet szabályozása, felügyelete megegyezik a baloldal e téren képviselt nézetével. A parlamentarizmus, mint dekadencia elutasításra talál. A politológia segítségével az alábbi képlettel írható le a közvélemény számára szélsőjobboldalként értelmezett irányzat:

„szélsőjobb” (nemzetiszocializmus) = ideológiai jobb + gazdasági bal + parlament-ellenesség⁹

⁸ Az irányzathoz kapcsolódó kockázatok vonatkozásában az Új Jobboldal, valamint az ultrajobboldali, mint szellemi munició című fejezetek jelzik még a kihívás összetettségét.

⁹ KÖRÖSÉNYI András (1993): Pártok és pártrendszerek. Budapest. Századvég Kiadó.

EXTRÉMIZMUS

Pártműködés szempontjából megfigyelhető egyfajta küldetéstudat, nagyfokú ideológiai- és pártfegyelem (amely segítette a börtönöket, üldöztetéseket elviselni). Szűk körű elitként értelmezték magukat, amelybe bekerülni érdem volt. Egyszerre csak egy nézet érvényesülhetett a párton belül, elhajlásra nem volt lehetőség. Ha valaki mégis megpróbálta, az vált az elsőszámú ellenséggé, aki korábban „nyilván”, mint kém működött a mozgalomban. A hungaristák totalitárius hatalmat akarnak létrehozni, amelynek minden nemzethű egyén a tagja. Az elbírálás, ítélezés jogát maguknak tartják fent. Rendszerellenes jellegüket mutatja, hogy még napjainkban is megkérdőjelezzik az egész rendszerváltozást, sőt kiválasztott történelmi esemény – Szálasi kivégzése – óta a törvényes hatalom megszűnéséről beszélnek.¹⁰

A jelenlegi jogrendszert nem tekintik hatályosnak, ugyanis – szerintük – nem érvényesül a népfelség elve, illetve korábban kihirdetett jogszabályt szelektív értelmezésük szerint nem hajtottak végre. Álláspontjuk alapja, hogy az 1989. évi XVII. törvény 7. § értelmében az alkotmány elfogadásáról népszavazás útján kellett volna döntenet. Ennek hiánya következtében aktuálisan az Alaptörvényt és annak alkalmazását magukra nézve nem fogadták el kötelező érvényűnek.

A hungaristáknál a rendszer jogszerűségének kétségbevonása 1997-ben, egy nagyszabású eljárásorozat közben fogalmazódott meg a közvélemény előtt, amikor a hatóságok fegyvert és nemzetiszocialista propagandaanyagot találtak házkutatás során.

¹⁰ Miként például az 56-os Magyarok Világtanácsa kezelésében 1999-ben megjelent – 1956 – A forradalom igaz története című kiadvány bevezetőjében Szalay Róbert megfogalmazta vagy a Pannon Front számaiban olvasható.

EXTRÉMIZMUS

A szélsőbaloldal sajátosságaival kimutatható párhuzamok – a gazdasági és szociális téren képviselt álláspontja – miatt már az 1990-es évek közepén megállapítható volt a média és így a közvélemény által is oly nagy előszeretettel használt „szélsőjobboldali” megnevezés alkalmatlansága.

A fentiek alapján a szakterület elemzői számára a jobboldali extrémizmus vonatkozásában általánosan a – pontosabb meghatározást biztosító – „nemzetiszocialista” definíció alkalmazása a javasolt, illetve a konkrét megjelölések (pl. rasszista, sovinszta vagy ultrajobboldali) használata a bulvárszintű szélsőjobboldali megnevezés helyett a közvélemény előtt ismert szervezetek kapcsán.

Ideológiai alapelemek

a) Nacionalizmus

Az eddigiekből is kitűnt, hogy nem egyszerű jellemezni, leírni a külső szemlélő által csak szélsőjobboldalnak titulált gondolathalmazt. A témával kapcsolatban leggyakrabban – miként Dudás András¹¹ már 1989-ben meghatározta fellépését – a nacionalista megjelölést használják. Erőszakos akciói közben ő is a nemzetféltesre hivatkozott. Megfigyelhető, hogy mérsékelt intellektusú szélsőséges aktivisták a nacionalizmus jelszava alatt fellépve, alapvetően közvetlen fizikai síkon megvalósuló erőszakcselekményeket követnek el. Ezek a motivációjuk révén gyűlölet-bűncselekményeknek számítanak.

¹¹ A szkinhed Oi-kor! együttes énekese

EXTRÉMIZMUS

A nacionalizmus megítélése azonban teljesen értelmezésfüggő. Ha úgy tekintünk rá (politológiaiilag), mint a nemzetné válás és a nemzet karaktert megőrző ideológia, akkor egyértelműen értékhozó, pozitív töltetű nézetként kezeljük. Történelmi szerepe elvitathatatlan, ugyanis modern állam nacionalizmus nélkül nem alakult ki (Európában). Ennélfogva, mivel elsődleges államalakító tényező, a kiemelt politikai, sőt történelmi jelentőségét nem vitathatjuk el. Értékhozó/képviselő jellegének megkérdőjelezői mindezen túlmenően más nemzetek lenézését, a kisebbségekkel szembeni türelmetlenséget és a toleranciahiányt emlegetik fel. E jelek, illetve ezen túlmenően a sovinizmus nem a nacionalizmus radikalizált továbbfejlődését, hanem egy, a szerves ideológia-képződéstől elszakadó nézetet képviselnek. A nacionalizmus a nemzet szuverenitás jogából indul ki, az állam és nemzet teljes azonosság-szükségét veti fel.

A nacionalizmus modernebb formája, a határmódosítások és az új társadalmi jelenségek következtében alakult ki. A magyarság számára a trianoni katasztrófa egyetlen feldolgozási lehetősége a kultúrnemzet nézetének elfogadása lehetett. Ez kimondja, hogy szülehetnek államok, módosulhatnak a határok, de a közös gyökerű etnikum kulturális azonosságát e változások nem képesek megkérdőjelezni. A határokon túl maradt magyarság ugyanúgy a nemzettest részét képezi, ráadásul identitáshozó jellege miatt jelentősebb nemzeti értékmentő, értékkipviselő feladatot végez.

A nemzeti érzelmek eltúlzott használata ideológiai pólustól független. Elég csak, ha a Ceausescu-kor Romániájára gondolunk, ahol a Román Kommunista Párt hathatós irányítása mellett láthattuk e jegyeket. Állami szinten a nacionalizmus (túlzott formában az ún. extrém-nacionalizmus) mindig a társadalom irányába van rendelve, ha a rezsim által képviselt

EXTRÉMIZMUS

politikai nézet gyökértelen, a társadalmi gondolkodásban nincs előzménye vagy alultámogatott. A nacionalizmus itt kapaszkodóként segít a hatalomnak és a lojális állampolgároknak az állampolgári buzgóság, nemzethűség kimutatására. Így volt ez a náci Németországban, a fasiszta Olaszországban, de a kommunista Orosz Birodalomban (Szovjetunió) is.

b) Patriotizmus

A nacionalizmus mellett két fogalmat, a patriotizmust és a sovinizmust említik, mintegy fokozatként. Hivatkozási alapként a patriotizmus még a legextrémebb nemzetiszocialista, radikális jobboldali elitistáknál is szerepel, amelyben a megélt élmény elsődlegességével, az erkölcsi értékítélet mellőzésével találkozhatunk.

„Patrióta vagyok, mert szeretem hazámat a szó földrajzi értelmében, szeretek egy földet, egy bizonyos éghajlatot, egy bizonyos eget, szeretem szükségképpen, szeretem ezt a földet, mert innen származom és ezt a darab eget, mert mindig ez vett körül...”(Ramuz, Charles-Ferdinand)¹²

A kezdeti időszakban az összes nemzetiszocialista szkinhed – angolszász minta alapján – patriótaként határozta meg önmagát.

c) Sovinizmus

A sovinizmus kifejtése során a közösségek egymásmellettsége helyett a mi-ők ellentét elsődlegességét láthatjuk. Ehhez már a nemzeti egyenlőtlenség gondolata kapcsolódik. Az egyén által

¹² GYURGYÁK: i. m. 315. o.

EXTRÉMIZMUS

képviselt nemzet a környezeténél magasabb rendű, elvégzett feladatai, történelmi múltja, küldetésstudata és kultúrája kiemeli. A sovinszta nézetekben nem a nacionalizmusnál megfigyelhető pozitív közösségtudat dominál, hanem a sértő, gúnyos, gyakran agresszív hangnem, viselkedés. Azokban az országokban, ahol totalitárius nézetek érvényesültek, általában a nacionalizmus mellett a sovinizmus gondolata is állami támogatással erősödött. Magyarországon a – szkinhedek nagy patrónusa – Király B. Izabella által 1993-ban létrehozott Magyar Érdék Pártja (MÉP) képviselte leglátványosabban ezt a gondolatiságot a teljes idegenellenesség (generális xenofóbia) szintjére emelve.

d) Rasszizmus

Más népek, népcsoportok alacsonyabb értékét hangsúlyozzák a rasszizmus követői. Az emberek osztályozása, értékelése, mindezek állami rangra emelt változata nem új keletű. Az értékítéletnek azonban ismét csak fontos része az ítélkező személye. Sokak számára nem ismert, de a demokratikus értékrendet megalkotó, azt hangsúlyozó nyugati államok, szerves fejlődésük során gyarmatosítottak, a belső vallási és etnikai ellenzéküket megsemmisítették, a nemzeteken kívüli más népcsoportokat alacsonyabb rendűnek tekintették. A létrejött demokratikus értékek ugyanakkor, gyakran olyan tradicionális értékrendet számoltak fel, amely soha sem tartalmazott és alkalmazott kirekesztő, rasszista elemeket. Jelenleg a rasszizmusnak egy új irányzata figyelhető meg hazánkban is. Az őstörténeti kutatásokon alapuló rasszizmus végső célja egy nép eredetének, tetteinek értékelése révén elsődlegességét

EXTRÉMIZMUS

kimondani, magasabb kulturális értékét meghatározni.¹³ Veszélyességét jelzi, hogy hivatkozásként megjelent a romák elleni gyilkosságsorozat elkövetőinél, majd a Betyársereg „előadásainak” központi témájaként is.

e) Antiszemitizmus

Politikai erő, ideológia biztosan halálra van ítélve, ha magában hordozza a rasszizmus kiemelten leggyakrabban jelentkező válfaját, az antiszemitizmust.¹⁴ A közbeszédben reflexként jelenlévő antiszemitizmus állami szintre is emelkedhet. Általában a „szélsőjobboldaliként” megnevezett diktatúráknál mutatják ki, azonban – rendszerint – a példaként felhozott náci Németország és a nyilas hatalom mellett a Szovjetunióban is tetten érhető volt e nézet. Amíg térségünkben az 1920-30-as években az ún. tördőfés és az élettér elméletek próbálták igazolni e kérdést, addig a kommunista ideológiában, országokban mindez az aktuálpolitikai események kapcsán volt értelmezhető. A Szovjetunió (és tábor) a zsidó állammal szemben ellenséges magatartást tanúsított, még diplomáciai kapcsolatot sem tartottak fenn, és az ENSZ szavazásain is rendre Izrael-ellenes álláspontot képviseltek. Bár propagandaszinten nem volt jelen, a Szovjetunió a napi gyakorlatban is antiszemita álláspontot képviselt. Az évszázados múltra visszanyúló pogromok után a Szovjetunióban a zsidóságnak („cionista összeesküvőknek”) továbbra is hátrányos megkülönböztetésben volt része, másrészt

¹³ Nyilvánvalóan ez a folyamat erősen átideologizált, átpolitizált, de a – gyakran amatőr – kutatók révén számos eddig ismeretlen vagy elhallgatott eredmény is a felszínre került.

¹⁴ A társadalom érzékenysége folytán már az antiszemitizmusnak pusztán a vádja is elég a lejáratáshoz.

EXTRÉMIZMUS

még az Izraelbe történő kivándorlásuk útjába is akadályokat gördítettek.¹⁵

A hazai jobboldali extrémizmus általánosan képviseli az antiszemitizmus szellemiségét.

Alapideológiák

A hazai extrém jobboldali eszmékre leginkább hatást gyakorló, ún. szélsőjobboldali ideológiák vonatkozásában általánosan kiemelhető, hogy azok kialakulását leginkább az 1920-as években az „új ember” megalkotásának vágya eredményezte.

a) Fasizmus

Az I. világháború után épült ki az újkori fasizmus Olaszországban Mussolini vezetésével.¹⁶ A „nagy háborút” követő „modern” korban színre lépő új embertípus politikumának megalkotása során az addig kialakult, klasszikus nyugati politikai eszmékkel és intézményekkel (pl. parlamentarizmus) szakítottak – reneszánsz minta alapján –, ókori mítoszokra épülő ideológiai egyvelegük a győztes háború után is csalódott olasz nép számára igyekezett dinamikus programként szolgálni. Figyelmet érdemel, hogy az antiszemitizmus nem része a fasiszta nézeteknek, így az 1920-as években – a numerus clausus hatályba lépését követően – sok

¹⁵ DANCSHÁZY Sándor (1990): Antikommunista Kiáltvány. Budapest. Héttorony Könyvkiadó.

¹⁶ A latin fasces kifejezés vesszőnyalábok által közrefogott bárdra utal, amely az egységet és az autoritást szimbolizálta.

EXTRÉMIZMUS

magyarországi oktatási intézményből kiszoruló zsidó hallgató választhatta egyetemi tanulmányai színhelyéül Itáliát.

A fasiszták feltétlen engedelmességet követeltek az állampolgároktól. A tömegfelvonulások ókori gyökerű külsőségeik és monumentalitások révén a feltétlen engedelmesség kialakítását szolgálták. Az erőszak, a rend utáni vágy, az állandó ellenségkeresés a lakosság mozgósításával járt együtt. A fasizmus ideáljában (és gyakorlatában) totalitárius állam jelent meg, ahol egypártrendszer működött, amelyben a Párt gyakorolta a hatalmat az élet minden szférájában. A Párt élén a személyi kultusszal övezett diktátor állt. Az alapvető szabadságjogokat (az emberi jogok, a sajtó-, a szólás-, a gyülekezési szabadság és a szakszervezetek működése) drasztikusan megnyirbálták vagy felfüggesztették. Az önigazoló propaganda különös hangsúllyal és éllel érvényesült az ifjúság nevelésében. Napjainkban Magyarországon a Kard Kereszt Korona Szövetség, illetve az Új Jobboldal követői ismerik el a fasiszta tanokat. Működésük az elméletiségre és a belső kohézió erősítésére koncentrálnak.

b) Nácizmus

A nácizmust, a német nemzetiszocializmust gyakran emlegetik német fasizmusként, hiszen az előzőekben tárgyaltak egytől-egyig jellemzik, viszont néhány kérdésben még radikálisabban gondolkodtak, cselekedtek. A Nemzeti Szocialista Német Munkáspárt (NSDAP) a politikai sikereit a kommunistákkal folytatott agresszív csatározások közepette érte el. A vezér (Führer) tisztelete még az itáliai példán is túltett. Az olaszok valóban csak példaként szolgáltak, a német maximalizmus a szervezési kérdésekben a tökéletességre törekedett. Hitler és a nácizmus túlment az állam, a társadalom és a közgazdaság szféráján, és a német népbe egy teljesen új, mindenre kiterjedő, sok történelmi és kulturális filozófiával szakító világlépet,

EXTRÉMIZMUS

hitvallást próbált oltani. A keresztény értékekkel és erkölcsiséggel szakítva pártvallásként lépett fel. Az új világképnek itt már a fajelmélet volt az alapja, amely a germánokban látta megtestesülni a legmagasabb szintet. A szellemiség, a tudományok, az irodalom, a képzőművészet bizonyos irányait, műveit és művelőit elfajultnak nyilvánították, indexre tették. A németek számára előjogokat, kiváltságokat vezettek be. A gazdasági nehézségekért, sőt visszamenőlegesen a történelmi válságokért egyetemlegesen a zsidóságot tették felelőssé.

„A háború befejezése óta ugyanis sorsunkat egész leplezetlenül zsidók irányítják, és így tényleg nem lehet feltételezni azt, hogy szerencsétlenségünk oka egyedül a helyzet téves felismerése lenne, sőt ellenkezőleg, abból a meggyőződésből kell kiindulnunk, hogy tudatosan teszik tönkre népünket.” (Hitler, Adolf)¹⁷

Elsődleges törekvésként szerepelt a zsidókérdés végső megoldása.¹⁸ A végleges, tehát holocaust útján történő megsemmisülés helyett a náci szimpatizánsok még ma is a tervezetben szerepet kapó kiutasítási változatot emelik ki. Az ideológia érvényesítésének nemzetközpontúsága alapján nácinak, illetve neonácinak ténylegesen csak német származású aktivisták számítanak. Magyarországon a Nemzetiszocialista Hálózat (NSH) aktivistái vallották magukat nácinak az 1990-es években, és futballmérkőzéseken ennek megfelelő transzparenseket (pl. kelta kereszt) helyeztek ki. Konfliktuskeresésük még mozgalmi közegben is tetten érhető.

¹⁷ HITLER, Adolf: Harcom. Interseas Editions. Hódmezővásárhely. p. 349. 1996.

¹⁸ Endlösung

EXTRÉMIZMUS

c) Falangizmus

A falangizmus spanyol földön megfogalmazott fasisztoid gondolat. Megalkotóját, José Antonio Primo de Riverát 1936-ban kivégezték a köztársaságiak. A falangizmusra és az egész spanyol polgárháborús időszakra jellemző a hősiesség, áldozatvállalás. A személyes példamutatás általános érvényű lehetősége, valamint a kommunisták, anarchisták ellen vívott küzdelem a programalkotás terén segítséget nyújt a hungarista ideológia újrafogalmazóinak is.

A falangizmus is összetett politikai eszmeiség. Szellemi háttérében a spanyol tradicionalisták, Mussolini, Hitler, de még baloldali gondolkodók is megtalálhatók. Primo de Riverára nagy hatással volt Eugenio d'Ors munkássága, amelyben a hierarchikus rend és normák fontosságát hangsúlyozta, az életben pedig a természetes és könnyű megoldásokkal ellentétben a kihívásokkal terhelt utat tartotta követendőnek. Szót emelt az elmaradottság, igazságtalan szociális viszonyok és a korrupt közélettel szemben. Az 1933-ban megalakult Falang Espanola – a nemzeti megújulás programjának középpontjában a tagadás állt, a liberalizmus és a szocialista reakció elítélése. A bosszúállás, a gyűlölet elutasítása mellett az elfelejtett értékek (pl. szolidaritás) létjogosultságát emelték ki. A pártok megszüntetése révén is a természetes alapegységek; a család, a közösségi és a foglalkozási testületek (szindikátusok) fontosságát hangsúlyozták. A nemzet feladatának a történelmi egység (nem pedig földrajzi, etnikai vagy nyelvi) állandósítását tekintették. Számukra az állam a nemzet küldetésének végrehajtója volt, amelyet – szemben a fasiszmussal – pusztán eszköznek tartottak egy történelmi küldetés szolgálatára. A legfontosabb feladat számukra szellemi forradalom útján megszabadítani az embert a pénz, a materializmus uralmától. A spanyol karakterből fakadóan az arisztokratikus, hősiesség értékek feltámasztását, a vallás, a

EXTRÉMIZMUS

harcos élet kizárólagosságát tartották követendőnek. Az erőszakot reális lehetőségként vették figyelembe a („nemzetietlen”) liberális demokraták elleni küzdelemben, ezért kapott a hadsereg az államban kiemelt szerepet még a belső rendteremtés szintjén is.

A Falange-t nem, mint ideológiai oldalt, hanem mint életstílust fogadták el. Rendelgetése a spanyol nemzeti és tradicionális alapú restauráció kezdeményezése és irányítása volt. A kezdeti lendület után a falangizmus elveszítette a nép bizalmát, támogatását és megkövesedett. Üzenete azonban nem halványul, a mai radikális jobboldali mozgalmak is felhasználják mondanivalóját. Nemzeti karakterisztikus beállítódása, ideológiai ellenségképe alapján szorosabb kapcsolatot mutat a hungarizmussal, mint a nácizmussal. Éppen ezért, valamint a személyi kapcsolatok erősödése következtében elképzelhető a falangizmus hazai interpretációjának, illetve a hivatkozások számának gyarapodása a propaganda terén a közeljövőben. Ezt támasztja alá spanyol aktivisták rendszeres jelenléte a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom rendezvényein.

d) Hungarizmus

A hungarizmus a nemzetiszocializmus magyar gyakorlata. Az ideológia meghatározásához szerepeljen itt Szálasi Ferenc ars poeticája, aki így reagált az őt ért támadásokra:

*„Zöld kommunisták voltunk és vagyunk mi, akik legfanatikusabb ellenségei vagyunk a bolsevizmusnak.
Vallásellenesek voltunk és vagyunk mi, akik mindenkor hívő tagjai vagyunk egyházainknak.*

EXTRÉMIZMUS

Német bérencek voltunk és vagyunk mi, akik egy pillanatig meg nem tántorodva a németekkel szemben is a Magyar Birodalom megvalósításáért küzdöttünk."¹⁹

Küldetésstudattól vezérelt álláspontja szerint a magasztos célok elérésére egyedül a hungarizmus képes, a magyarság kizárólag a Hungarista Mozgalom vezetése, irányítása alatt érheti el, történelmi elhivatottságát.

A hungarizmus – eltérően a nácizmustól – a nemzetet nem a fajfogalom felől definiálta, hanem politikai arculatként határozta meg. Álláspontja szerint a magyar nemzethez, a Kárpát-medencében együtt élő, a Szent Korona által egyesülő népek tartoznak, tehát több nép együttese alkotja a nemzetet, mivel az egységes földrajzi környezet, a geopolitikai meghatározók, a gazdasági egymásrataltság, a történelmi társ- és sorsközösség, a hasonló életmód és a kulturális kölcsönhatások erősebbek – szerintük – a különböző népi jellegből fakadó széthúzó erőnél. Éppen ezért a hungaristák mind a mai napig a Szent István által megalkotott kárpát-medencei egység²⁰, a Pax Hungarica feltétlen hívei.²¹

Számukra a nemzetszeretet és nemzeti öntudat kialakulása azonos a hazafisággal, ugyanis a nemzet, amelybe beleszületünk és nyelvét, kultúráját magunkénak valljuk, már a patriotizmuson túlmutató, érzelmi kapcsolatot fejleszt ki. Programszinten a hungarizmus elutasította a sovinizta, rasszista gondolkodásmódot. A nacionalizmus kiegészítéseképpen

¹⁹ SZÁLASI Ferenc (1957): Mi a hungarizmus? Salzburg. 5. o.

²⁰ Itt nagyfokú a hasonlóság a falangizmussal.

²¹ Miként ezt tükrözték a Magyar Jövő Csoport és a Pax Hungarica Mozgalom programja is.

EXTRÉMIZMUS

megalkotta a kárpát-medencei együttélést biztosító ún. konnacionalizmus gondolatát.

„a nacionalizmusok együttesét, összeegyeztethetőségét jelenti; nem csupán az egyes nemzetek nacionalizmusának egymásmellettségét, hanem pozitív együtt és összeműködését, elsősorban a saját nemzet, közvetve azonban az egész nemzetközösség javára.” (Szálasi)²²

A hungarista felfogás társadalom-elmélete szociális érzékenységét tekintve igen fejlett volt. A szocializmus elsődleges feladatának a társadalmi feszültségek, osztályellentétek és az intolerancia kiküszöbölését tekintették. Mindez azonban nem az addigi „felső” osztályok uralmának leváltása útján történt volna, mert azt pusztán kierőszakolt társadalmi szerepcserének tekintették.

Figyelmet érdemel, hogy a kereszténység a náci ideológiával szemben – a fasizmushoz és a falangizmushoz hasonlóan – itt programalkotó elem.

A rendszerváltást követően a gyakorlati szintű érvényesülést a forrásokért folytatott rivalizálás alapvetően befolyásolta. Györkös István (és az általa irányított Magyar Nemzeti Arcvonal – MNA) az emigrációból finanszírozó Juhászi Ferenc neohungarizmusát követte (félreértelmezett politikai katolicizmusként), míg Szabó Albert (Világnemzeti Népuralmista Párt – VNP, majd Magyar Népjóléti Szövetség – MNSZ) a szintén emigráns Kántor Bélának (is) igyekezett megfelelni. Az elméleten túlmutató konkrét veszélyességet Györkös tevékenysége szemlélteti, akit 1992-ben

²² KÁNTOR Béla (1992): Kik vagyunk és mit akarunk? Merredin. 12. o.

EXTRÉMIZMUS

államellenes bűncselekmény gyanúja miatt, majd 2016-ban egy rendőrrel szembeni emberölés gyanúja miatt voltak büntetőeljárás alá.

e) Új Jobboldal

Egy kevésbé ismert, de Magyarországon – az ultrajobboldal bázisára – is hatást gyakorló modern, extrém jobboldali eszmerendszer az Új Jobboldal.²³ A Nouvelle Droite az 1960-as években Franciaországban alakult ki, főleg egyetemistákból, kutatókból, írókból. A mozgalom vezéralakja Alain de Benoist, aki a Jobbról nézve című művével 1978-ban elnyerte a Francia Akadémia nagydíját.²⁴

Az Új Jobboldal nem a napi politika szintjén működik; metafizikai alapú kulturális szervezet. Elsődleges céljának a baloldali kultúrmonopóliumának megtörését tekinti. Világnézete nominalista, egyenlőségellenes, elutasítja az univerzum minden fajtáját. Számára a sokféleség jelenti a világ alapvető lényegét. A Krisztus előtti időszak világnézete és ciklikusságot hangsúlyozó történelemszemlélete az ideológiája alapja. Feladatának tekinti a valódi értékek felkutatását, amelyeket azonban az indoeurópai kultúrából eredeztetve meg akar tisztítani a „zsidó-keresztény” hatásoktól. Társadalomfilozófiájában a normákat, majd a jogrendszert az emberek közötti megállapodás szüleményeinek tartja, amelyet a modern világ veszélyeztet. Éppen ezért az Új Jobboldal a társadalom számára követendő magatartásformák megalkotását tekinti feladatának. Szerintük a szabadság nem

²³ Legaktívabb magyarországi népszerűsítőjük Gazdag István.

²⁴ BENOIST, Alain de (1995): A Francia Új Jobboldal ideológiai alapjai. Pannon Front. 1995. 3. szám. 3. o.

EXTRÉMIZMUS

alapvető jog, pusztán az erős személyek és népek privilégiuma. Az egyén az általa képviselt értékek alapján határozható meg; a hős életével járul hozzá a lét gazdagításához, míg a polgár csak hasznot igyekszik húzni az életből.

Amíg a „zsidó-kereszténység” szerint az emberiség egy homogén együttes, amelyben az etnikai és kulturális különbségek csak másodlagosak, addig az Új Jobboldal szerint a kulturális és antropológiai különbözőség alapján minősíthetők a csoportok. A nemzet erőssége megmutatkozik a faj determináltságából való kimenekülés-képességben. Az organikus népi közösséget választja; az idegengyűlölettel és asszimilációval szemben a különbözőségekre való jogot, a határok nélküli emberbarátság és a nyugati faji központúság helyett a népek önrendelkezésének lehetőségét hirdeti.

Szellemi gyökerére az evoluzionizmusra támaszkodva a posztindusztriális társadalom éles kritikájával él. Napjainkban ez elsősorban az integrációs folyamatok nemzetek-feletti jellegének elutasításában, nemzetietlenségének kimutatásában testesül meg. A szembenállás hátterében a zsidó-szabadkőműves összeesküvés elmélete húzódik.

Az eszmeiség teoretikusainak eltökéltségét (fanatizmusát) szemlélteti, hogy 2013-ban a párizsi Notre-Dame székesegyház oltáránál Dominique Venner történész, ideológus főbe lőtte magát, tiltakozván a társadalmi normák megbomlása (a melegházasságok franciaországi legalizálása, Európa iszlamizációja) miatt.²⁵

²⁵ GAZDAG István (2013): Az utolsó spártai áldozata Európáért. www.antidogma.hu/node/3908 (Letöltés időpontja: 2016. 05. 21.)

EXTRÉMIZMUS

Az Új Jobboldal önmagát ultrajobboldalként definiáló magyarországi követőinek egyik ága – a Kard Kereszt Korona Szövetség keretei között – az elitizmust a brahmanizmus vallásfilozófiájának árja szemléletéből, valamint a feltétlen autokratizmusból magyarázza, míg Gazdag István köre az antik Európa eszményével szemlélteti a felsőbbrendűek kiválasztottságát.

Több alacsony képzettségű és moralitású, lelkiileg labilis szélsőséges aktivista a magasan képzett ultrajobboldali ideológusoknak kíván megfelelni. Veszélyességük a terrorcselekményben megnyilvánuló figyelemfelkeltő akciók elkövetésében rejlik.

Összegzés

A jobboldali extrémizmus ideológiai alapelemei a legritkább esetben jelennek meg önállóan. Ez egyfelől az egymásra épülésükből, szerves kapcsolódásukból eredeztethető, másfelől abból adódik, hogy az aktivisták nem képzett politológusok. Az extrémizmus elhárításáért felelős állomány számára azonban elengedhetetlen, hogy legalább az előzőekben vázolt mélységben ismerje az antidemokratikus gondolkodás és aktivitás szellemi hátterét.

A szakemberek feladata, hogy célszemélyek vagy a célcsoportok motivációja mögött álló domináns ideológiát/ideológiai elemet azonosítsa. Ennek révén határozhatók meg ugyanis a potenciális kockázatok, illetve az adott extrémizmus elhárításának leghatékonyabb módja.

EXTRÉMIZMUS

Az extrémizmus- és terrorelhárítás összetett tevékenysége így a hatékony elemző képességből eredeztethető, amelyhez egy jelentős szakmai tapasztalatokra épülő műveleti aktivitás kell, hogy társuljon. Mindezen követelmények azonban ismét csak nyomatékosítják a képzett, motivált és lehetőséggel bíró állomány, összességében az emberi tényező meghatározó szerepét.

Irodalomjegyzék

- DANCSHÁZY Sándor (1990): Antikommunista Kiáltvány. Budapest. Héttorony Könyvkiadó.
- GAZDAG István (2013): Az utolsó spártai áldozata Európáért. www.antidogma.hu/node/3908 (Letöltés időpontja: 2016. 05. 21.)
- GYURGYÁK János (1996): Mi a politika? Budapest. Osiris Kiadó.
- HITLER, Adolf: Harcom. Interseas Editions. Hódmezővásárhely. 1996. 349. o.
- KÁNTOR Béla (1992): Kik vagyunk és mit akarunk? Merredin. 12. o.
- KASZNÁR Attila (2017): A Távol-Kelet terrorszempon-tú biztonsági kockázatai. Arc és Álarc. 2017. 1. szám. 101. o.
- KÖRÖSÉNYI András (1993): Pártok és pártrendszerek. Budapest. Századvég Kiadó.
- NBH-évkönyv 2000, Budapest, 2001.
- NBH-évkönyv 2001, Budapest, 2002.
- NBH-évkönyv 2002, Budapest, 2003.
- NBH-évkönyv 2003, Budapest, 2004.
- NBH-évkönyv 2004, Budapest, 2005.
- NBH-évkönyv 2005, Budapest, 2006.

EXTRÉMIZMUS

- NBH-évkönyv 2006, Budapest, 2007.
- NBH-évkönyv 2007, Budapest, 2008.
- NBH-évkönyv 2008, Budapest, 2009.
- SZÁLASI Ferenc (1957): Mi a hungarizmus? Salzburg. 5. o.

Internetes források:

- www.hidfo.net/2013/05/14/magyar-munkaspárt
- www.kuruc.info.hu
- www.hunhir.hu
- www.alfahir.hu
- www.szentkoronaradio.com
- www.barikad.hu
- www.gardamozgalom.com
- www.antidogma.hu
- www.origo.hu
- www.jovonk.info
- www.becsuletnapja.hu
- www.suttogo.hu
- www.archivnet.hu
- www.hetek.hu
- www.gyuloletellen.hu
- www.romnet.hu
- www.athenaintezet.hu

ISZLÁM ÁLLAM

Dr. Kertész Gábor¹

Iszlám Állam – végleg vége?

Abstract

In the last few years there had been an organization which called itself a state. Its theater of operation had been primarily in the Middle East area, but its impact hit worldwide the security, the stability and caused serious problems in the diplomacy too. The whole international community agreed, it is a terrorist organization which destruction is going on even these weeks. As a researcher I made a try to clarify two questions: (I) Shall our – more than 100 years old – definition of a state be upgraded to respond to the actual challenges? (II) Is there any risk that a similar group can emerge in the future, or how big is this risk?

Bevezetés

Még el sem ültek a 2007-es pénzügyi válság utóhangjai, nemhogy a helyreállítás befejeződött volna, mikor új szereplő jelent meg a nemzetközi hírekben: az Iszlám Állam (továbbiakban

¹ főiskolai tanár, Nemzetközi Üzleti Főiskola

ISZLÁM ÁLLAM

az angol rövidítést használjuk: ISIS²). Eleinte azt hittük, a már hosszabb ideje ismert al-Kaida³ egy tagjáról van szó. Hamarosan a közel-keleti geopolitika meghatározó tényezője lett, és az európai politikára is jelentős hatást gyakorolt. Jelenleg – a cikk írásakor, 2017. júliusában – úgy tűnik, a koalíció seregei rövidesen elfoglalják – elpusztítják – utolsó állásaikat és hamarosan minden szép és nyugalmas lesz.

Az alábbiakban két kérdést járok körbe: Mi is ez? Államnak mondja magát a nevében; és nem csak a média, hanem nemzetközi szinten minden politikus is ezen, a saját maga választotta néven nevezi, de közben terrorszervezetként, nem államként definiálják. Talán tankönyvízű; mitől állam valami, és teljesítette-e ezeket a feltételeket és ezek alapján szükséges-e az általánosan elfogadott definíciót az új tapasztalatokra tekintettel újragondolni. A második kérdéskör a jövőre vonatkozik: a szövetséges katonák végleg elsöprik, vagy ezt követően a későbbiekben számítani lehet-e hasonló alapokról induló új szervezet(ek)re, amelyek ugyancsak a terrort alkalmazzák elsődleges eszközként?

² Islamic State of Iraq and Syria. Magyar nyelvű szövegben furcsa az angol rövidítés használata, azonban a szöveg így akaratlanul, véletlenül sem felel meg annak a marketingpszichológiai célnak, hogy ha sokszor mondunk valamivel kapcsolatban egy jelzöt, előbb-utóbb elfogadjuk, hogy az tényleg megfelel annak a jelzőnek.

³ Oszama bin-Laden által létrehozott iszlamista terrorszervezet, amelynek a világ számos országában voltak helyi szervezetei. Oszama bin-Laden a szervezet ideológiáját és annak stratégiai céljait fogalmazta meg, ám a helyi csoportok hajtották végre a konkrét akciókat. A rendszer működése és struktúrája hasonlít a gazdasági életben ismert franchise rendszerekhez, ahol a központ adja a know-how-ot, és az egyes csoportok ennek megfelelően fejtik ki tevékenységüket.

ISZLÁM ÁLLAM

Végül a konklúzióban a két kérdést – indokolt-e újragondolni, „frissíteni” a hagyományos „állam” definíciót az ISIS példája alapján, illetve véget ért a „meccs vagy csak az első menet” – a cikkben áttekintett adatok alapján válaszolom meg.

I. Állam?

A történet az Irak elleni NATO invázióig nyúlik vissza, amikor a szövetséges – zömében amerikai – csapatok helyi szövetségeseket kerestek. Ekkor vált ismertté Abu Musab al-Zarqawi és szervezete, amely csatlakozott az al-Kaidához. Az al-Kaida helyettes vezetőjétől kapott egy nagyon fontos levelet, amelyben a jövő céljait és az ahhoz vezető utat vázolta fel. Eszerint (1) ki kell űzni Irakból az amerikai (és a szövetséges, nyugati) katonákat; (2) ki kell kiáltani a kalifátust; (3) felkelést kell szítani a környező országokban és (4) meg kell küzdeni Izraellel. Visszanézve az utóbbi éveket, a menetrend működőképes, csak „rákmozgásban” halad, hiszen a (3) – (1) pontok fordított sorrendben következtek be, és – a kalifátus kikiáltását kivéve – nem az ISIS tevékenységének következtében. A szíriai polgárháború 2011-ben tört ki, Irakból pedig az amerikai és szövetséges csapatok 2011 decemberében fejezték be a kivonulást. Legelőször a harmadik, nagyon fontos lépés következett be, amikor 2006. október 13-án kikiáltották a kalifátust⁴.

1. Az állam fogalma

Hogy meg tudjuk válaszolni azt a kérdést, hogy állam-e a magát Iszlám Államnak nevező „valami”, először a fogalmakat

⁴ BARRETT, Richard (2014): The Islamic State. Soufangroup. 11-18. o.

ISZLÁM ÁLLAM

szükséges tisztázni. Az alkalmazott fogalmak a jog, a politológia, a diplomácia eszköztárából valók, mindegyiknek jelentős szakirodalma van, amiből itt – talán önkényesen – egy szakmai véleményem szerint széles körben elfogadottat használok.

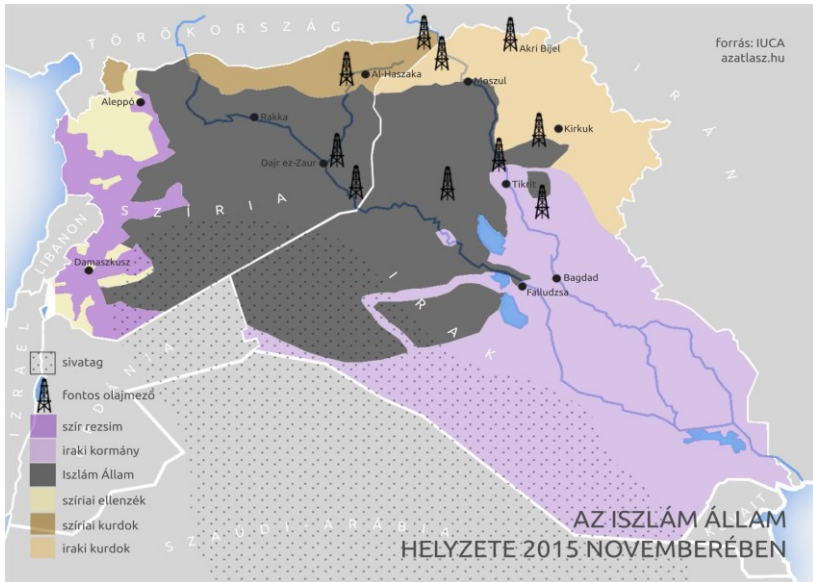
Az „állam” nemzetközi közjogban alapdefinícióként használt fogalom. Eszerint az államnak – ahhoz, hogy valamilyen entitást a nemzetközi közösség államnak nevezzen – három konstitutív követelménynek kell eleget tennie, bármelyik hiányában nem nevezhető államnak. Viszont a szakirodalom egyetért abban, hogy a három elemmel rendelkező szervezet ipso facto államnak minősül, nem szükséges hozzá más államok diplomáciai úton megtett ún. „államelismerése”, annak ellenére, hogy a nemzetközi porondon való megjelenéshez elengedhetetlen, hogy más állam(ok) államként elismerjék, és így valamilyen államközi kapcsolatba lépjenek.

A három elem: a terület, a (azon élő) népesség és a fölöttük gyakorolt főhatalom (kormányzati hatalom)⁵. Röviden tekintsük át, rendelkezik-e – a cikk megjelenésére talán már múlt időbe téve, rendelkezett-e – az ISIS ezekkel az elemekkel.

Területe folyamatosan változott, itt egy 2015. novemberi állapotot leíró térképet közlök, ahol területe jelentős volt, viszont a térképen szerepelnek azok az erők, amelyek a második kérdésnél lesznek jelentősek.

⁵ NGUYEN, Q. D. ET AL (1998): Nemzetközi közjog. Osiris. Budapest. 206-211. o.

ISZLÁM ÁLLAM

A térképen úgy látszik, mintha egymással nem érintkező területek lennének az ISIS területeként jelölve, de azzal a szakirodalom maradéktalanul egyetért, hogy attól, hogy esetleg több exklávéval rendelkezik, a teljes területet államterületnek tekintjük.

Ezekből azt láthatjuk, hogy az első feltételt – a területet – az ISIS teljesítette.

A második feltétel a népesség. Itt eljutottunk egy olyan kérdéshez, amiben a szakértők és utánuk a politikusok, médiaszemélyiségek és más publicisták végeláthatatlan számháborút vívtak-vívnak. A számok az utolsó békeévi népességi adatokból kiindulva, a területet elhagyó menekültek és a területre érkező, az ISIS-hez csatlakozók becsült számával korrigált adatok elég tág szórást mutatnak, 2,8 és 8 millió fős lakosság között.

ISZLÁM ÁLLAM

A harmadik elem az első kettő fölött gyakorolt főhatalom. Első pillantásra azt hihetnénk, itt tulajdonképpen csak a szervezet belső hatalmi struktúrája a lényeges, de a főhatalom gyakorlását nem csak az ISIS harcosai fölött, hanem egész területe – vagyis ide értve az ott élő civileket is – fölött is gyakorolni kell. A hozzáférhető szervezeti ábrák a szervezet militáris rendszerére helyezik a hangsúlyt, de a civil igazgatás szükségessége is megjelenik. Arra vonatkozó adat – bár az állam minőség szempontjából ez indifferens – nem áll rendelkezésre, hogy milyen hatékonysági fokon működik ez a civil közigazgatás.

Bár első pillantásra talán kissé avítt, történelmi kérdésnek tűnik, aminek a jelen helyzetben nincs relevanciája, az államként való működőképesség objektív képessége szempontjából nézzük meg, hatalma csúcán mennyi gazdasági realitása volt az ISIS-nek az államként való működésre. A CIA becslései szerint a szervezetnek 2015-ben legalább 2.000.000.000 USD bevétele volt, ami zömmel a feketepiaci kábítószer, műkincs és olaj exportból származott, kisebb részben pedig szimpatizáns személyek és szervezetek adományaiból, míg a hagyományos adóbevételek – amelyek között a hírek szerint a muszlim jog- és gazdaságtörténetből ismert ún. „hitetlenek adója”⁶ is szerepel – a teljes költségvetés kis részét tették csak ki a becslések szerint⁷. Ez a kétmilliárd dollár sok vagy kevés? Egy kis terrorista szervezet számára ez nyilvánvalóan rengeteg pénz, egy saját szuverén területtel rendelkező és a környező hatalmakkal harcoló

⁶ A magyar kultúra a török-kori „haradz” kifejezést ismeri. A „haradz” a nem muzulmán vallású személyek adója a muzulmán államnak, amely megfizetése esetén korlátozások mellett gyakorolhatják vallásukat. A modell a napjainkban a szervezett bűnözés által alkalmazott „védelmi pénz” konstrukcióhoz hasonlítható.

⁷ Hivatkozik rá: BBS News: What is 'Islamic State'? BBC. 2. December 2015.

ISZLÁM ÁLLAM

szervezet számára viszont elég kevés. Ha megnézzük a Föld országainak gazdasági adatait⁸, ez az összeg a 165-166. helyre elegendő, két kis ország, a közép-amerikai Belize és a himalájai Bután között⁹. A listán lejjebb már csak kis területű, döntően szigetországokat találunk. Ebből is rögtön látszik, hogy ez a bevétel egy több tízezer négyzetkilométer területű állam számára nagyon kevés. A közigazgatás működése – ami az állam harmadik elemének, a főhatalomnak fontos indikátora – szempontjából a GDP/fő adat is fontos adat, hiszen napjainkban egy közigazgatási rendszer működéséhez – működőképességéhez – jelentős összegre van szükség. Ezt az adatot az ISIS esetében becsült adatok alapján tudjuk számítani. Elfogadva a CIA által vélelmezett 2.000.000.000 USD bevételt és a szakirodalom által becsült, az ISIS által ellenőrzött területen élő lakosság 2015. év végi becsült számának két végletét (2,8 millió és 8 millió fő) az egy főre eső nemzeti össztermék (GDP/fő) 715 USD/fő és 250 USD/fő között ingadozik. Ezek az összegek magyar szemmel nézve nagyon alacsonyak¹⁰, azonban csak a becsült legalacsonyabb érték (250 USD/fő) alapján nem kerül fel a listára¹¹, a becslés felső határa (714 USD/fő) a 171-172. helyre elegendő Ruanda és Sierra Leone között.

Röviden áttekintve a kérdésben az egységes szakirodalmat azt látjuk, hogy a három szükséges kritériummal az ISIS

⁸ IMF World Economy Database. 2016. (országok GDP szerinti listája, nominális) <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/02/weodata/index.aspx> (Letöltés időpontja: 2017. 10. 03.)

⁹ Csak viszonyításként: ugyanezen a listán Magyarország az 58. Irak és Kuvait között.

¹⁰ Magyarország a lista szerint a 60. 12.240 USD/fő értékkel. (u.o.)

¹¹ A listán 189. Burundi 304 USD/fő értékkel, Szíria adatok nélkül szerepel a listán. (u.o.)

ISZLÁM ÁLLAM

folyamatosan rendelkezett, de a nemzetközi közösség – bár a saját maga által választott néven nevezi – nem ismeri el államnak függetlenül attól, hogy a szakirodalom szerint az államelismerés nem konstitutív hanem deklaratív.

A „mi vagy te?” kérdésre tovább keresve a választ a jogi, politológiai és szociológiai szakirodalomban található fogalmakat tekintjük át, hogy az ISIS azok közül melyiknek felel meg.

2. Terrorszervezet

Személyek csoportja, amely az erőszak alkalmazásának vagy az azzal való fenyegetésnek olyan stratégiáját gyakorolja, melynek célja a félelemkeltés révén meghatározott politikai, ideológiai, vallási célok kikényszerítése¹². A csoport létszáma nagyon széles skálán mozog: pár személytől több tízezerig. Ha csak egy pillantást vetünk az ISIS működésének médiában való megjelenésére, láthatjuk, hogy ennek a definíciónak is megfelel.

A magyar jogban a terrorcselekmény büntetőjogi tényállása írja le a terrorizmus működését. Eszerint terrorcselekmény akkor valósul meg, ha az elkövető abból a kifejezett, közvetlen célból, hogy az államot, állami szervet, másik államot vagy nemzetközi szervezetet arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, vagy ezen szervek működését megzavarja, vagy a saját vagy másik állam gazdasági-társadalmi rendjét megváltoztassa, vagy megzavarja, vagy a lakosságot megfélemlítse, ezért személy elleni erőszakos vagy közveszélyt

¹² TÁLAS Péter (2006): A terrorizmus anatómiája. Zrínyi Kiadó. Budapest. 12. o.

ISZLÁM ÁLLAM

okozó bűncselekményt követ el¹³. Ugyancsak a büntetőjog írja le a terrorizmushoz szorosan kapcsolódó tevékenységeket, azokat is bűncselekménynek minősítve. A terrorcselekmény kiemelt társadalomra veszélyessége folytán a törvényhozó büntetni rendeli azt is, aki – bár tudomása van a tervezett terrorcselekményről – azt nem jelenti a hatóságoknak¹⁴. A feljelentés elmulasztását csak a társadalomra – és az államra – kiemelten veszélyes bűncselekmények esetén rendeli büntetni a jogalkotó¹⁵.

3. Lázadó szervezet vagy felszabadítási mozgalom

Az állam területének egy részét ellenőrzése alatt tartó, a függetlenség kivívására és elismertetésére törekvő szervezet¹⁶. Ennél a pontnál szól bele a diplomácia és a nemzetközi politika a tankönyvi elméletekbe. Hiszen a felszabadítási mozgalom is rendelkezik az állam mindhárom fogalmi elemével, mégsem ismeri el a nemzetközi közösség államnak, mivel önálló, saját maga által igazgatott területe a nemzetközi status quo által biztosítottan egy másik állam területének a része, ezért államiságának elismerése egy új status quo kialakítását követeli meg a nemzetközi közösségtől. Ezen okok miatt a lázadó

¹³ a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. tv. 314. § (1) bek.

¹⁴ 2012. évi C. tv. 317. § terrorcselekmény feljelentésének elmulasztása

¹⁵ Amikor önmagában az valósít meg bűncselekményt, ha valaki az általa észlelt bűncselekményt nem jelenti fel a hatóságoknál a hatályos büntetőjog (2012. évi C. tv.) szerint:

191. § emberrablás feljelentésének elmulasztása

263. § állam elleni bűncselekmény feljelentésének elmulasztása

300. § korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása

317. § terrorcselekmény feljelentésének elmulasztása

328. § nemzetközi gazdasági tilalom feljelentésének elmulasztása

¹⁶ NGUYEN: i. m. 224-227.

ISZLÁM ÁLLAM

szervezetek vagy felszabadítási mozgalmak jellemzően hosszú, általában emberöltőnyi vagy azt meghaladó ideig küzdenek önálló államiságuk eléréséért. A szervezettípusnak már a két neve is mutatja, hogy a nemzetközi politika kereszttüzében próbálják érvényesíteni érdekeiket, hiszen míg a vele baráti államok „felszabadítási mozgalomnak” nevezik, addig az általa uralt terület államának barátai „lázdó szervezetnek” nevezik. A szervezet¹⁷ működése során, amíg az államiságot (és annak a nemzetközi közösség általi elismerését) eléri, jellemzően számos erőszakos bűncselekményt követnek el tagjai annak érdekében, hogy ezekkel a cselekményekkel rávegyék az érintett államokat szervezetük államiságának és függetlenségének elismerésére. Az államok terrorizmus elleni küzdelmének másik oldala a terrorszervezet anyagi forrásainak elvágása. Ezt a különböző embargók és kereskedelem-korlátozó nemzetközi egyezmények mellett a nemzeti jog a büntetőjoggal tudja megtenni, amikor a terrorcselekmény elkövetésére készülő személynek anyagi segítséget biztosítót rendeli büntetni¹⁸.

Amíg a szervezet a nemzetközi közösség által elismert állammá válás hosszú, rögös útját járja, tagjai a szervezet vezetése által kapott parancsot végrehajtva¹⁹ jellemzően számos súlyos bűncselekményt követnek el. Amíg a szervezetet nem ismerik el független államnak, ezek a személyek súlyos büntetésre

¹⁷ Azért használom a szakirodalom és a diplomáciai-politikai gyakorlat által használt „lázdó szervezet” és „felszabadítási mozgalom” kifejezés helyett a „szervezet” kifejezést, mivel ez neutrális, nem minősíti a célkitűzéseket, ellentétben a „lázdás” és a „felszabadítás” kifejezésekkel, amelyek a szervezettel vagy ellenfelükkel való azonosulást mutatja.

¹⁸ 2012. évi C. tv. 318. § (1) bek.

¹⁹ 2012. évi C. tv. 14. § (1) bek. felbujtó, aki mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír.

ISZLÁM ÁLLAM

számíthatnak, viszont ők és a szervezet többi tagja és szimpatizánsa ezt hősiességnek, mártíromságnak tekintik²⁰.

4. Bűnszervezet

Három vagy több főből álló, hosszabb időre létrejött, összehangoltan működő, súlyos bűncselekmények²¹ elkövetése céljából létrejött csoport. A fogalom nem a nemzetközi büntetőjogból származik, alapvetően a hazai gyakorlat pár tíz fős csoportokra tervezte, bár külföldön, ahonnan a fogalom a magyar büntetőjogba az ezredforduló előtt bekerült, több ezer fős bűnszervezetekre alkalmazták a bírák. A hatályos magyar büntetőjog, amely napjaink nemzetközi kihívásaira válaszolva részletesen foglalkozik a terrorizmus kérdésével (ld. az előző alpontokban írtakat), a terrorista csoport fogalmát is megadja. Eszerint terrorista csoport a három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja terrorcselekmény elkövetése²².

5. Következtetések

A lehetséges releváns fogalmakat végignézve láthatjuk, hogy az ISIS bármelyik fogalomnak megfeleltethető, különösen hosszú indokolás nélkül le tudjuk vezetni, hogy miért ebbe vagy abba a csoportba soroljuk. Ez viszont azt jelenti, hogy a politikai döntéshozóknak kell eldönteniük, hogy melyik fogalomnak

²⁰ TÁLAS: i. m. 82. o.

²¹ A hatályos magyar büntetőjogi szabályozás szerint legalább 5 év szabadságvesztéssel büntetni rendelt bűncselekmények elkövetése céljából jön létre a csoport. 2012. évi C. tv. 459. §. (1) bek. 1. pont.

²² 2012. évi C. tv. 319. §

ISZLÁM ÁLLAM

feleltetik meg, annak függvényében, hogy melyek a globális és belpolitikai céljaik.

A „mi vagy te?” kérdésre nézve azt láttuk az előzőekben, hogy még most, a – vélhetőleg teljes – megsemmisítés előtti utolsó időszakban is a szóba jöhető összes, a nemzetközi közösség által ismert jogilag leírt fogalom bármelyike (állam, függetlenségi mozgalom/lázadó szervezet, terrorszervezet, bűnszervezet) szerinti definíciónak képes megfelelni az ISIS. Azt is láttuk, hogy az egyes típusok közötti elhatárolásban hatalmas az elemzést végző szubjektív döntése, hiszen ezeknek a pre-állami szervezeteknek²³ a célja az, hogy a nemzetközi közösség elfogadja őket államnak. Általában ezen elismerés kikényszerítése céljából alkalmaznak terror- és más köztörvényes bűncselekményeket, ami viszont muníciót ad a velük nem rokonszenvező államoknak²⁴, hogy terrorszervezetnek vagy bűnszervezetnek minősítsék.

Az „állam-e?” kérdés vizsgálatánál azt láttuk, hogy az állam hagyományos hármas definícióját a modern nemzetközi kapcsolatok működésére tekintettel talán újra kellene gondolni, hiszen az előzőekben láttuk, a hagyományos definíció mindhárom elemével rendelkezett. Egyvalamivel nem rendelkezett: a nemzetközi közösség bármely tagjától származó államelismeréssel, amelyről ugyan azt tanítjuk-tanuljuk

²³ Pre-állami szervezet fogalma alatt értem személyek létszámtól független számú tagból álló csoportját, amely szervezetnek célja, hogy rendelkezzen az államiság fogalmi kritériumaival (területtel, népességgel, főhatalommal), államként működjön és a nemzetközi közösség államnak ismerje el.

²⁴ Azért alkalmazom itt a „vele nem rokonszenvező állam” fogalmat, mivel a típus közti minősítés kérdése napjainkban nem csak az ISIS esetében merül föl, vannak más, olyan szerveződések is, amelyek végső céljuknak az állam létet tűzték ki és ehhez próbálják államok támogatását megnyerni.

ISZLÁM ÁLLAM

nemzetközi közjogból, hogy az államiságnak nem szükségszerű feltétele, azonban az ISIS példájából láthatjuk, hogy napjainkban a nemzetközi közösség – esetleg annak egy része – általi államelismerés az államiság negyedik fogalmi kritériumává válik.

A most vizsgált ISIS esetén kívül számos történelmi példát találunk arra, hogy egy szervezet az állammá válás útján a hagyományos harci cselekmények mellett mai fogalmaink szerint terrorcselekményeket is alkalmazott, és végül volt, amelyik elérte az államiságot. Napjainkban is van több olyan szervezet, amely az államiságra törekszik²⁵. Éppen ezért lenne szükséges az új tapasztalatok alapján nemzetközileg elfogadott új definíciót alkotni arra, hogy milyen feltételek teljesülése esetén lesz egy szervezetből államként a nemzetközi közösség része. A jelenlegi három elem változatlanul hagyása mellett a kérdés egy, esetleg két további elemének felvételét látom indokoltnak a definícióba. Az első a viták békés rendezése elvének, a katonai agressziótól való tartózkodás elvének elfogadása,²⁶ ami fontos és a friss állam számára talán nehéz lépés, hiszen az állammá válás során jellemzően sok erőszakot alkalmazott, és erről le kell mondania. A második az eddigi nemzetközi jogi definícióval szembe megy, hiszen ma már szükséges – konstitutív az addigi deklaratívhoz képest – a más államok általi elismerés. Abban pedig az egész nemzetközi közösségnek meg kell egyeznie, hogy az új államot hány meglévő államnak szükséges elismernie az állammá váláshoz, hiszen ez bár első pillantásra tankönyvi, de valójában

²⁵ Konkrét példákat nem hoznék, nem akarok megsérteni egyetlen államot sem. A történelmi és levéltári forrásokban a XX. századi anyagok között kétszámjegyű példát találunk. Az ennél konkrétabb megfogalmazást egyes államok diplomáciai támadásként értékelték több esetben.

²⁶ Id.: Briand-Kellogg-paktum, Hágai Egyezmény, Nemzetek Szövetségének Egyezségokmánya, ENSZ Alapokmány

ISZLÁM ÁLLAM

hatalmi-politikai, diplomáciai kérdés, amelyet az egyes hatalmak az egyes pre-állami szervezetekhez való saját viszonyuk alapján döntenek el.

II. Vége van vagy lesz folytatás?

Hiába azt látjuk, hogy az ISIS teljes megsemmisítése karnyújtásnyira van (a cikk megjelenésére talán már meg is történt), fontos megvizsgálni azokat a célokat, amelyek létrejöttét, tevékenységét motiválták, hiszen ha ezek továbbra is léteznek, magukban hordozza az ismételt megjelenés esélyét. Ezt talán leegyszerűsíthetjük azzal, hogy kikiáltotta államát²⁷. Ez a tankönyvszerű definíció szerinti állam kalifátus. Viszont a kalifa fogalma napjainkban nem széles körben ismert, történelmi fogalom, hiszen az utolsó kalifa, Abu Medzsid 1924-ig viselte a címet. A szakirodalom szerint a kalifa Mohamed helyettese, vallási hatalommal rendelkezik, és ezzel kapcsolódik össze világi-politikai hatalma. A VII. századtól a Közel-Kelet egységes muzulmán birodalmában a kalifa gyakorolta az egységes és osztatlan – vallási és világi – hatalmat muzulmán vallású birodalma felett²⁸. A mindenkori kalifa hatalmát mutatja, hogy Omár kalifa 639-ben rendelte el, hogy (a mai gregoriánus nyugati

²⁷ Az ISIS céljairól ld. WOOD, Graeme (2015): What ISIS really wants? Atlantic.

²⁸ v.ö.: A keresztény Európában a „két kard elmélet” a pápai és a császári hatalomról. Míg a nyugati kereszténység a „két kard elmélet” mezsgyéjén és az investitúra harcokon át lassan eljutott az egyháztól független világi hatalomig, addig az iszlám világban ez a kettősség nem jelent meg még olyan szinten sem, mint a keleti (ortodox) kereszténységben, ahol a világi uralkodó egyértelműen a vallási vezető fölött áll.

ISZLÁM ÁLLAM

naptár szerint) 622. július 16. napja legyen a muzulmán naptár kezdő napja²⁹.

Ha röviden feltételezzük, hogy a nagy – legalábbis a Közel-Keletről kiinduló – világvallások hasonló fejlődési pályát futnak be, akkor a mai muzulmán világot a késő XIV. századi Európával vethetjük össze. Ekkor a Pápai Állam uralta Közép-Itáliát, de a pápa spirituális elsőségét és tekintélyét Nyugaton senki nem kérdőjelezte meg még akkor sem, ha éppen hadat viselt ellene. Az invesztitúra harcban egyre inkább látszott, hogy a világi uralkodó független az egyháztól, sőt hosszú távon befolyást is fog szerezni fölötte.

A muzulmán világban közvetlenül Mohamed halála után létrejött egy jelentős, napjainkig meghatározó szakadás. Mivel Mohamednek nem volt fiúgyermek, az első kalifa tisztségre két jelölt volt: apósa, Abu Bakr – akit a követők többsége elfogadott – és egyik lányának a férje, Ali, akit a kisebbség fogadott el. Ez, a tulajdonképpen hatalmi-politikai alapon megjelent vallási megosztottság, azóta is létezik. Abu Bakr követőiből alakult ki a ma szunnitának nevezett többségi irányzata az iszlámnak, Ali követőiből pedig a sííták³⁰. A síita – szunnita ellentétéről könyvtárakat megtöltő szakirodalom született nemcsak a muzulmán világban. Ennek alapján jelzésértékű az ISIS kalifájának névválasztása Abu Bakr al-Bagdadi, vagyis célja az első kalifához hasonlóan az egész muzulmán világ irányítása.

A kereszténységet példaként hozva azt láttuk, hogy a megjelenését követő XIV. században már megkezdődtek az

²⁹ BRIX, James (2009): Encyklopedia of time. SGE Publications. 131. o.

³⁰ A „sijat Ali” Ali pártja kifejezésből származik.

ISZLÁM ÁLLAM

egyházi- és a világi hatalom szétválasztása irányában az elméleti alapozás után a hatalmi politikai lépések is. A muzulmán világban ez irányban még elméleti puhatolózás, alapozás sem jelent meg. Ennek ismételten történelmi okai vannak, hiszen az iszlám vallás a legelső pillanattól kezdve egységben kezeli a vallási és a világi hatalmat.

A muzulmán világban a szekularizáció, az állam és az egyház elválasztása egyáltalán nem jelent meg, az számukra értelmezhetetlen vagy eretnek fogalom. Viszont a kalifának, ennek az egységes vallási-világi vezetőnek az élet minden területére kiterjedő legfőbb hatalma lényegében a muzulmán vallás megszületése óta egyértelműen benne van a muszlim kultúrában, közgondolkodásban. Ezért bír kiemelkedő jelentőséggel, hogy al-Bagdadi kalifává kiáltotta ki magát, nem pedig valami más, szélesebb körben ismert politikai vezetői címet adott magának. Mint kalifa, lelki, spirituális hatalma alatt állnak a muszlim vallású személyek, függetlenül attól, hogy mely országban élnek.

A muzulmán világban az egyének lojalitása a nyugaton megszokott és ismert szerkezetű szögesen eltér, itt a skála egyik végén a család és a klán – mint kis közösség ad identitásteremtő lojalitást – másik végén az iszlám vallás és kultúra egyetemessége és az egész világot elfoglalni kívánó vágya jelenik meg. A kettő között – a mi fogalmaink szerinti – nemzeti identitás az ő fogalmi keretükben nem jelenik meg³¹. Ezért könnyebb a muszlim fiatalokat beszippantania az ISIS toborzóinak, hiszen (1) a kalifa szavát hozzák (2) aki egy nagy,

³¹ HUNTINGTON, Samuel (2004): A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa. Budapest. 286. o.

ISZLÁM ÁLLAM

az egész világot Allah uralma alá hajtó harcba hívja őket. És ehhez a két fontos érvhez hozzá jön egy harmadik is, hiszen aki ebben a harcban – ami dzsihádnak, azaz szent háborúnak számít – meghal, bebocsáttatik a paradicsomba³².

Ezek alapján érthető, hogy tudott az ISIS könnyen jelentős létszámú sereget toborozni a nemzetközi közösség intézkedései ellenére is. Ha visszanezünk az iszlám kezdeteire a történelemben, Mohamed és az első kalifák a VII. században az iszlám vallás és politika egységességével történő térítéssel tudták megteremteni expanzívan növekvő birodalmukat, amelynek Mohamed halálakor már körülbelül 100.000 híve volt, akik egyúttal adózó alattvalók és harcoló katonák is voltak. Az ISIS vezetői ezt a muszlim világban általánosan ismert történetet akarták reprodukálni. Ebben két lényeges eltérés van a prototípushoz képest: (1) a Korán évszázadok óta ismert és változatlan, nincs Mohamed, aki egy új helyzetre új útmutatást adjon³³, és (2) a környező – és a világ minden más tájáról való – államok összefogtak és szövetséget kötöttek, hogy legyőzzék és elpusztítsák.

Annak alapján, hogy az ISIS államformája kalifátus, Wood kérdésére: „mit akar ténylegesen az ISIS?” adott választ: „vallásos csoport, amelynek tagjai mélyen hisznek

³² Bukhári 1,2,35. „Ha megölik a [t.i. hitetlenek elleni] harcban és mártírhaltal, bebocsáttatik a Paradicsomba.”

³³ Bár az iszlám tudósok az elmúlt több mint ezer év alatt folyamatosan fejlesztették azt a tudást, hogy a Korán VII. századi mondataiból hogy vezessék le az éppen aktuálisan felmerült problémára a vallásilag megalapozott választ.

ISZLÁM ÁLLAM

kiválasztottságukban és abban, hogy ők az eszközök arra, hogy eljőjön a világvége”³⁴; finomítanám.

Bár interkulturális vizsgálatoknál nagyon könnyen vezethet hibás eredményre, ha az elemző a saját kultúrája által ismert és használt fogalmakkal, axiómákkal és módszerekkel dolgozik, és az eredményeket korrekció nélkül fogadja el, a „mit akar ténylegesen?” kérdést vezetési stratégiai és taktikai kérdésként lehet megválaszolni.

A stratégiai végcél a muzulmán kultúra alapján könnyen megadható úgy, hogy „az egész világ fogadja el a kalifa hatalmát”. Az ennél rövidebb távú célok: az ISIS létezésének és a nemzetközi közösség (az ő saját fogalmaik szerint a hitetlenek) általi elfogadása. Ez utóbbi megint felvet interkulturális kérdéseket, hiszen a nyugati kultúrában az „élni és élni hagyni” axiomatikus elv az iszlám kultúrában nincs meg, ott a „félek tőle, ezért nem keresztezem útjait” elv működik. Technikailag mindkét elv eredménye a békés egymás mellett élés, és mint a hatalmi politikában általában, egy megállapodás addig marad hatályban, amíg egyik fél nem szerez olyan erőt, amivel a másik felet le tudja győzni.

Ha megnézzük az ISIS által megölt személyek számát (későbbi saját „szuverén” területük elfoglalását, megvédését, az ott lakó lakosság körében végrehajtott kivégzéseket és aktivistái által a világ más részein végrehajtott terrortámadásokat), az áldozatok száma több tízezres nagyságrendű lesz, aminek döntő része a saját terület megszerzése-megvédése kapcsán meghaltakból adódik. Ez a szám terrortámadást nézve kiugróan magas, viszont

³⁴ WOOD: i.m.

ISZLÁM ÁLLAM

a Közel-Kelet egyik olajban gazdag régiójának birtoklásáért vívott harcot (egy háborút) nézve már nem tűnik kiemelkedően magasnak.

1. A toborozható népesség

Egy szervezetnek a működéshez neki engedelmeskedő és dolgozó emberekre van szüksége. Ezeket az embereket a társadalomból kell toboroznia. Ezért nagyon fontos kérdés: honnan jönnek az ISIS harcosai, valamint miért álltak be és a későbbiekben lesz-e olyan népesség, amely ugyancsak igent mond egy hasonló szervezet hívására? Az adatok szerint az egész világról érkeztek muzulmán harcosok. Nem csak a Közel- és Közép-Kelet, valamint Észak-Afrika muzulmán vallású államaiból, hanem harcosná vált sok második-harmadik generációs Európai Unió tagállami állampolgársággal rendelkező személy is³⁵. Ennek kapcsán felmerül a kérdés, hogy miért mennek oda harcolni az ISIS-ért. A választ – véleményem szerint – az „Iszlám Újjászületés” fogalmában találjuk meg. A fogalmat Huntington írja le³⁶. Meglátása szerint e jelenség olyan jelentős történelmi esemény, ami a Reformációval, vagy Francia Forradalommal mérhető össze. Leírása szerint célja a nyugati civilizációtól a modernitás átvétele, a hagyományos muzulmán társadalmi, kulturális értékek maradéktalan megtartása mellett. Az Iszlám Újjászületés az 1970-es években indult meg és nagyon hamar valamennyi muzulmán államban teret nyert. „Olyan széles szellemi, kulturális, társadalmi és politikai mozgalom, mely a teljes muzulmán világban elterjedt. Az iszlám 'fundamentalizmus', melyet általában az iszlám politikai mozgalmával azonosítanak,

³⁵ BBC: u.o. a CIA adatait közölve

³⁶ HUNTINGTON: i. m. 170-190. o.

ISZLÁM ÁLLAM

csak egyik összetevője az iszlám eszmék, gyakorlat és retorika iránti elkötelezettség lényegesen kiterjedtebb újjászületésének. Az Iszlám Újjászületés nem szélsőség, hanem maga a fősodor, nem elszigetelt jelenség, hanem mindent átható mozgalom.³⁷ Ennek következtében a muszlim emberek körében megnövekszik a vallásgyakorlók aránya, megjelennek és egyre erősebbek lesznek a vallásos iszlám politikai pártok, az oktatást is erősítik és népjóléti intézkedéseket vezetnek be, főleg a városi szegénynegyedekben.

Az Iszlám Újjászületés kezdetével egy időben zajlott az iszlám államokban egy nagy urbanizációs folyamat, amikor nagyon sokan – döntően fiatalok – telepedtek a városokba. Az Iszlám Újjászületés ezeket a fiatal, hagyományos kapcsolataiktól elszakadt tömegeket érte el. Ugyancsak ebben az időben kezdődött egy dinamikus népességnövekedés is ezekben az államokban. Az Iszlám Újjászületés a városi szegény tömegeket karitatív, népjóléti és oktatási téren is segítette. Napjainkra a muzulmán társadalmakban az intenzív urbanizálódás mellett is megmaradtak a hagyományos kulturális értékek, ami fenntartja a muzulmán családotban a nagy gyerekszámot. Az ezredfordulóra a muzulmán társadalmakban – értve itt nemcsak a muzulmán vallású országok társadalmait, hanem az európai államokban lévő, a nyugati kultúrától elzárkózó és saját önazonosságát féltő, óvó második-harmadik generációs társadalmakat – a népesség átlagéletkora fiatal, zömében (középfokúan) iskolázott, aki

³⁷ HUNTINGTON: i. m. 171. o.

ISZLÁM ÁLLAM

vallását élete meghatározó iránytűjének tartja, és ezért a vallási tekintéllyel rendelkezők szavára ad³⁸.

A fiatal muszlim népességnek ez az iskolázottsága az Iszlám Újjászületés egyik nagy hajtóereje, hiszen alig egy-két generációval korábban a népesség zöme még írástudatlan volt. Ez a réteg pedig már könnyen – mondhatni készségi szinten – használja a modern kor IT és telekommunikációs eszközeit. Mivel pedig az iszlám világban is általános nagyfokú urbanizálódás a hagyományos közösségeket jellemzően megszüntette, a modern technikai eszközökkel alakít ki – elsősorban virtuális – kapcsolatokat hasonló élethelyzetű és korú emberekkel, ami előbb-utóbb ezeknek a közösségeknek a radikalizálódásához vezet. Ezeket a közösségeket pedig a modern IT eszközökkel a világháló segítségével könnyű megtalálni, és az már könnyen megoldható, hogy a közösség tagjait a hálózat³⁹ folyamatosan csak olyan információkkal árassza el, ami világlátásuknak

³⁸ A „vallási tekintéllyel rendelkező személy” fogalma alatt a muzulmán szent iratokat ismerő és az adott helyzetre idézeteket citálni tudó személyeket értek, aki szónoki képességekkel rendelkezik, és az átlag muszlim elfogadja tanítását a vallási iratokból jól levezetettnek, függetlenül attól, hogy ez a tanítás esetleg szöveg ellentétben áll a hagyományos vallástudósok évszázadokra visszamenő tanításával; vagy hogy az illető személy rendelkezik-e bármilyen vallási képzéssel, illetőleg felhatalmazással imaalkalom vezetésére vagy a szent iratok magyarázatára.

³⁹ Hálózat alatt itt nem csak magát az egész internetet, sokkal inkább a különböző közösségi portálokat értem. Az ezen portálok által az ügyfél-elégedettség növelése érdekében alkalmazott algoritmusok és más eszközök teszik lehetővé a portál számára, hogy az egyes felhasználók a számukra kedvező, tetsző tartalmakat kapják meg, az ettől eltérő tartalmaktól a rendszer megóvja. Konkrét portált, algoritmust és más módszert azért nem említek, mert az felvethetné az érintett jó hírnevének és üzleti érdekeinek megsértését; az ezekkel foglalkozó szakmai tanulmányok pedig egy-egy szolgáltató egy-egy megoldásának működését elemzik.

ISZLÁM ÁLLAM

megfelel, és ezekkel alakítsa a csoport tagjainak magatartását, egyes kérdésekhez való hozzáállását. Ez az alakulás jellemzően radikalizálódás, hiszen az alany a virtuális hálózatban csak a neki tetsző információkat kapja, így könnyen elhiszi, hogy más nem is létezik, és csak a saját csoportja által közölt információk léteznek⁴⁰.

Az eddigi vizsgálatok alapján a szervezet tagjai zömében helyi arabok, de kisebb részben a világ bármely muzulmán közösségéből – mind muzulmán vallású nem arab országból, mind nem muzulmán vallású országban élő muzulmán közösségből – származhatnak⁴¹. Láttuk, hogy az Iszlám Újjászületés nagy számban biztosítja a középfokú végzettségű, fiatal, a modern IT eszközöket készség szinten használó, egy világszintű iszlám közösséghez kapcsolódó és a közösségi hálózatok működésének járulékos következményeként radikalizálódó tömegeket. Az ENSZ által készített statisztikák szerint a muzulmán államokban a fiatal (15-24 év közötti) népesség aránya a teljes lakosság 20% körül van az 1980-as évek óta. Az 1994-es statisztikában⁴² az arány csökkenésének kezdetét a 2010-es évekre prognosztizálták, a friss statisztikában a csökkenés kezdetére vonatkozó becslés nem jelenik meg,

⁴⁰ Elég itt röviden utalni a pszichológiából ismert csoportnyomási kísérletekre, amelyek megmutatták, hogy ha egy személy ugyan meg van győződve az objektív helyes válaszról, de a csoport tagjai kitartóan mindig egy ettől eltérő hibás választ adják, előbb-utóbb ő is átáll a hibás választ adók táborába. (2x2=? 4 vagy 5)

⁴¹ BBC: u.o. a CIA adatait közölve

⁴² Mivel Huntington ezt az adatot vette alapul könyvében (HUNTINGTON: i.m. 186.), ezért a trendek vizsgálata céljából én is ezt és ugyanezen statisztikának a 2013-as verzióját használtam.

ISZLÁM ÁLLAM

mivel 2025-ig erre nem látnak valószínűséget, ennél távolabbra pedig nem állítanak fel becslést⁴³.

Ha azt vesszük alapul, hogy ennek a tömegnek kultúrájában mélyen benne van (1) a vallási azonosságtudaton alapuló csoportképző erő, (2) a kalifa legfőbb iránymutató hatalma, (3) valamint a vallásnak és a kalifa hatalmának az egész világra való kiterjesztésének vágya, (4) illetőleg a dzsihád, abból véleményem szerint az következik, hogy az ISIS fizikai megsemmisítése a koalíció által mindössze egy néhány éves nyugalmi időt fog hozni, majd más név alatt létrejön egy újabb szerveződés, amely az ISIS-hez hasonló ideológia alapján és hasonló módszerekkel próbálja ugyanazt a végcélt elérni. Ez pedig újra generálhatja ugyanezeket, a nemzetközi békét és biztonságot veszélyeztető problémákat. Hiszen a fiatal tömegek fogékonyak erre a parancsra, ezért van utánpótlás a dzsihádra⁴⁴.

Ezekből pedig – álláspontom szerint – csak azt a következtetést lehet levonni, hogy hiába pusztítja el a koalíció az ISIS utolsó állását is, megmarad az a népesség, amely könnyen fogékony egy, az ISIS által hirdetethez nagyban hasonló ideológiára, ami önálló állami létre tör, és hosszú távú célja az egész világra való kiterjedés. Fontos megjegyezni, hogy saját kontextusából nézve

⁴³ UN Population Division Department for Economic and Social Information and Policy Analysis: World Populations Prospects The 1994 Revision. New York, UN, 1995.

UN Population Division Department for Economic and Social Information and Policy Analysis: World Populations Prospects The 2013 Revision. New York, UN, 2014.

⁴⁴ Az egy külön interkulturális vizsgálatot érdemlő kérdés, hogy míg az iszlám ezt elsősorban harccal, a keresztény vallásban meglévő egyetemességi vágy [Tegyétek tanítványommá mind a népeket.(Mt.28,19.)] döntően nem agresszív módon próbálja elérni ennek megvalósítását.

ISZLÁM ÁLLAM

az ISIS számára a nemzetközi közösség tagjai általi államként való elismerése – szemben a ma létező és a XX. század óta az állammá válás útját bejárt államkezdeményekkel – nem stratégiai végcél, hanem csak egy a jelen viszonyok között szükséges és nélkülözhetetlen taktikai cél a stratégiai cél (az egész világ hatalma alá vonása) elérése érdekében.

Az ISIS végleges és teljes legyőzése után mi marad a területen? Számos fegyveres szervezet – a koalíció tagjai – amelyek egymással számos kérdésben konfliktusban vannak, amely konfliktust eddig a koalíció ISIS elleni közös célja miatt felfüggesztették, de ami a győzelem után bármikor ismét felszínre törhet.

2. Hol és mikor jöhet az ISIS 2.0?

A kérdés talán provokatívnak tűnik, de az eddig leírtakból azt egyértelműen látjuk, hogy az agresszív ideológiákra – különösen, ha azt még vallási színezettel is tálalják – nyitott fiatal és aktivizálható népesség száma magas, ezért annak a valószínűsége, hogy nem lesz hasonló új szervezet, a statisztikai valószínűtlenség tartományában van.

A „hol?” kérdésre első ránézésre a Közel-Keletet adjuk meg válaszként, de ez korántsem biztos. Egy újonnan létrejövő szervezetnek a működéséhez egy biztonságos bázisterületre van szüksége, ami valamilyen szinten kívül esik más hatalmak ellenőrzési területén. A Közel-Kelet földrajzi sajátosságai erre alkalmasak, hiszen ritka település- és úthálózáttal rendelkezik, a köztes terület jelentős része nem áll művelés alatt, és ezeken az „érintetlen” területeken az állam nincs jelen, ember csak ritkán jár erre, csak térképészetileg tudjuk, hogy az államterület része. Ilyen, egy önállóságra törekvő szervezet számára megfelelő bázisnak alkalmas terület viszont nem csak a Közel-Keleten van.

ISZLÁM ÁLLAM

Ázsia és Afrika térképeit nézve nagy területen találunk hasonlót Közép-Ázsiában vagy a szaharai Észak-Afrikában. A bázishoz pedig közel kell lennie a mobilizálható humánerőforrásnak. Az ISIS-szel kapcsolatos híradásokban mindig felbukkantak a távolról, Európából, Amerikából érkezett terroristákról szóló hírek, de ezek aránya a teljes létszámhoz viszonyítva elhanyagolható, néhány százalék⁴⁵. Az pedig logisztikai evidencia, hogy az adott alapanyag – jelen példában a szervezetbe beszippantható ember – a lelőhelyen a leggyorsabban hozzáférhető. Ha a domborzati, a település- és úthálózati térképeket összevetjük a világ vallástérképével⁴⁶, azt látjuk, hogy az ilyen bázisnak alkalmas területek zömmel a muzulmán vallási túlsúlyú területeken vannak. Bár a térkép negyedszázados, a modern vizsgálatok óvakodnak hasonló térképet készíteni, hiszen az adott (a térképen egyszínűnek jelölt) területen természetesen létezik (esetleg több) vallási kisebbség, nem beszélve a napjainkban egyre növekvő nem vallásos csoportról, azonban az egyes országokban domináns vallás a friss népszámlálási adatok szerint sem változott egyik államban sem. A térképek összehasonlításából azt látjuk, hogy egy kellően karizmatikus, jó szónoki képességű reménybeli vezető a magával vonzott csoportot rövid idő alatt egy, a szervezetnek az államhatalom és más (konkurens) hatalmi csoportoktól kellő távolságra lévő, biztonságos bázisára tudja vinni, ahol el tudja kezdeni tevékenységét.

Vagyis a „hol?” kérdésre egyértelmű választ nem lehet adni, hiszen az eddig vizsgált két feltételnek (helyben lakó muzulmán népesség és az állam és más rivális szervezettől viszonylagos biztonságban lévő bázisterület) megfelelő területek összes

⁴⁵ BBC: u.o. a CIA adatait közölve

⁴⁶ HUNYADI, László (1993): A világ vallásföldrajza. Végeken Kiadó. 84. o.

ISZLÁM ÁLLAM

mérete csak az afrikai és az ázsiai kontinenst nézve több tízezer négyzetkilométer, és akkor még nem vettük számításba a délkelet-ázsiai szigetvilágot, amit a szárazföldtől eltérő logisztikai feltételek esetén lehet hasonló célra felhasználni.

3. Szövetségesből ellenség?

Filozofikusan vagy a történelemből alapján nézve pontosan tudjuk, hogy számtalan példa van arra, hogy a korábbi szövetségesek ellenséggé váltak. Bár az előző pontban azt mondtuk, az objektív feltételeknek megfelelő helyek bármelyikén létrejöhet az ISIS2.0, nem vettünk figyelembe két nem szükséges és nem elengedhetetlen, de az új szervezet számára nagy segítséget nyújtó feltételt. A toborozható népességben legyen katonai – esetleg harci – tapasztalattal rendelkező emberanyag, valamint könnyen elérhető hadianyag. A két plusz feltétel az ISIS volt legnagyobb műveleti területén (ld. térkép I.1. pontban) nagy mennyiségben és könnyen aktivizálhatóan adott, de ennél kisebb mennyiségben ugyan, de a teljes veszélyeztetett területen jelen van. Ezért röviden azt nézzük meg, hogy a Szövetség valamely – természetesen nem állam – tagja nem veszélyeztetett-e az ISIS2.0-vá mutációra. A legtöbb ilyen tagja a szövetségnek Szíriában kíván meghatározó politikai tényező, esetleg kormányerő lenni, hiszen létüket a szír kormányhatalom elleni felkelő csoportként kezdték és a szövetség tagjaként jelentős mennyiségű hadianyaghoz jutottak. Ezen szervezetek esetében az ISIS2.0-vá mutálódás nem valószínű, viszont valószínű a további harcok kiújulása és a polgárháború továbbfolytatása – nem csak a Bassar el-Aszad által vezetett, hanem később, az egyik riválisuk által alakított – szír kormány csapataival és egymással. Hiszen az ISIS teljes megsemmisítése után a Szövetség, mivel célját teljesítette minden valószínűség szerint feloszlik, a NATO csapatok – Törökország kivételével, amely szomszédos ország lévén különösen érdekelt a régió

ISZLÁM ÁLLAM

stabilitásában – a régióból kivonulnak. A Szövetség tagjaiból tehát közvetlen ISIS2.0-vá mutálódás alacsony valószínűségű, azonban a már korábban meglévő egymás közti konfliktusok ismételt kiújulása magas valószínűségű, hasonlóan ahhoz, hogy a különböző csoportok egyes tagjait a radikális hitszónokok magukhoz vonzzák, és elkezdik építeni új szervezetüket.

Végül van egy tagja a Szövetségnek, amelyet kockázati szempontból külön szükséges vizsgálni. A Szövetségben jelentős erővel vett részt, több fontos siker – a Szövetség többi tagja által is elismerten – harcosainak köszönhető, tehát egész serege nagy harci tapasztalattal rendelkezik. A harcok alatt nagy mennyiségben kaptak modern fegyvereket és lőszert, amit gyakorlattan magas határfokon használnak. Viszont nincs saját államisége, de több generációs tapasztalata van az államhatalom elleni ellenállásban. Tagja a Szövetségnek, annak megbecsült tagja, azonban egyik csoportjuk évtizedek óta a terrorszervezetek nyilvántartásában szerepel. A kurdokról van szó, akik még sok gondolkodásra és elemzésre adnak okot és lehetőséget. Önálló nemzettudatuk erős, egyes történészek i.e. XXI. századi guti néppel⁴⁷, míg más történészek az i.e. XI. századi Mitanni birodalmat alapító és irányító huri néppel⁴⁸ azonosítják a kurdok őseit, a kurd himnusz pedig az ezt követően létezett méd birodalomra (i.e. VII. sz.) hivatkozik elődként. Az első kifejezetten kurd törzset említő forrás, amely az iszlám hitre térésükről számol be, a VII. századból származik⁴⁹. A kurdok tehát az elsők között

⁴⁷ STOKES, Jamie (2009): Encyclopedia of the Peoples of Africa and the Middle East. New York. 381.

⁴⁸ <http://www.heritageinstitute.com/zoroastrianism/ranghaya/mitanni.htm> (Letöltés időpontja: 2017. 07. 13.)

⁴⁹ https://web.archive.org/web/20070703230947/http://www.itnet.org/kurds_islam.html (Letöltés időpontja: 2017.17.13.)

ISZLÁM ÁLLAM

vették fel a muzulmán vallást, de megtartották erős nemzeti identitásukat is, amelyben elfogadják keresztény, zoroasztriánus, jezidi és zsidó vallású nemzettársaikkal való egységüket is. A népnek saját, önálló országa nem volt – bár a történelem a középkortól ismer meghatározó kurd dinasztiákat, amelyek valamely birodalomban rendelkeztek jelentős hatalommal⁵⁰. Otthonterületüket „Kurdisztán” néven említik a középkortól a muzulmán források, amely terület Törökország, Szíria, Irak, Irán, Örményország, Azerbajdzsán mai területeit⁵¹ érinti. A nép lélekszáma – amelyet csak becsülni lehet, mivel több érintett ország nem ismeri el külön kisebbségként – 40 millió fő körüli, lakóterülete több ország területére terjed ki: Törökország, Irán, Irak, Szíria, ahol többmillió népeségük él, de a Közel-Kelet és Belső-Ázsia többi országában is van 10000-es nagyságrendű közösségük. Emellett Nyugat-Európában is jelentős, közel milliós kisebbség él, amelynek döntő része németországi, de kurd öntudatát őrző kisebbség szerte a világon, közel félszáz országban él. Van tehát egy nagy létszámú, erős identitástudattal bíró közösség, amely generációk óta nem rendelkezik önálló, szuverén államisággal. A XX. században az önálló államiság megteremtése irányába tett lépéseiket az általuk „Kurdisztán”-nak hívott területet birtokló államok rendre levették. Egyik meghatározó szervezetük a Partiya Karkerên Kurdistan (Kurdisztáni Munkáspárt, PKK) elsősorban Törökországban tevékenykedik, és nem csak ott, hanem az USA és az EU is terrorszervezetként tartja nyilván⁵². Vagyis praktikusán, a politikai realitást szem előtt tartva ténylegesen, bár hivatalosan be nem ismerve a Szövetség tagjai között van egy másik, hivatalosan is

⁵⁰ <http://www.korunk.org/?q=node/7356> (2017. 07. 13.)

⁵¹ <http://blackholezoo.com/wp-content/uploads/2015/07/Kurdistan-map-2.jpg>
(Letöltés időpontja: 2017. 07. 03.)

⁵² 2002/334/EC 2.2.6.

ISZLÁM ÁLLAM

terrorszervezetként nyilvántartott szervezet. A jogtudományban akkor használjuk a leplezés fogalmát, amikor a leplező a célját színlelt cselekvéssel fedi el. A kurd kérdésben azt nem tudjuk pontosan meghatározni, hogy a szövetségben aktívan részt vevő kurdok saját belső viszonyaiban, szervezetükben milyen jelentőségű a nemzetközi közösség által – bár nem az ISIS deklarálásával egyező mértékű egységben – a terroriszervezetté nyilvánítás. Szenzációhajhászóan mondhatnánk, hogy a terrorellenes szövetség terroriszervezeteket is soraiba fogad.

4. Esélyek

Az eddigieket végignézve a „mi történhet a térségben a következő 10 évben?” kérdésre az alábbi elméletileg lehetséges forgatókönyveknek lehet valamilyen – elhanyagolható – kicsi – jelentős – számottevő – valószínűsége.

A nemzetközi béke és biztonság szempontjából nem az a kérdés, hogy van-e terroriszervezet a terrorellenes koalícióban, hanem az, hogy van-e és ha igen, mekkora valószínűsége van annak, hogy az ISIS elleni terrorellenes szövetségben részt vett tagok bármelyike – az ebben a harcban szerzett tapasztalatokat és kapott haditechnikát, hadianyagot felhasználva – a térség stabilitását veszélyeztető erőszakos politikába kezd.

1. Béke lesz a térségben, stabil kormányzatok működnek: kicsi a valószínűsége. Bár mindenkinek ez a scenárió lenne az érdeke, a valószínűsége oly kicsi, hogy majdnem elhanyagolható.
2. Egy vagy több volt tagja a szövetségnek, amely az új kormányhatalomban nem vesz részt, erőszakos akciókat hajt végre a térségben saját helyzete megerősítésére. Ennek számottevő az esélye. A térség emberemlékezet óta együtt él a fegyveres erőszakkal, akár az egyes

ISZLÁM ÁLLAM

csoportok egymás ellen, akár a központi hatalom ellen alkalmazzák azt nagy gyakorisággal.

3. A kurd vezetők, a szövetségben szerzett tapasztalataik és hadianyagok segítségével – bízva a Szövetség egyes tagjainak legalább hallgatólagos támogatásában – lépéseket tesznek Kurdisztán állam megeremtésére. Ennek valóban jelentős a valószínűsége. Az, hogy a kurdok a Szövetség tagjaként jelentős hadi potenciált szereztek, Törökország számára hadüzenettel ér fel, ám a törökökkel szemben aktív szövetségést nem biztos, hogy talál Kurdisztán, ezért itt a valószínűség a kicsi és a jelentős határán ingadozik.
4. Létrejön az ISIS2.0, vagyis egy új, fanatikus vallási ideológiát céljai érdekében szükség szerint átalakító és felhasználó szervezet, amely a lehetőségeihez képest egyetemességre törekszik, és minden más szervezetet leigázandó ellenségnek tekint: erre számottevő az esély. Azok a társadalmi, szociológiai és demográfiai okok, amelyek segítettek az ISIS létrejöttében, az ISIS elpusztításával semmit sem változnak, ezért könnyen elképzelhető, hogy egy évtized múlva új név alatt egy hasonló szervezet szökik szárba, és próbálja létrehozni a saját államát.

III. Konklúzió

Áttekintve az ISIS működésével kapcsolatos eddig történt lépéseket azt láthatjuk, hogy

(1) indokolt a nemzetközi közösségnek újragondolni az állam definícióját, mivel a jelenleg létező definíciók mindegyikének megfeleltethető az ISIS, ez pedig a hatékony és sikeres fellépést veszélyezteti, hiszen a kifejezetten ritka nemzetközi konszenzus

ISZLÁM ÁLLAM

megbomlásával minden álláspontot a hosszúra nyúló vitákban védhetően nemzetközi jogilag meg lehet indokolni,

(2) számottevő valószínűsége van 10 éves távlaton belül egy újabb, hasonló ideológiát felhasználva tagokat toborzó, céljai érdekében terrort alkalmazó szervezet létrejöttének.

Irodalomjegyzék

- BARRETT, Richard (2014): The Islamic State. Soufangroup. 11-18. o.
- BRIX, James (2009): Encyklopedia of time. SGE Publications. 131. o.
- HUNTINGTON, Samuel (2004): A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa. Budapest. 286. o.
- HUNYADI, László (1993): A világ vallásföldrajza. Végeken Kiadó. 84. o.
- NGUYEN, Q. D. ET AL (1998): Nemzetközi közjog. Osiris. Budapest. 206-211. o.
- STOKES, Jamie (2009): Encyclopedia of the Peoples of Africa and the Middle East. New York. 381.
- TÁLAS PÉTER (2006): A terrorizmus anatómiája. Zrínyi Kiadó. Budapest. 12. o.
- UN Population Division Department for Economic and Social Information and Policy Analysis: World Populations Prospects The 1994 Revision. New York, UN, 1995.
- UN Population Division Department for Economic and Social Information and Policy Analysis: World Populations Prospects The 2013 Revision. New York, UN, 2014.
- WOOD, Graeme (2015): What ISIS really wants? Atlantic.

Internetes források:

ISZLÁM ÁLLAM

- <http://www.korunk.org/?q=node/7356> (2017. 07. 13.)
- <http://blackholezoo.com/wp-content/uploads/2015/07/Kurdistan-map-2.jpg> (Letöltés időpontja: 2017. 07. 03.)
- <http://www.heritageinstitute.com/zoroastrianism/ranghaya/mitanni.htm> (Letöltés időpontja: 2017. 07. 13.)
- https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény) (Letöltés időpontja: 2017. 07. 10.)
- https://web.archive.org/web/20070703230947/http://www.inetnet.org/kurds_islam.html (Letöltés időpontja: 2017.17.13.)
- <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/02/weodata/index.aspx> (Letöltés időpontja: 2017. 10. 03.)

KÜLPOLITIKA

Szénási Endre alezredes ¹**Flynn elnöki nemzetbiztonsági főtanácsadó lemondatása:
Trump-ellenes politikai boszorkányüldözés az Egyesült
Államokban?****Abstract**

Michael Flynn, national security adviser to the president, was forced to resign on 13 February 2017, in reference to an absurd, unethical and unenforceable, but still applicable law from 1799 and his false statements.

The 1799 law is absurd and unenforceable, because there is no way to isolate diplomats, as such the Russian ambassador to the United States from all private individuals, and it would make no sense either. It is unethical, since it provides an opportunity for those in power to accuse opposition or private individuals of breaking the law. The referred law is practically dead, since no one has ever been sentenced for breaking it and it is not expected in case of Flynn either. The informal contacts with the Russian ambassador as an “original sin”, basis of making someone to resign is more the Russophobia political paranoia.

Flynn made a mistake when he made false statements concerning his consultations with the Russian ambassador,

¹ Szénási Endre alezredes 1997 óta foglalkozik partnerségekkel, kiemelten a posztszovjet térséggel a Honvédelmi Minisztérium Védelempolitikai Főosztályán.

KÜLPOLITIKA

putting the Trump administration in an uncomfortable position. On the other hand, there are countless examples – even contemporary ones – when politicians in power survived far greater lies.

Bevezetés

Donald Trump amerikai elnök hatalomra kerülésével az USA kül- és belpolitikájában jelentős változások történtek, illetve várhatók. Nem megfelelően a keresztényeket is gyilkoló² terrorizmus elleni harc fontosságáról,³ az egyik leglényegesebb külpolitikai változás a korábban hivatalosan első számú biztonsági kihívásnak, gyakorlatilag ellenségnek tekintett Oroszországgal való kiegyezésre törekvés.⁴ Michael Flynn, az „oroszbarátsággal” már korábban is sokszor megvádolt nemzetbiztonsági főtanácsadó⁵ menesztése ennek megfelelően komoly csapás Trump meghirdetett politikájára nézve. Flynn helyére az orosz katonai képességekhez igen jól értő H. R. McMaster lett kinevezve, aki nehezebben támadható az

² BESENYŐ János – GÖMÖRI Roland (2014): Christians in Syria and the civil war. Panorama of global security environment. CENAA, 219-230. o.

³ OROSZ Zoltán: Helikopterek alkalmazása a terrorizmus elleni harcban, Hadtudományi Szemle 2008. 1. évf. 3. szám On-line kiadvány 28-33. o. http://epa.oszk.hu/02400/02463/00003/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2008_3_028-033.pdf (Letöltés időpontja: 2017. 01. 21.)

⁴ WERGIN, Clemens: Trump macht einen kriegesischen Konflikt wahrscheinlicher, *Die Welt*, 2017. 02. 02. 18, <https://www.welt.de/debatte/kommentare/article162182250/Trump-macht-einen-kriegesischen-Konflikt-wahrscheinlicher.html> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 18.)

⁵ TWOHEY Megan – SHANE, Scott (2017): A Back-Channel Plan for Ukraine and Russia, Courtesy of Trump Associates, The New York Times, 2017. február 19, <https://www.nytimes.com/2017/02/19/us/politics/donald-trump-ukraine-russia.html> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 25.)

KÜLPOLITIKA

establishment részéről, mint Flynn. Ugyanakkor a nehezebb támadhatóságnak ára van: McMaster kinevezésével Trump valószínűleg újabb kompromisszum megkötésére kényszerült. Számos forrás állítja, hogy a nyugállományú altábornagy Oroszországgal szemben kifejezetten „héja” álláspontokat képvisel.⁶

A továbbiakban Flynn menesztésének elemzése és értékelése következik különböző szempontok alapján.

Oroszellenes paranoia az amerikai establishment részéről

Az Obama-adminisztráció ideje alatt az USA-ban Oroszországból első számú biztonsági kihívást, gyakorlatilag ellenséget csináltak a legkülönbözőbb szinteken és fórumokon. Vezető amerikai politikusok, fősodorbéli média, valamint szakértők egész sora részéről szokás volt a putyini Oroszországot agresszív, expanzív diktatúrának tekinteni, különösen a 2008-as grúz háború óta. A nyugati világ első számú vezető hatalmát, az USA-t ebben a legtöbb nyugati ország követte.

Az Oroszországgal pragmatikus alapokon, őszintén kiegyezni akaró Trump elnökké választása sokként érte az amerikai establishment legnagyobb részét, de számos NATO tagállam politikai elitjét is.

Egy olyan ország politikai-gazdasági elitjének, amely a világ összes katonai kiadásának 37 százalékát egymagában költi

6 LOCKIE, Alex (2017): Trump's new national security adviser is hawkish on Russia — a big reversal from Michael Flynn, Business Insider, 2017. február 21, <http://www.businessinsider.com/mcmaster-reversal-michael-flynn-national-security-council-russia-hawk-2017-2> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 25.)

KÜLPOLITIKA

el⁷ ⁸ – méghozzá egységes rendszerben, a világ legmodernebbjének tekintett haderő fenntartására, illetve bevetéseire – meggyőző erejű és tartós ellenséggéppel igazolnia kell rendkívül magas „védelmi” kiadásait. Magától értetődő, hogy ha más országok összesen ugyanennyit költenek védelmi kiadásokra, az nem lesz olyan hatékony, mint az USA esetében, mivel az erőforrásokat nem elég fejlett rendszerekre költik, a kialakított katonai képességek szétforgácsolódnak, duplikálódnak stb.⁹ Nehéz komolyan venni, hogy a világ legfejlettebb, legerősebb katonai képességeivel rendelkező superhatalom – az USA – biztonsági, különösképpen katonai szempontból fenyegetve érzi magát és NATO szövetségeseit, más, gyengébb hatalmak által.

A „védelmi” kiadások igazolása Amerika globális, superhatalmi státuszának fenntartása érdekében, nem utolsó sorban pedig az amerikai hadiipari komplexum milliárdosainak haszna biztosítása miatt szükséges. A nemzetközi terrorizmuson kívül ehhez azonban nem létezik megfelelő erejű, állandó, valóságos ellenség. Ráadásul a nemzetközi terrorizmus nem is

⁷ Military Spending in the United States, National Priorities, <https://www.nationalpriorities.org/campaigns/military-spending-united-states/> (Letöltés időpontja: 2017. 01. 25.)

⁸ U.S. Military Spending vs. the World, National Priorities, <https://www.nationalpriorities.org/campaigns/us-military-spending-vs-world/> (Letöltés időpontja: 2017. 01. 25.)

⁹ Egy haderőnek egy védelmi miniszter, egy vezérkar kell és a haderőnemekből és fegyvernemekből is 1-1 van. Ha egységes a rendszer, akkor mindez összeáll olyan katonai képességgé, mint amilyen pl. az USA rendelkezik, amely (az USA esetében) képes a világ bármely részén háború megvívására. Ezzel szemben Oroszország, Kína és India nem feltétlenül a világ legfejlettebb fegyverrendszereit fejleszti ki, állítja rendszerbe, katonai képességeik pedig – a nemzetállamok önállósága miatt – óhatatlanul duplikálódnak. Összefogásukat pedig számos tényező, pl. eltérő geopolitikai érdekek, radikálisan különböző nyelv, eltérő szabványok stb. akadályozzák.

KÜLPOLITIKA

igényel olyan és akkora katonai gépezetet, mint amellyel az USA, illetve az általa vezetett NATO rendelkeznek. Rontja a helyzetet, hogy a nemzetközi terrorizmus felerősödését részben éppen az USA által vezetett nyugati világ hibás külpolitikája, főleg katonai beavatkozásai, a „demokrácia-export” és a „nemzetépítés” jegyében stb. generálták.

Ennek megfelelően ellenséggé *kreált* az USA. Így kerülhetett az Obama adminisztráció fenyegetettség értékelésének *első* helyére Oroszország, a második helyre pedig Kína. Oroszország és Kína biztonsági kihívásként történő kezelése annyiban logikusnak tűnhet, hogy az említett két ország katonai képességeit tekintve pontosan ebben a sorrendben követik az USA-t.¹⁰

Trump elnökké választásával az Obama-adminisztráció és a mai amerikai establishment jelentős részének korábban leírt logikája szerinti külpolitika jelentős mértékben ellehetetlenült. Bár amerikai-orsz kiegészítés még nem történt meg és az igen magas, túlzott amerikai védelmi kiadások fennmaradása valószínűsíthető, az amerikai establishment súlyos veszélyben érzi az USA világhatalmi szerepét, ennek részeként az amerikai katonai képességek jövőjét. Nem utolsó sorban az egyik legnagyobb üzleti ágat képviselő amerikai hadiipari komplexum profitját érzik fenyegetve. Ez magyarázza az establishment részéről Trumpot szakadatlanul érő támadások erejét és intenzitását. Jó példa erre a talán két legismertebb, legbefolyásosabb, fősodorbéli amerikai napilap, a Washington

¹⁰ Countries Ranked by Military Strength (2016). Global Firepower. 2017, <http://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 25.)

KÜLPOLITIKA

Post^{11 12 13 14 15} és a New York Times^{16 17 18 19 20} pergőtűzzel felérő intenzitású támadássorozata Trump ellen.

¹¹ PODESTA, John (2017): Trump's dangerous strategy to undermine reality, *The Washington Post*, 2017. 02. 16, https://www.washingtonpost.com/opinions/trumps-dangerous-attempts-to-undermine-reality/2017/02/16/f5d9b826-f3ca-11e6-b9c9-e83fce42fb61_story.html?utm_term=.3e9f60ebc0d0 (Letöltés időpontja: 2017. 02. 16.)

¹² DIONNE, E.J. Jr. (2017): Admit it: Trump is unfit to serve, *The Washington Post*, 2017. 02. 15, https://www.washingtonpost.com/opinions/admit-it-trump-is-unfit-to-serve/2017/02/15/467d0bbe-f3be-11e6-8d72-263470bf0401_story.html?tid=a_inl&utm_term=.91293be4c9e4 (Letöltés időpontja: 2017. 02. 16)

¹³ COHEN, Richard (2017): Trump's presidency is doomed, *The Washington Post*, 2017. 01. 16, https://www.washingtonpost.com/opinions/trumps-presidency-is-doomed/2017/01/16/961763fc-dc1e-11e6-ad42-f3375f271c9c_story.html?tid=a_inl&utm_term=.75b995702cb1 (Letöltés időpontja: 2017. 02. 16)

¹⁴ MARCUS, Ruth (2016): When all news is 'fake,' whom do we trust?, *The Washington Post*, 2016. 12. 12, https://www.washingtonpost.com/opinions/when-all-news-is-fake-whom-do-we-trust/2016/12/12/b2203898-c081-11e6-afd9-f038f753dc29_story.html?tid=a_inl&utm_term=.e6851cdf82da (Letöltés időpontja: 2017. 02. 16)

¹⁵ MARCUS, Ruth (2016): Welcome to the post-truth presidency, *The Washington Post*, 2016. 12. 02, https://www.washingtonpost.com/opinions/welcome-to-the-post-truth-presidency/2016/12/02/baaf630a-b8cd-11e6-b994-f45a208f7a73_story.html?tid=a_inl&utm_term=.57419f2dc321 (Letöltés időpontja: 2017. 02. 16)

¹⁶ SCHMIDT, Michael S. – MAZETTI, Mark – APUZZO, Matt (2017): Trump Campaign Aides Had Repeated Contacts With Russian Intelligence, *The New York Times*, 2017. 02. 14, https://www.nytimes.com/2017/02/14/us/politics/russia-intelligence-communications-trump.html?hp&action=click&pgtype=Homepage&clickSource=story-heading&module=a-lede-package-region®ion=top-news&WT.nav=top-news&_r=0 (Letöltés időpontja: 2017. 02. 16)

KÜLPOLITIKA

Oroszország Ukrajna, Szíria és Grúzia esetében saját, történelmileg kialakult érdekszféráját védi, vagyis Oroszország történelmi léptékben mérve, ténylegesen nem képvisel „expanzív” külpolitikát. Oroszország még csak nem is „agresszív” abban az értelemben, hogy nem tűzött ki katonai megszállással kikényszerített rendszerváltást²¹ még Grúzia esetében sem, nem bombázta le a grúz védelmi minisztériumot, ami minden klasszikus háborúban első számú célponttá válik. Nem bombázta le a grúz titkosszolgálatok épületeit, a repülőtereket stb. sem. Az orosz haderő csak addig ment előre, ameddig Oroszország

¹⁷ SHEAR Michael D. – Haberman, Maggie – Thrush, Glenn (2017): In 77 Chaotic Minutes, Trump Defends ‘Fine-Tuned Machine’, *The New York Times*, 2017. 02. 16, https://www.nytimes.com/2017/02/16/us/politics/donald-trump-media.html?hp&action=click&pgtype=Homepage&clickSource=story-heading&module=first-column-region®ion=top-news&WT.nav=top-news&_r=0 (Letöltés időpontja: 2017. 02. 16)

¹⁸ SAVAGE, Charlie – LICHTBLAU, Eric (2017): Trump Directs Justice Department to Investigate ‘Criminal Leaks’, *The New York Times*, 2017. 02. 16, <https://www.nytimes.com/2017/02/16/us/politics/justice-department-leak-investigation-trump.html?rref=collection%2Fnewseventcollection%2FThe%20Trump%20White%20House&action=click&contentCollection=Politics&module=Collection®ion=Marginalia&src=me&version=newsevent&pgtype=article> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 16)

¹⁹ BROOKS, David (2017): What a Failed Trump Administration Looks Like, *The New York Times*, 2017. 02. 17, <https://www.nytimes.com/2017/02/17/opinion/what-a-failed-trump-administration-looks-like.html?action=click&contentCollection=Politics&module=Trending&version=F®ion=Marginalia&pgtype=article> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 17)

²⁰ GOODSTEIN, Laurie (2017): A Jewish Reporter Got to Ask Trump a Question. It Didn’t Go Well, *The New York Times*, 2017. 02. 17, <https://www.nytimes.com/2017/02/17/us/politics/trump-press-conference-jake-turx.html?action=click&contentCollection=Opinion&module=Trending&version=F®ion=Marginalia&pgtype=article> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 17)

²¹ regime change

KÜLPOLITIKA

politikai támogatottsága földrajzi értelemben kiterjedt: abház és dél-oszét területeken. Oroszország nem követte az USA logikáját, mely szerint a legyőzött országban rendszerváltást kell végrehajtani, megdöntve a régi hatalmat és új, Amerika-barát hatalmat kell létrehozni. Oroszország nem döntötte meg a 2008-ban a grúz elnök, Szakashvili hatalmát, nem foglalta el a grúz fővárost, Tbiliszit. A megfutamodott grúz katonákat Oroszország hagyta elmenekülni, mivel nem volt politikai cél tömegsírokkal terhelni a két országot, illetve a két nép viszonyát.

Oroszország abban az értelemben sem agresszív, hogy Ukrajnában 2014. óta még csak arra sem szánta el magát, hogy a Moszkva által egyértelműen orosz identitásúnak tekintett Donyeck és Luganszk régiók egészét elfoglalja. Holott erre a nemzetpolitikai indoklás, a katonai erő és nem utolsó sorban az orosz és a helyi (ukrajnai szakadár) közvélemény támogatása Putyin rendelkezésére áll. Hamis az az érv, mely szerint a nyugati szankciók miatt kényszerült önmérsékletre a putyini Oroszország, vagy hogy az ukrán haderő teljesítménye kényszerítette volna ki a jelenlegi, kelet-ukrajnai frontvonal helyzetét. Egy valóban „agresszív” Oroszország nem tűrte volna el, és ma sem tűrné, hogy az ukrán haderő és náci identitást nyíltan vállaló ukrán szélsőséges, önkéntes zászlóalj²² éveken keresztül lőjék az orosz identitású lakosság lakta donyECKI és luganszki területeket, civil áldozatokat szedve, civil infrastruktúrát semmisítve meg. Mindez ráadásul a posztszovjet térségben, vagyis a volt Szovjetunió területén történik, amelyet Oroszország kifejezetten a saját érdekszférájának tekint, ellentétben a volt Varsói Szerződés tagjaiból lett NATO tagállamokkal, amelyek a

²² PARRY, Robert (2015): The New York Times Whites Out Ukraine's Brown Shirts, *Global Research*, 2015. 02. 11. <http://www.globalresearch.ca/the-new-york-times-whites-out-ukraines-brown-shirts/5430716> (Letöltés időpontja: 2015. 03. 29.)

KÜLPOLITIKA

geopolitikai realitások terén egyértelműen megszűntek Moszkva érdekszférájának lenni.

Nyugaton általánosan elterjedt, hivatalos álláspont a Krím önrendelkezését Oroszország Ukrajna elleni „agressziójaként” beállítani, ignorálva, hogy (a) a maidani puccsal hatalomra került erők oroszellenes politikai irányvonalat követtek, és első dolguk azon nyelvtörvény megalkotása volt, amely alapján nem ismerték el a Krímben sem az orosz, mint hivatalos nyelvet. Így a krími orosz identitású lakosság nyílt elnyomását kezdték volna el a nyelvtörvény betartásával. (b) A Krímet etnikailag és kulturálisan orosz identitású többség lakja, így az önrendelkezésről tartott népszavazás során az Oroszországhoz történő csatlakozás csak Moszkva politikai hajlandóságán múlt, (c) Oroszország a Krím önrendelkezését biztosítandó, azonosító nélküli katonái biztosították az átmenet vértelen megvalósítását, ami sikerült is, (d) adós marad a „nemzetközi jogra” hivatkozó Nyugat annak leírásával, hogy a nemzetközi jog által ismert és elismert önrendelkezési jog kisebbség esetében hogyan érvényesíthető, ha azt egy adott ország többsége nem akarja. Az utóbbi kérdésre a válasz az lehet, hogy „sehogy”, hacsak a kiválni akaró kisebbséget egy, az önrendelkezést megakadályozni kívánó „anyaországnál” jelentősebb hatalom nem támogatja. Pontosan ez történt a Krím orosz „visszacsatolása” esetében. A krími orosz önrendelkezést biztosító Oroszországot „agresszív” államnak tekinteni mindezek alapján minimum problematikus a Nyugat részéről. Ugyanakkor abban nem kételkedem, hogy a puccsista, nacionalista kijevi hatalom erőszakos úton is megakadályozta volna a Krím kiválását: ha kell, vérfürdő árán is. Az ugyancsak orosz identitású Donyeckkel és Luganszkkal kapcsolatban sem hajlandó Kijev tudomásul venni, hogy az ott élő lakosság többsége nem kér Kijev ukrán nacionalizmusából, így immár az Ukrajnához tartozásból sem. Marad a minszki megállapodások betartása, valójában a további vérontás.

KÜLPOLITIKA

SzírIA esetében az orosz katonai beavatkozást a szír kormány kérte, és Oroszország terroristákkal szembeni fellépése esetén az „agresszív” jelző pozitív jelentéstartalommal bír. Nem fogadható el ugyanakkor a „mérsékelt ellenzék” Obama-adminisztráció és követői általi szerezcsen-mosdatása, amit a néha tárgyilagos, fősodorbeli BBC is elismert: *“A fegyveres lázadás jelentősen változott a kezdetekhez képest. A brutális módszereikkel nemzetközi felháborodást kiváltó iszlámisták és dzsihádisták mellett a szekuláris mérsékeltek mára kisebbségbe kerültek.”*²³

Az „agresszív” Oroszországnak nincs szándékában a nála erősebb, USA vezette nyugati világ megtámadása és leigázása. Az ilyen típusú „orosz fenyegetés” abszurditása önálló elemzést is megér, amire külön cikkben vállalkoztam.²⁴

Az orosz „agresszivitásra” vonatkozó gondolatok – általános formában – Kínára is érvényesek. Oroszország és Kína háborús tevékenysége a klasszikus értelemben vett hidegháború befejezése óta össze sem hasonlítható pl. az USA-éval, illetve az utóbbi szövetségeseivel.

Az Obama-adminisztráció és a jelenlegi amerikai establishment jelentős részének hisztérikus, paranoid oroszellenességének külön pikantériát ad, hogy az USA és Oroszország a két legjelentősebb atom-csapásmérő katonai képességgel rendelkező hatalom a világon, ami az elrettentés révén a klasszikus hidegháború alatt is segített elkerülni a nyílt, közvetlen, nagyléptékű katonai konfrontációt. A hidegháború

²³ RODGERS, Lucy – GRITTEN, David – OFFER, James – ASARE, Patrick (2015): Syria: The story of the conflict, *BBC*, 2015. 10. 10. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868> (Letöltés időpontja: 2016. 01. 10.)

²⁴ SZÉNÁSI Endre: The Dangers of NATO-Russia confrontation: Why the Official Western Threat Analysis is Irrational. 2016. kézirat

KÜLPOLITIKA

folytatása Oroszországgal és szövetségeseivel szemben a Szovjetunió és a kommunista világrendszer felbomlását, a KGST és a VSZ megszűnését, valamint a NATO messzemenő keleti bővítését követően szintén irracionális, torz és hamis ellenségkép hivatalossá tételét bizonyítják mind az Obama-adminisztráció, mind a jelenlegi amerikai establishment jelentős hányada részéről.

Ha a Trump által szorgalmazott kiegyezés Oroszországgal nem, vagy csak jelentéktelen mértékben valósítható meg, az az összességében véve irracionális szembenállás fennmaradását és végső soron a nyugati nemzeti érdekek sérelmére (is) folytatott politika továbbélését jelenti. A szankcióháború kárt okoz nem csak Oroszországnak, de a Nyugatnak is. A Nyugat másik súlyos vesztesége a szankcióháború és általában az antagonisztikus szembenállás tartós fennmaradása esetén az lesz, hogy ez a külpolitika óhatatlanul is, tartósan szorosabb együttműködésre kényszeríti Oroszországot és Kínát.^{25 26 27} A két ország külön-külön is „kemény dió” a jelenlegihez hasonló helyzetben a nyugati világ számára. Sikeres összefogásuk esetén pedig Oroszország és Kína a legkülönbözőbb értelemben, szó szerint

²⁵ SAVIC, Bob (2016): Behind China and Russia's 'Special Relationship'

China and Russia's carefully curated relationship is increasingly having a global impact. The Diplomat, 2016. december 7, <http://thediplomat.com/2016/12/behind-china-and-russias-special-relationship/> (Letöltés időpontja: 2017. február 25)

²⁶ BLANK, Stephen (2016): New Momentum in the Russia-China Partnership, The Jamestown Foundation, 2016. március 30, <https://jamestown.org/program/new-momentum-in-the-russia-china-partnership/> (Letöltés időpontja: 2017. február 25.)

²⁷ DUCHÂTEL, Mathieu – GODEMENT, François (2016): China and Russia: Gaming the West, European Council on Foreign Relations, 2016. november 2. http://www.ecfr.eu/publications/summary/china_and_russia_gaming_the_west7166 (Letöltés időpontja: 2017. február 25.)

KÜLPOLITIKA

legyőzhetetlenekké válnak. Vagyis: a nyugati világ egy tartós, hamis, rosszul megválasztott külpolitikával, amelynek az élén az USA áll(t), *kreál* magának egy olyan ellenfelet, riválist, kvázi ellenséget, amelyet szó szerint képtelen legyőzni, sőt, még érdemben befolyásolni is.

Ebből is látható, hogy az Oroszországot első számú biztonsági kihívásként kezelő nyugati külpolitika ellenzői nem feltétlenül „oroszbarátok”, és legfőképpen nem „nyugat-ellenesek”. A hamis és irracionális nyugati ellenségkép korrekciójának igénye legfőképpen éppen a nyugati világ autentikus érdekeit szolgálja. Ráadásul a fejlődés dinamizmusát tekintve „*a világgazdaságban keleti szél fúj*”,²⁸ ahogy azt Orbán Viktor miniszterelnök nagyon lényegre törően megállapította. Ez adott esetben „*nem a nyugat malmára hajtja a vizet*”.

Flynn-t lemondatták vagy lemondott?

Szigorú, technikai értelemben véve, Flynn hivatalosan lemondott. Valójában lemondatták. Még hozzá három fő lépcsőben. Az első lépcső az ellene folytatott intenzív, titkosszolgálati elemeket is magába foglaló vagy akár döntően azokon alapuló kutakodás, rejtett információgyűjtés volt. A második fázisban a Flynn-t kompromittáló adatok nyilvánosságra hozatala lejárató kampány formájában történt meg, amelyben a jelenlegi amerikai establishment kezében lévő, hozzá hűségese, fősodorbéli média nagy segítséget nyújtott Trump ellenségeinek. A harmadik fázisban a kialakult helyzetet mérlegelve Trump

²⁸ Orbán Viktor beszéde a Magyar Állandó Értekezlet IX. ülésén (2010. november 5.), Kormány, 2010. 02. 05. <http://2010-2014.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-a-magyar-allando-ertekezlet-ix-ulesen-2010-november-5> (Letöltés időpontja: 2017. február 25.)

KÜLPOLITIKA

döntést kellett, hogy hozzon Flynn leváltásával kapcsolatban, amelynek részleteit Trump és Flynn nagy valószínűséggel előre egyeztették.

Mennyiben politikus Flynn?

Az USA-ban a politikai és a szakmai kormányzati beosztásokat tekintve határozott elkülönülés és rend figyelhető meg. Ennek megfelelően elnökváltáskor a politikai beosztásokban lévők „elmennek”, helyükre az új adminisztráció emberei érkeznek, a szakmai beosztásokat betöltők pedig általában maradnak. Az elnöki főtanácsadók személye a mindenkori elnök politikájának megfelelően változik, hiszen ez a beosztás – bár szakmai követelményeket is támaszt betöltőjével szemben – erősen politikai (konceptcionális) jellegű.

Alaposabban megvizsgálva a kérdést a politikai és a szakmai beosztások jellege, határai valójában ennél bonyolultabbak. Flynn nyugállományú altábornagy. Meglátásom szerint az alezredesi rendfokozat az utolsó, amelyet szigorúan szakmai szempontok alapján el lehet érni. Az ezredesi, illetve a tábornoki rendfokozatok esetében a rendfokozatok emelkedésével növekvő mértékben politikai kinevezettekről van szó. Nem véletlen, hogy pl. nálunk a tábornokokat a honvédelmi miniszter javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki.²⁹ Ez mutatja, hogy – bár szakmai szempontok továbbra is élnek – politikai vezetők javaslatára, illetve beleegyezésével történik a tábornoki kinevezés. Mindez ugyanakkor nem zárja ki, hogy tábornokok politikai kurzusok váltását követően is beosztásukban maradjanak.

²⁹ A köztársasági elnök, Kormány, 2014. <http://2010-2014.kormany.hu/hu/mo/a-koztarsasagi-elnok> (Letöltés időpontja: 2017. február 25.)

KÜLPOLITIKA

A szigorúan szakmai beosztások relatív stabilitása a folytonosságot és a szakszerűséget hivatott szolgálni. Lehetetlen, túlzó és célszerűtlen elvárás lenne valamennyi politikai kurzusváltáskor valamennyi szakember egyidejű lecserélése.

Összességében megállapítható, hogy Flynn – mint amerikai elnöki nemzetbiztonsági főtanácsadó – egyértelműen politikai beosztásból lett lemondattva.

A lemondattás abszurditása

A Flynn lemondattásának egyik alapjául szolgáló, 1799-es törvény³⁰ abszurd és betarthatatlan, mert diplomatákat, így az USA-ban tartózkodó, mindenkori orosz nagykövetet valamennyi ellenzéki vagy magánszemélytől elszigetelni nem lehetséges, és nem is lenne célszerű. Nem lehetséges, mert a nagykövetek és általában a nagykövetségek munkatársai különböző rendezvényeket szerveznek, illetve részt vesznek mások által szervezett rendezvényeken, ahol óhatatlanul találkozhatnak és kapcsolatot tarthatnak ellenzékiekkel, illetve magánszemélyekkel.

Amennyiben az 1799-es törvényt valaki komolyan érvényesíteni szeretné, logikus lenne a diplomáciai kapcsolattartás rendszerét Egyesült Államok-szerte újra szabályozni, pontosabban gyakorlatilag a teljes ellehetetlenítésig megszigorítani. A betarthatóság érdekében ellenőrizni kellene a végrehajtást, és szankcionálni is kellene az említett szabály be nem tartását. A nagykövet és beosztottjai sem telefonon, sem elektronikus formában stb. nem érintkezhetnének ellenzéki vagy magánszemélyekkel sem az USA területén, sem máshol. A nagykövetségek nem rendelkezhetnének titkosított kapcsolattal fővárosukkal, mivel az felhasználható az 1799-es törvény

³⁰ Logan Act

KÜLPOLITIKA

kijátszására. Így a nagykövetek nem kapnának bizalmas utasításokat külügyminisztériumaiktól, és nem küldhetnének érdemi jelentéseket az őket külszolgálatba kiküldő országok külügyminisztériumainak. Mindez drasztikusan lecsökkentené a diplomáciai tevékenységek látóterét, hatékonyságát, sőt: a hivatalos diplomáciai tevékenység pusztá értelmét is megkérdőjelezné, hiszen az gyakorlatilag megbénulna. A nagykövetek nem találhatják ki kritikus kérdésekben teljesen önállóan a külpolitika alapvonalait.

Ráadásul ilyen súlyos szigorításokat az USA egyoldalúan nem vezethet be anélkül, hogy a szigorításokat ne követnék válasz intézkedések a nagyköveteket Amerikába küldő országok részéről. Lehetséges válaszlépések a hivatalos tiltakozás, hasonló szigorítások bevezetése a diplomatákat USA-ba küldő országokban, vagy akár a nagykövetségek, konzulátusok bezárása.

Ha az USA az említett szigorításokat kizárólag Oroszországgal szemben vezetné be, nyilvánvalóvá válna azok célirányosan oroszellenes jellege és a kettős mérce alkalmazása. Ha az USA nem csak Oroszországgal, hanem államok egy csoportjával vagy akár minden állammal szemben bevezetné az említett szigorításokat, az amerikai diplomácia hatalmas veszteségeket szenvedne. Ráadásul az USA-nak szembesülnie kellene az intézkedések mélyen antidemokratikus mivoltát firtató vádakkal a nemzetközi közösség egy része vagy akár egésze részétől, attól függően, hogy országok milyen széles körét érintik a szigorítások. A politikai károk mellett gazdasági károk is keletkeznének, ami illusztrálja, hogy az USA valójában mélyen ellenérdekelt az 1799-es törvényben foglaltak széleskörű betartatásában.

Az 1799-es törvény betartatása azért is vet fel komoly problémákat, mert a diplomáciai kapcsolattartásnak megvannak a maga nemzetközi jogban rögzített szabályai. Ezek közé tartozik például a diplomáciai mentesség rendszere. Bár nem vagyok

KÜLPOLITIKA

nemzetközi jogász, nagy valószínűséggel állíthatom, hogy az 1799-es törvény betartatása a nemzetközi jog számos területével ellentétes lenne, még hozzá nem csak a diplomáciai tevékenység, hanem az élet számos más területén is: pl. szólásszabadság, gyülekezési jog stb.

Nem véletlen, hogy az 1799-es törvény gyakorlatilag halott, mivel megszegésére hivatkozva még soha, senkit nem ítétek el, és ez Flynn esetében sem várható. Az orosz nagykövettel való, informális kapcsolattartás – mint lemondatáshoz vezető „ősbűn” – több, mint oroszellenes politikai paranoia.

Az 1799-es törvény etikátlan is, hiszen lehetővé teszi a mindenkori hatalom számára, hogy erre a jogszabályra hivatkozva törvénszegéssel vádoljon ellenzéki vagy magánszemélyeket.

Flynn hibázott, amikor valótlanságokat állított az orosz nagykövettel való konzultációkkal kapcsolatban kellemetlen helyzetbe hozva a Trump-adminisztrációt, amikor az amerikai alelnök következetesen tagadta Flynn és az orosz nagykövet közötti kapcsolattartás tényét Flynn kinevezését megelőzően. Ugyanakkor számtalan – akár kortárs – példa van arra, hogy politikusok ennél sokkal komolyabb hazugságokat is „megúsztak”.

A lemondatás mélységesen képmutató jellege: kettős mérce alkalmazása és erkölcsi relativizmus

Trump elnök szerint az igazi kérdés az, hogy miért szivárog ki ennyi minden a Trump-adminisztráció tevékenységéről. Az elnök Twitter-üzenetében a hírszerző közösséget tette felelőssé, amiért – az illegálisan – a New York

KÜLPOLITIKA

Times és más médiumok részére adnak ki információkat. Feltételezve, hogy Trump igazat mond, a Watergate botrány³¹ korabeli USA erkölcsi magaslaton állt a jelenleg minden és mindenki után globálisan kutakodó amerikai hírszerző közösség politikai-szakmai vezéreikhez képest, amikor a hivatalban lévő amerikai elnöki adminisztráció utáni kémkedés adatai – legalábbis eddig – sorozatosan, büntetlenül kiszivárogtathatók. A Watergate botrány eredményeképpen Nixon elnököt ennél kevesebért lemondatták. Ma pedig úgy tűnik, hogy nem lesznek felelősei a sorozatos kiszivárogtatásoknak, bár Trump és adminisztrációja részéről nyilván van politikai akarat és technikai lehetőség a felelősök és a kiszivárogtatók felkutatására és felelősségre vonására. A helyzet ugyanakkor jelentősen megváltozhat a Trump-adminisztráció hivatalban maradása alatt.

Az Obama-adminisztráció ideje alatt is voltak jelentős, leleplező kiszivárogtatások Snowden, Assange és Manning részéről, de úgy látszik, mindez az establishment akarata ellen történt, így nem került sor az Obama-adminisztráció vezető személyiségeinek lemondatására.

Barack Obama elnök, Hillary Clinton elnökjelölt, és maga a Demokrata Párt rendkívüli módon megsértődött, amikor az oroszok – azóta is a nyilvánosság számára bizonyítatlanul – meghekkelték a Demokrata Párt szerverét és Clinton elnökjelölt hivatalos levelezése nyilvánosságra jutott. A sértődést és felháborodást erősítette, hogy részben a kiszivárogtatott levelezés okozta Clinton elnökjelölt választási vereségét Trump-pal szemben. Demokrata sértődésnek és felháborodásnak ugyanakkor nyomát sem látjuk, amikor lényegében ugyanezzel a kiszivárogtatásos módszerrel a Trump-adminisztrációnak

³¹ PERLSTEIN, Rick (2017): Watergate scandal. Encyclopaedia Britannica. 2017. 01. 10. <https://www.britannica.com/event/Watergate-Scandal>, (Letöltés időpontja: 2017. 01. 17.)

KÜLPOLITIKA

okoznak kárt. Ráadásul az elnökválasztási kampány során a károkozó nem egy rivális, kvázi ellenséges, idegen állam (vagyis állítólagosan Oroszország az), hanem a saját, amerikai titkosszolgálatok. Ez bizonyítja a kiszivárogtatások általi lelepezések során a képmutatást, a kettős mérce alkalmazását, az erkölcsi relativizmust.

A titkosszolgálatok felhasználásával történő aknamunka a hivatalban lévő, amerikai elnöki adminisztráció ellen ráadásul *antidemokratikus* is, mivel nem a szabadon megválasztott és elszámoltatható hatalom koncepciója érvényesül. Ellenkezőleg, a szabadon megválasztott hatalom lejáratása és ellehetetlenítése a cél a nem a nép által megválasztott állami szereplők részéről.

A lemondatás jelentősége

Technikailag, informálisan Flynn, a nyugállományú tábornok³² annyi tanácsot adhat a továbbiakban is Trumpnak, amennyit az amerikai elnök kér, ennek megfelelően a Trump adminisztrációra mért csapás inkább politikai (erkölcsi), semmint gyakorlati jelentőségű.

Flynn lemondatásának ugyanakkor jelentős gyakorlati jelentősége is van. Hivatalát elvesztve nem férhet hozzá a Trump-adminisztrációban lévők számára olvasható, minősített jelentésekhez, nem vehet részt minősített üléseken, tájékoztatókon, nem irányíthatja a beosztott elnöki és egyéb nemzetbiztonsági tanácsadói állományt.

A lemondatott Flynn helyére kinevezett McMaster értékelésével kapcsolatban valószínűsíthető, hogy: (a)

³² Michael Flynn volt amerikai nemzetbiztonsági főtanácsadó nyugállományú altábornagy.

KÜLPOLITIKA

kifejezetten azért lett erre a posztra megválasztva, mert az orosz katonai képességekkel kapcsolatos ismeretei és álláspontja miatt „feddhetetlen” az establishment szemében, így Trump egy támadási felületet kiiktatott, (b) akármilyen álláspontja volt korábban a nyugállományú tábornoknak Oroszországgal, az USA külpolitikáját alapvetően az elnök határozza meg, amihez McMaster-nek is alkalmazkodnia kell már kinevezése előtt, amennyiben vállalta, hogy a Trump-adminisztráció szolgálatába lép.

Mennyiben hibázott az elnöki nemzetbiztonsági főtanácsadó?

Realitásoktól elrugaszkodott gondolat szankcionálni vagy megakadályozni próbálni, hogy egy hatalomra lépés előtt álló politikai garnitúra a már megválasztott, de még be nem iktatott elnökével az élén ne folytasson előzetes diplomáciai egyeztetéseket a legkülönbözőbb országok képviselőivel. Ennek megfelelően Flynn nem láthatta előre, hogy az 1799-es törvény megalkotását követő, bő 200 év múlva ő lesz annak első áldozata, aki a törvény kapcsán politikai értelemben „megégeti magát”.

Flynn-nek ugyanakkor számítania kellett arra, hogy az amerikai establishment egy része szemében „oroszbarátsága” miatt ő nem kívánatos személy,³³ ezért az establishment jelentős része, köztük mindkét nagy amerikai párt számos politikusa megpróbálják majd kikezdeni. Ezért óvatosabbnak kellett volna

³³ NEWMAN, Alex (2017): Forget Flynn; Logan Act Could Ensnare Top Establishment Insiders, *The New American*, 2017. 02. 16, <https://www.thenewamerican.com/usnews/crime/item/25395-forget-flynn-logan-act-could-ensnare-top-establishment-insiders> (Letöltés időpontja: 2017. február 25.)

KÜLPOLITIKA

lennie, és alaposan meg kellett volna gondolnia, mielőtt viszonylag egyszerűen leleplezhető valótlanságokat állít. Elképzelhetetlen, hogy az USA katonai hírszerzésének volt vezetője ne tudta volna, hogy valamennyi nagykövet – így az amerikai orosz nagykövet – minden tevékenységét figyelemmel kíséri az illetékes titkosszolgálat, így a beszélgetések adatai az amerikai állami vezetés bizonyos tagjai számára rendelkezésre állnak. Logikus folytatás, hogy a megszerzett adatok és bizonyítékok birtokában Flynn – végső soron Trump – politikai ellenfelei ki fogják használni az elnöki nemzetbiztonsági főtanácsadó szavahihetőségi deficitjét, és nemzetbiztonsági kérdést csinálnak belőle arra hivatkozva, hogy Flynn hazugságai miatt az orosz fél részéről potenciálisan zsarolhatóvá vált. Hiába nem bizonyított, hogy az oroszok valaha is megpróbálták volna megzsarolni Flynn-t, a potenciális zsarolhatóság ténye komoly aggályokat vet föl egy elnöki nemzetbiztonsági főtanácsadó esetében. További kérdés, hogy fölöslegesnek és károsnak tűnhet egy Moszkva számára kedvező politikai irányvonalat képviselő politikus esetleges zsarolása orosz részről, mivel azzal elidegenítenék Flynn-t, és az elnöki nemzetbiztonsági főtanácsadót olyan helyzetbe hoznák, hogy az a zsarolás tárgyává tett, esetleges, konkrét orosz kéréseket akár be is tartva bosszúból igyekezne inkább kárt okozni Oroszországnak valamennyi olyan kérdésben, ahol ez egyáltalán lehetséges. Az „oroszbarátnak” bélyegzett Flynn esetleges orosz megzsarolására vonatkozó elképzeléseket orosz részről ostobának, korlátoltnak is dilettánsnak tartom, bár egyértelműen nem zárható ki ennek elvi lehetősége.

Mi Trump ellenségeinek a célja?

Valószínűsíthető, hogy Trump ellenségei nem elégednek meg Flynn volt nemzetbiztonsági főtanácsadó lemondásával és folytatják a lejáratási kampányt Trump-pal és adminisztrációjával

KÜLPOLITIKA

szemben. Kérdés, hogy Trump mozgásterének beszűkítése vagy az egész adminisztráció leváltása a cél. A Trump-ellenes kampány során mindkét említett célkitűzés mellett erők sorakoztak fel.

Valószínűsíthető, hogy Trump teljes ellehetetlenítése, lemondatása vagy hatalomtól való megfosztása ellentétes a Republikánus Párt érdekeivel, mivel az a párt óriási kudarca is lenne egyben. Emiatt valószínűsíthető, hogy a Republikánus Párt nagyobbik része Trump hatalmon maradása mellett áll ki, és lobbizik a jelenlegihez hasonló helyzetben. Teljesen más a helyzet a Demokrata Párt érdekeit tekintve, akik hatalmas politikai győzelemként értékelnék a Trump-adminisztráció totális megbuktatását. Emiatt a Demokrata Párt nagyobbik része valószínűleg Trump hatalomból való eltávolítását szorgalmazva végzi tevékenységét.

Bonyolítja a helyzetet, hogy a Republikánus Pártban is vannak nyíltan és radikálisan Trump-ellenes erők, pl. John McCain szenátor személyében.³⁴ Nehezíti Trump helyzetét, hogy bizonyos kérdésekben, például az Oroszország elleni amerikai szankciók esetleges eltörlésének kongresszusi korlátozására kétpárti egyetértés alakult ki Trump ellenében. Ez is illusztrálja, hogy mekkora nyomás alá került a Trump-adminisztráció és főleg Flynn személye, amikor lemondásra kényszerítették.

³⁴ GRAHAM, David A. (2016): Which Republicans Oppose Donald Trump? A Cheat Sheet, Colin Powell has reportedly announced that he will back Hillary Clinton for president. *The Atlantic*, 2016. 11. 06, <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2016/11/where-republicans-stand-on-donald-trump-a-cheat-sheet/481449/> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 25.)

KÜLPOLITIKA

Kennedy néhai amerikai elnök profi, technikailag kiválóan szervezett és megvalósított meggyilkolása,^{35 36 37} majd a végrehajtók rejtélyes szökése, illetve halála és más körülmények ismeretében nehéz nem látni az amerikai titkosszolgálat szerepét. Trump amerikai elnök is a néhai Kennedy elnök sorsára juthat, amennyiben az amerikai establishment kellően befolyásos tagjai úgy döntenek, hogy a hivatalban lévő elnök meggyilkolása lehet „a megoldás”. Remélhetőleg ezt a Trump elnök biztonságát szavatolni hivatott apparátus meg fogja előzni, illetve meg fogja akadályozni, ha egyáltalán Trump meggyilkolásának kérdése komolyan felmerül az amerikai establishment vezetői részéről. Nem én vagyok az első elemző, aki komolyan felveti, hogy Trump a néhai Kennedy elnök sorsára juthat.

Flynn lemondásával Trumpot védi

Valószínűtlen, hogy Flynn valamiféle iránymutatás, konzultáció, informális feladatszabás hiányában, teljes mértékben a saját kezdeményezése és ötletei alapján tartott kapcsolatot az amerikai orosz nagykövettel, Trump beiktatását megelőzően. Amennyiben bizonyíthatóvá válna, hogy Flynn magától az elnöki posztba még be nem iktatott Trump-tól kapott volna személyes utasításokat az orosz nagykövettel folytatott kapcsolattartás felvételére (vagy folytatására), és annak fő célkitűzéseit maga

³⁵ ESCOBEDO, Tricia (2014): 5 things you might not know about JFK's assassination, *CNN*, 2014. március 31., <http://edition.cnn.com/2013/11/14/us/jfk-assassination-5-things/> (Letöltés időpontja: 2017. február 25.)

³⁶ NEWSWEEK.COM: The Truth behind JFK's Assassination. <http://europe.newsweek.com/truth-behind-jfks-assassination-285653?m=eu> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 25.)

³⁷ The President John F. Kennedy Assassination Records Collection, 2017, National Archives, <https://www.archives.gov/research/jfk> (Letöltés időpontja: 2017. február 25.)

KÜLPOLITIKA

Trump határozta volna meg, a Flynn körül kialakult helyzet az elnököt a Flynn gyors lemondásával járó helyzethez is súlyosabban érintette volna. Trump ugyanakkor nem állított valótlanosságokat Flynn orosz nagykövettel folytatott kapcsolatairól, ahogy ezt Flynn tette. Az 1799-es törvény be nem tartására vonatkozó elnöki „felbujtás” pedig *önmagában* szélsőségesen gyenge érvnek látszik, amennyiben csak ezen az alapon Trump lemondása a cél.

Technikailag lehetséges, hogy Flynn nem magától Trumptól, hanem be nem iktatott alelnökétől, a leendő külügyminisztertől vagy annak helyettesétől kapott iránymutatást az orosz nagykövettel történő kapcsolattartás célkitűzéseiről.

Amennyiben Trump nem állapodik meg abban, hogy Flynn hivatalosan bocsánatot kér és lemond, a Trump-adminisztráció ellen további támadások generálódtak volna. Nemzetbiztonsági kockázat indoklásával megvonhatták volna a még hivatalban lévő elnöki főtanácsadó nemzetbiztonsági tanúsítványát, ami *önmagában* is teljesen ellehetetlenítette volna munkáját. Nyilvánosságra hozhatták volna az orosz nagykövettel lefolytatott beszélgetései részleteit, többször szembesítve valótlan állításaival stb., amivel egy kvázi folyamatos lejáratási kampány folytatható.

Trump a kialakult helyzetben adminisztrációja túlélését tekintve jó döntést hozott, hogy Flynn-nel megállapodott az elnöki nemzetbiztonsági főtanácsadó lemondása tekintetében.

Flynn lemondatásának orosz értékelése

Putyin jellemző módon higgadtan megválasztja azokat az eseményeket, amelyek kommentálását elnöki szintjének megfelelőnek tart. Ez alól kivételt képeznek azok az interaktív interjúk, amikor bárki kérdéseket tehet fel az orosz elnöknek. Putyin személyesen még nem nyilatkozott Flynn lemondatásának kérdésében. Peszkov orosz elnöki szóvivő, akinek nyilatkozatai

KÜLPOLITIKA

és Putyin hivatalos álláspontja közé nyugodtan egyenlőségjelet tehetünk, röviden csak annyit nyilatkozott, hogy Flynn lemondása amerikai belügy.

Más orosz politikusok, illetve szakértők ugyanakkor részletesen értékelték Flynn lemondásának ügyét, összefüggésbe hozva azt oroszellenességgel, Oroszország elleni támadással, a Trump-adminisztráció Oroszországgal való kiegyezési politikája elleni szabotázzsal, stb.

Következtetések

- Az 1799-es jogi értelemben még hatályban lévő, abszurd, etikátlan, betarthatatlan. Esetleges betartatása újabb jogi szabályozást is igényelne, ami ellentétes lenne a nemzetközi joggal, méghozzá nem csak a diplomáciai testületek működésére vonatkozó kérdésekben.
- Flynn nem hibázott, amikor nem készült fel arra, hogy az 1799-es törvény kapcsán politikai értelemben „megégeti magát”. Flynn ugyanakkor súlyos hibát vétett, amikor valótlanságokat állított az amerikai orosz nagykövettel történő kapcsolattartásra vonatkozóan.
- Flynn szigorú, technikai értelemben lemondott, valójában lemondatták.
- Trump adminisztrációja túlélése szempontjából jó döntést hozott, amikor a kialakult helyzetre való tekintettel Flynn-t lemondásra bírta.
- Az USA-ban paranoid, politikai boszorkányüldözés folyik az Oroszországgal kiegyezést szorgalmazó Trump-adminisztráció ellen.
- Az Obama-adminisztráció és a jelenlegi amerikai establishment Trump megválasztását követő, russzofób politikája nem csak hamis és irracionális, hanem hosszú távon és stratégiai szinten ellenkezik az autentikus nyugati érdekekkel is.

KÜLPOLITIKA

- Az amerikai politikai és gazdasági elit a túlterjeszkedés egyre nyilvánvalóbb jeleit mutató, szuperhatalmi, világalraelmi státusz erőltetésével, a katonai kiadások irreálisan magas tartásával növekvő mértékben öngyilkos, parazita jelleget öltött. Ennek áldozatává válnak nem csak a „célországok”, de az USA külpolitikája költségeit viselő amerikai nép is: mindenképp az alsó középosztály és az az alatti szociális helyzetben lévő néprétegek.

Irodalomjegyzék

- BESENYŐ János – GÖMÖRI Roland (2014): Christians in Syria and the civil war. Panorama of global security environment. CENAA. 219-230. o.
- BLANK, Stephen (2016): New Momentum in the Russia-China Partnership, The Jamestown Foundation, 2016. március 30, <https://jamestown.org/program/new-momentum-in-the-russia-china-partnership/> (Letöltés ideje: 2017. február 25.)
- BROOKS, David (2017): What a Failed Trump Administration Looks Like, The New York Times, 2017. 02. 17, <https://www.nytimes.com/2017/02/17/opinion/what-a-failed-trump-administration-looks-like.html?action=click&contentCollection=Politics&module=Trending&version=Full®ion=Marginalia&pgtype=article> (Letöltés ideje: 2017. 02. 17)
- COHEN, Richard (2017): Trump’s presidency is doomed, The Washington Post, 2017. 01. 16, <https://www.washingtonpost.com/opinions/trumps-presidency-is-doomed/2017/01/16/961763fc-dc1e-11e6-ad42->

KÜLPOLITIKA

- f3375f271c9c_story.html?tid=a_inl&utm_term=.75b995702cb1 (Letöltés ideje: 2017. 02. 16)
- DIONNE, E.J. Jr. (2017): Admit it: Trump is unfit to serve, The Washington Post, 2017. 02. 15, https://www.washingtonpost.com/opinions/admit-it-trump-is-unfit-to-serve/2017/02/15/467d0bbe-f3be-11e6-8d72-263470bf0401_story.html?tid=a_inl&utm_term=.91293be4c9e4 (Letöltés ideje: 2017. 02. 16)
 - DUCHÂTEL, Mathieu – GODEMENT, François (2016): China and Russia: Gaming the West, European Council on Foreign Relations, 2016. november 2, http://www.ecfr.eu/publications/summary/china_and_russia_gaming_the_west7166 (Letöltés ideje: 2017. február 25.)
 - ESCOBEDO, Tricia (2014): 5 things you might not know about JFK's assassination, CNN, 2014. március 31, <http://edition.cnn.com/2013/11/14/us/jfk-assassination-5-things/> (Letöltés ideje: 2017. február 25.)
 - GOODSTEIN, Laurie (2017): A Jewish Reporter Got to Ask Trump a Question. It Didn't Go Well, The New York Times, 2017. 02. 17, <https://www.nytimes.com/2017/02/17/us/politics/trump-press-conference-jake-turx.html?action=click&contentCollection=Opinion&module=Trending&version=Full®ion=Marginalia&pgtype=article> (Letöltés ideje: 2017. 02. 17)
 - GRAHAM, David A. (2016): Which Republicans Oppose Donald Trump? A Cheat Sheet, Colin Powell has reportedly announced that he will back Hillary Clinton for president. The Atlantic, 2016. november 6, <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2016/11/where-republicans-stand-on-donald-trump-a-cheat-sheet/481449/> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 25.)

KÜLPOLITIKA

- LOCKIE, Alex (2017): Trump's new national security adviser is hawkish on Russia — a big reversal from Michael Flynn, Business Insider, 2017. február 21, <http://www.businessinsider.com/mcmaster-reversal-michael-flynn-national-security-coucil-russia-hawk-2017-2> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 25.)
- MARCUS, Ruth (2016): When all news is 'fake,' whom do we trust? The Washington Post. 2016. 12. 12, https://www.washingtonpost.com/opinions/when-all-news-is-fake-whom-do-we-trust/2016/12/12/b2203898-c081-11e6-afd9-f038f753dc29_story.html?tid=a_inl&utm_term=.e6851cdf82da (Letöltés ideje: 2017. 02. 16)
- MARCUS, Ruth (2016): Welcome to the post-truth presidency, The Washington Post, 2016. 12. 02, https://www.washingtonpost.com/opinions/welcome-to-the-post-truth-presidency/2016/12/02/baaf630a-b8cd-11e6-b994-f45a208f7a73_story.html?tid=a_inl&utm_term=.57419f2dc321 (Letöltés ideje: 2017. 02. 16)
- NEWMAN, Alex (2017): Forget Flynn; Logan Act Could Ensnare Top Establishment Insiders, The New American, 2017. február 16, <https://www.thenewamerican.com/usnews/crime/item/25395-forget-flynn-logan-act-could-ensnare-top-establishment-insiders> (Letöltés időpontja: 2017. február 25.)
- NEWSWEEK.COM: The Truth behind JFK's Assassination, Newsweek, <http://europe.newsweek.com/truth-behind-jfks-assassination-285653?rm=eu> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 25.)
- OROSZ Zoltán (2008): Helikopterek alkalmazása a terrorizmus elleni harcban, Hadtudományi Szemle 2008.

KÜLPOLITIKA

1. évf. 3. szám On-line kiadvány pp. 28-33,
http://epa.oszk.hu/02400/02463/00003/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2008_3_028-033.pdf (Letöltés időpontja: 2017. 01. 21.)
- PARRY, Robert (2015): The New York Times Whites Out Ukraine's Brown Shirts, Global Research, 2015. 02. 11, <http://www.globalresearch.ca/the-new-york-times-whites-out-ukraines-brown-shirts/5430716> (Letöltés időpontja: 2015. 03. 29.)
 - PERLSTEIN, Rick (2017): Watergate scandal, Encyclopaedia Britannica, 2017. 01. 10, <https://www.britannica.com/event/Watergate-Scandal>, (Letöltés időpontja: 2017. 01. 17.)
 - PODESTA, John (2017): Trump's dangerous strategy to undermine reality, The Washington Post, 2017. 02. 16, https://www.washingtonpost.com/opinions/trumps-dangerous-attempts-to-undermine-reality/2017/02/16/f5d9b826-f3ca-11e6-b9c9-e83fce42fb61_story.html?utm_term=.3e9f60ebc0d0 (Letöltés ideje: 2017. 02. 16.)
 - RODGERS, Lucy – GRITTEN, David – OFFER, James – ASARE, Patrick (2015): Syria: The story of the conflict, BBC, 2015. 10. 10, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868> (Letöltés időpontja: 2016. 01. 10.)
 - SAVAGE, Charlie – LICHTBLAU, Eric (2017): Trump Directs Justice Department to Investigate 'Criminal Leaks', The New York Times, 2017. 02. 16, <https://www.nytimes.com/2017/02/16/us/politics/justice-department-leak-investigation-trump.html?rref=collection%2Fnewseventcollection%2FThe%20Trump%20White%20House&action=click&contentCollection=Politics&module=Collection®ion=Marginalia&src=me&version=newsevent&pgtype=article> (Letöltés ideje: 2017. 02. 16)

KÜLPOLITIKA

- SAVIC, Bob (2016): Behind China and Russia's 'Special Relationship' China and Russia's carefully curated relationship is increasingly having a global impact. *The Diplomat*, 2016. december 7, <http://thediplomat.com/2016/12/behind-china-and-russias-special-relationship/> (Letöltés ideje: 2017. február 25)
- SCHMIDT, Michael S. – MAZETTI, Mark – Apuzzo, MATT (2017): Trump Campaign Aides Had Repeated Contacts With Russian Intelligence, *The New York Times*, 2017. 02. 14, https://www.nytimes.com/2017/02/14/us/politics/russia-intelligence-communications-trump.html?hp&action=click&pgtype=Homepage&clickSource=story-heading&module=a-lede-package-region®ion=top-news&WT.nav=top-news&_r=0 (Letöltés ideje: 2017. 02. 16)
- SHEAR, Michael D. – HABERMAN, Maggie – THRUSH, Glenn (2017): In 77 Chaotic Minutes, Trump Defends 'Fine-Tuned Machine', *The New York Times*, 2017. 02. 16, https://www.nytimes.com/2017/02/16/us/politics/donald-trump-media.html?hp&action=click&pgtype=Homepage&clickSource=story-heading&module=first-column-region®ion=top-news&WT.nav=top-news&_r=0 (Letöltés ideje: 2017. 02. 16)
- The President John F. Kennedy Assassination Records Collection, 2017, National Archives, <https://www.archives.gov/research/jfk> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 25.)
- TWOHEY, Megan – SHANE, Scott (2017): A Back-Channel Plan for Ukraine and Russia, Courtesy of Trump Associates, *The New York Times*, 2017. 02. 19, <https://www.nytimes.com/2017/02/19/us/politics/donald->

KÜLPOLITIKA

- trump-ukraine-russia.html (Letöltés időpontja: 2017. 02. 25.)
- WERGIN, Clemens (2017): Trump macht einen kriegerischen Konflikt wahrscheinlicher, Die Welt, 2017. 02. 18., <https://www.welt.de/debatte/kommentare/article162182250/Trump-macht-einen-kriegerischen-Konflikt-wahrscheinlicher.html> (Letöltés időpontja: 2017. 02. 18.)

RECENZIO

Kovács Zoltán András nb. dandártábornok¹

A biztonság és a nagyhatalom-evolúció új perspektívái

Kasznár Attila – Zalai-Göbölös Noémi (2017): A globális
erőközpontok és a nemzetközi biztonság

(2017, Bíbor Kiadó, Miskolc. 138. oldal)

Az elmúlt másfél évtizedben a biztonságpolitika területén jelentős számban váltak magyar nyelven is elérhetővé hasznos ismereteket nyújtó monográfiák és tanulmányok. Az ezredfordulót követően fókuszpontba került globális terrorizmus, az egyes regionális hatalmi tényezők expanzív lépéseihez köthető hagyományos kihívások, a hibrid hadviselés, valamint az instabil térségekben kibontakozott, illetve befagyott konfliktusok gyakran egymással is kölcsönhatásban lévő elemei a korábbiaknál komplexebb megközelítést tettek szükségessé a biztonsági tanulmányok területén.

A szerzők vállalkozása a biztonságpolitika területén olyan általánosan használható, közérthető összefoglaló mű megalkotására irányult, amely egyaránt hasznos kiindulási alapot

¹ főigazgató-helyettes, Alkotmányvédelmi Hivatal

RECENZIO

kínál a felsőoktatási intézményekben tanulókat folytató hallgatók, illetve a témakör iránt tudományos igénnyel érdeklődő olvasóközönség számára a XXI. század folyamatosan változó, globális és sokdimenziós biztonsági folyamatainak áttekintéshez.

A kötet biztonsági tanulmányok területén bevett elméleti és módszertani megközelítések alkalmazása mellett bizonyos fókusz a jövő kutatás eszközeivel is élni kíván annak érdekében, hogy az olvasót az egyes témakörök továbbgondolásra sarkallja. A fenti célkitűzésnek megfelelően az egyes fejezetek felvázolják azokat a szcenáriókat, amelyek a biztonságpolitika releváns szereplőinek jövőbeni képességeire, illetve globális lehetőségeire vonatkoznak.

A kötet tagozódása a biztonság fogalmának konkrét tartalmi leírásától kezdve, a sajátos jelentéstartalomtól, a konkrét fejlődési szakaszok bemutatásán keresztül kíván átfogó képet adni a biztonság, illetve az ehhez szervesen kötődő biztonságpolitika mibenlétéről és interdiszciplináris elhelyezkedéséről, valamint a régi és új dimenziók sajátosságairól.

A szerzők nem csak összegezni kívánják a biztonság fogalmi fejlődésének megállapításait, de egyfajta lehetőséget is fel kívánnak vázolni arról a komplex folyamatról, amely várható a biztonságpolitikai folyamatok jövőbeni bővülése során. Az egyes fejezetekben az egyén biztonságával kapcsolatos tartalmi elemek ugyanúgy megjelennek, mint a nemzetállamok sajátos biztonsági igényei, majd ezeken keresztül a szupranacionális szerveződések törekvései és a globális biztonság fő kérdései.

A kötet a biztonságot fenyegető kockázatok, veszélyek és kihívások tárgyalása során kiemelten fókuszál a terrorizmus, a kiberbűnözés, a proliferáció és az illegális migráció területére,

RECENZIO

emellett átfogóan tárgyalja a nemzetközi erőközpontok érdekérvényesítő törekvéseit. A biztonsági folyamatok globális megközelítése mellett a szerzők figyelmet szentelnek Magyarország biztonságpolitikai környezetének, illetve mozgástere értékelésének, valamint a nemzeti szintű stratégiai tervezés bemutatásának is.

A könyv megalkotása során elsődleges szempont volt, hogy azt a felsőoktatásban és a szakmai továbbképzések területén is fel lehessen használni. Ennek megfelelően a fejezetek mindegyike egy-egy konkrét témakör kapcsán azonosítja a lényeges fogalmakat, felvázolja az elméleti vonatkozások releváns ismeretanyagát, valamint útmutatást kínál a kapcsolódó szakirodalom további tanulmányozásához.

Publikációs felhívás

1. A Terror & Elhárítás című folyóirat publikálás céljából magyar, valamint angol nyelven készített kéziratokat – tanulmányokat és könyvrecenziókat – fogad be, amelyekért honoráriumot nem fizet.

2. A kéziratnak Word formátumban kell készülnie. Terjedelme a tanulmányok esetében 15.000 - 42.000 karakter, rendkívüli esetben, a tudományos érték szem előtt tartása mellett a felső határ elérheti a 48.000 karaktert. A maximális karakterszámnál hosszabb, illetve a 14.000 karakternél rövidebb tanulmányok a további megjelentetési eljárásból kizárásra kerülnek. Recenziók esetében minimális elvárás a 10.000, míg a maximális terjedelem a 25.000 karakter.

3. A tanulmány kezdőlapjának kötelező elemei

- 12 pontos helykihagyás.
- A szerző neve (14-es betű), félkövér aláhúzott.
- a szerző titulusa (12-es betű, dőlt, előtte és utána auto térköz).
- 12 pontos helykihagyás (előtte és utána auto térköz).
- A tanulmány címe magyarul (14-es betű, félkövér, előtte és utána auto térköz).
- 10 pontos helykihagyás (előtte és utána auto térköz).
- Abstract felirat (12-es betű, félkövér, előtte és utána auto térköz).
- 5-8 soros angol nyelvű összefoglaló (11-es betű, dőlt, előtte és utána auto térköz, angol nyelvű tanulmányok esetén az összefoglaló magyar nyelven íródjon).
- 12 pontos helykihagyás (előtte és utána auto térköz).
- Ezeket követően kezdődhet a tanulmány szövege.

4. A kézirat betűtípusa az Arial, a követendő betűméret a 12, sorköz 1,5, igazítás sorkizárt, a margók mind 2,5 cm. A hivatkozások a lábjegyzetben helyezendők el.

5. A tagolás a címek esetében csak dőlt betűtípussal, gondosan tagolt legyen alcímekkel, római és arab számmal, például I., azután 1, majd alszámozással 1.1.

6. Hivatkozások (lábjegyzetek) formája:

– Könyvre történő hivatkozás:

Szerző teljes neve (vezetéknév és keresztnév kurzivált) – kettőspont – mű címe – pont – a kiadás helye – vessző – a kiadó neve (cégforma nélkül) – vessző – kiadás éve – pont – oldalszám (de: semmi egyéb, pl. „p.”, vagy „old.”).

Példa: *Eörsi Gyula*: A polgári jogi kártérítési felelősség kézikönyve. Budapest, KJK, 1966. 134.

– Tanulmánykötetben szereplő műre történő hivatkozás:

Szerző teljes neve (vezetéknév és keresztnév kurzivált) – kettőspont – mű címe – pont – In – kettőspont – kötet címe (szerk. szerkesztő neve) – pont – kiadás helye – vessző – kiadó neve (cégforma nélkül) – vessző – kiadás éve – pont – oldalszám.

Példa: *Ádám Antal*: Az alkotmányi értékek pluralitása és versengése. In: Jog – értékek – erkölcs. (Acta Humana Studiosorum) Budapest, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, 2006. 41-77.

– Folyóiratban szereplő cikkre történő hivatkozás:

Szerző teljes neve (vezetéknév és keresztnév kurzivált) – kettőspont – mű címe – pont – folyóirat címe – pont – folyóirat évfolyama – folyóirat száma („sz.” rövidítéssel) – pont – oldalszám.

Példa: Boronkay Miklós: Hipotetikus okozatosság a kártérítési jogban. Jogtudományi Közlöny. 2008. 3. sz. 119-128.

- Internetes forrásra történő hivatkozás:
Szerző teljes neve (ha szerepel, vezetéknev kurzivált) – kettőspont – mű címe (ha szerepel) – pont – URL címe – szóköz – zárójelben a letöltés dátuma (az a dátum, amikor utoljára láttuk az interneten az adott anyagot) év, hónap (arab számmal), nap ponttal elválasztva szóköz nélkül

Példa: Chronowski Nóra – Petrétei József: Az Európai Unió jövőbeli alkotmánya. http://www.alkotmany.ngo.hu/2001_dec_15_chronowski_petretei.htm (2005.09.07.)

- Ugyanazon forrásra történő többszöri hivatkozás:
Az első, teljes hivatkozás után elég, ha megjelöljük a szerző vezetéknevét (vezetéknév kurzivált), és utána az „i.m.” rövidítést használjuk.

Példa: *Grosschmid*: i.m. 669.

Amennyiben a tanulmányban az adott szerző több művére is hivatkozunk, a vezetéknev (vezetéknév kurzivált) és a kettőspont után szintén az „i.m.” rövidítést használjuk, majd utána zárójelben megjelöljük azt a lábjegyzetszámot, ahol először került meghivatkozásra a mű.

Példa: Eörsi: i.m. (2. jegyzet) 133.

- Saját hivatkozásra történő utalás:
Amennyiben szerző saját, korábbi lábjegyzetére utal vissza a lásd rövidített alakja – pont – jegyzet száma – pont – jegyzet alkalmazható.

Példa: Ld. 15. jegyzet.

- Egyéb dokumentumokra és jogforrásokra történő utalás:
Tekintettel arra, hogy ezek igen különbözőek lehetnek – azt a jelzést kell alkalmazni, amelyet a dokumentum kibocsátója (pl. minisztérium, valamely hatóság, bíróság stb.) hivatalosan alkalmaz. (Eltérő írásjel hiányában a hivatkozások (lábjegyzetek) végére mindig pontot kell tenni!)

7. A lábjegyzetek a tanulmányon belül felső indexben lévő arab számmal jelölendők.

8. A táblázatok és ábrák a törzsszövegen kívül, a kézirat végén kerülnek elhelyezésre.
9. A kéziratokat a tt@tek.gov.hu e-mail címre kérjük megküldeni.
10. A szerkesztőségnek megküldött, az előzetes szűrés alapján a formai követelményeknek megfelelő kéziratokat a szerkesztőség szakterületi felelős szerkesztői tekintik át. A közlés feltétele, hogy a szerkesztőség annak megjelentetését támogassa. Amennyiben a szakterületért felelős szerkesztők a kéziratot átdolgozandónak találják, úgy azt – javítás céljából az átdolgozandó részek, valamint a javítási határidő megjelölésével – a szerkesztőség elektronikusan visszaküldi a szerzőnek. A publikálási feltételeket nem teljesítő kéziratokat a szerkesztőség nem őrzi meg, annak rendszerből való törlésére haladéktalanul intézkedik.

